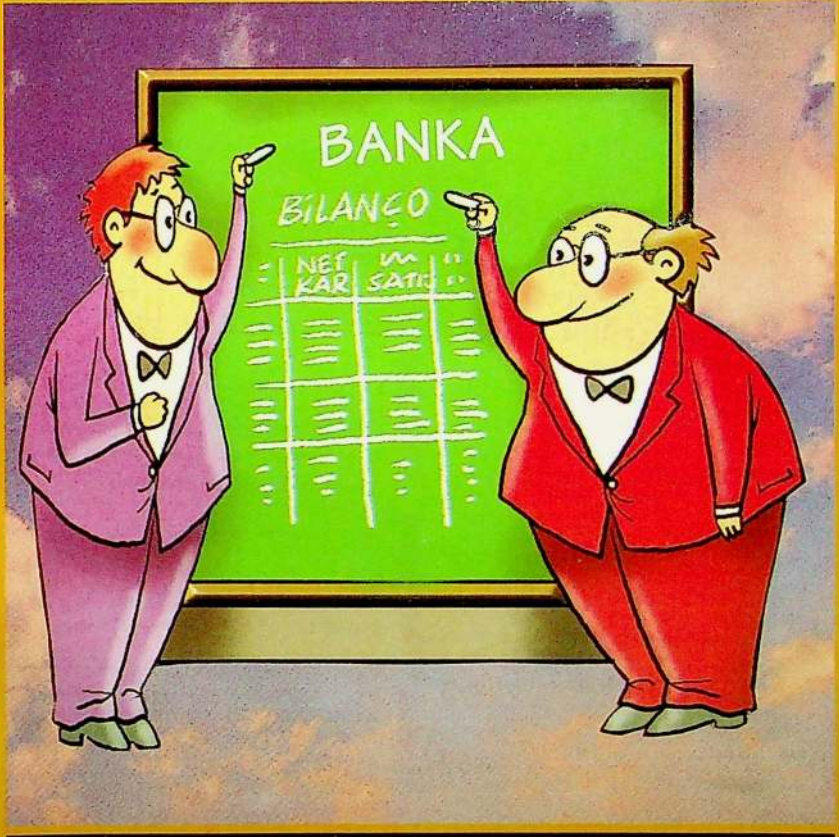

BANKA-MALİ VE

EKONOMİK 10 YORUMLAR

AYLIK DERGİ
YIL : 37
EKİM 2000
•
2.000.000 LİRA

- 1999 YILINDA BANKALAR, MEVDUAT VE KREDİLER
- IMF VE DÜNYA BANKASI "PRAG" TOPLANTISINDAN NOTLAR

Yatırım bankacılığı
hizmetlerinde önünüzü
gösteren bir ışık var:

Kurumlara yönelik
finansal çözümlerde
Yapı Kredi Yatırım farkı !

DENİZ FENERİ:

Sığ, kayalık, tehlikeli
suları işaret eder,
denizcileri uyarır ve
onlara seyrüsefere
ekserişli derinlikteki
yolları gösterir.
Gece karanlığında bile,
güçlü ışığıyla, kolay,
güvenli yol almayı sağlar.
Mendirek girişlerinde partur,
fırtınalı havalarda sığınacak
limanları işaret eder.
Bir deniz feneri, kendini,
millerce uzaktan gösterir,
uzak görüşlülüğün
avantajlarını sunar.

Hepsi birarada...

Başarılı uluslararası kurumlarca tanınmış, deneyimli
uzmanlardan oluşan profesyonel bir kadro.

Yatırımcıları en iyi bilgilendiren sektör ve şirket araştırmaları.

Yurtiçine yayılmış geniş şube ağına bağlı etkin
etkin plasman gücü.

Yabancı yatırım bankalarına ve fonlara etkin ulaşım ve işbirliği.

Sadece Yapı Kredi Yatırım'da.

Yatırım bankacılığı hizmetlerinde, yolunuzu, en hızlı ve
en güvenli biçimde Yapı Kredi Yatırım aydınlatıyor.

YKY uzmanları, kuruluşunuzla işbirliğine ve
her aradığınızda hizmet sunmaya hazır.
Halka arz, finansal ortaklık (private equity),
stratejik ortaklık, şirket evlilikleri,
proje finansmanı konularında YKY
uzmanlığından yararlanın.

Halka arzda lider.

YAPI KREDİ
YATIRIM

BANKA – MALİ VE EKONOMİK YORUMLAR

EKİM 2000 • YIL: 37 • SAYI:10 • 2.000.000 LIRA (KDV DAHİL)

**Ekonomik Mali Yayınlar San. Tic. A.Ş. Adına
İmtiyaz Sahibi
ADNAN NAS**

**Yazı İşleri Müdürü
DR. ÖZTİN AKGÜÇ**

**Danışma Kurulu Başkanı
ALİ İHSAN KARACAN**

Danışma Kurulu

Prof. Dr. Asaf Savaş Akat • Dr. Öztin Akgüç •
Prof. Dr. Erdoğan Alkin • Tevfik Altınok • Yıl-
maz Argüden • Prof. Dr. Mustafa A. Aysan •
Dr. Metin Berk • Prof. Dr. Ünal Bozkurt • Ya-
vuz Canevi • Ege Cansen • Bülend Çorapçı •
Ahmet Demirel • Zeki Döşlütöğlü • Necdet Du-
rakbaşı • A. Aydın Dündar • Mahfi Eğilmez •
Gazi Erçel • Zeynel Abidin Erdem • Meral Gez-
gin Eriş • Prof. Dr. Cümhur Ferman • Prof. Dr.
Atilla Gönenli • Zeki Gündüz • Doç. Dr. Seyfet-
tin Gürsel • M. Akif Hamzaçebi • Prof. Dr. Zey-
yat Hatiboğlu • Avni Hedili • Erhan Işıl • Prof.
Dr. Halük A. Kabaaloğlu • Adnan Başer Kafa-
oğlu • Y. Doç. Dr. Ahmet S. Kalın • Ali İhsan
Karacan • Kemal Kurdaş • Korhan Kurdoğlu •
Mehmet Kutman • Prof. Dr. Orhan Morgil •
Prof. Dr. Erdoğan Moroğlu • Adnan Nas • Er-
gin Neng • Sezai Onaral • Prof. Dr. Suat Oktar
• Prof. Dr. İsmail Özarslan • Tuncay Özilhan •
Ertuğrul İhsan Özöl • Prof. Dr. Merih Paya •
Mehmet Faruk Sabuncu • Prof. Dr. Mehmet
Şükrü Tekbaş • Cihan Turper • Prof. Dr. T.
Güngör Uras

Yazı Kurulu

Dr. Öztin Akgüç • Doç. Dr. Seyfettin Gürsel •
Prof. Dr. Merih Paya • Prof. Dr. T. Güngör Uras

**Genel Yayın Yönetmeni
MUSTAFA BARIŞ**

BU SAYIDA

Okurlara Mektup	3
Dr. Öztin Akgüç 1999 Yılında Bankalar, Mevduat ve Krediler	5
Ekonomik Göstergeler (İç)	44
Adnan Nas IMF ve Dünya Bankası Toplantısından İzlenimler	45
Mustafa Barış Sermaye Piyasası	49
Ekonomik Göstergeler (Dış)	58
Banka-Mali ve Ekonomik Yorumlar Dergisi Bankacılık Sektöründen Haberler	59
Abone Formu	64

İdare Yeri: Binbirdirek Mah. Suterazisi Sok. No. 6/2; 34400 Sultanahmet – İstanbul • Tel: (0212) 518 17 32 - 516 11 45 • Faks: (0212) 518 66 43 • **Açıklama:** Dergideki yazılar kaynak göstermek koşuluyla alınabilir. • Dergide yayımlanan yazılardaki görüşler, yazarlarına aittir. • 2000 Yılı Abone Bedeli (KDV dahil): 22.000.000.- TL. • Öğrencilere: 15.400.000.- TL. • **Banka Hesap Numaraları** (İstanbul): Akbank Nuruosmaniye Şubesi Hesap No: 35875-4, Garanti Bankası Nuruosmaniye Şubesi Hesap No: 6299897, İş Bankası Çarşaloğlu Şubesi Hesap No: 530979 • **Baskı:** Kurtiş Matbaacılık, Telefon: 518 11 28 • **Dizgi:** Zafer Dizgi Celal Aydın Tel: (0212) 520 74 45 - 520 80 35 • **Cilt:** Dostlar Ciltvi, Tel: 526 59 24 •

Baskı Tarihi: 16 Ekim 2000 • **Genel Dağıtım:** Yaysat

Euromoney de aynı fikirde:

Global Menkul Değerler,
"2000 yılında Türkiye'nin En İyi Aracı Kurumu"

Global Menkul Değerler, kurumsal finansman, satış ve araştırma alanlarındaki başarısını onurlandıran ve uluslararası finans kuruluşlarından aldığı 40'a yakın performans ödülüne şimdi de dünyanın en saygın yayınlarından Euromoney'nin verdiği: "2000 Yılı Türkiye'nin En İyi Aracı Kurumu" ödülünü ekledi.

 GLOBAL
MENKUL DEĞERLER

Kayıtlı sermaye tavanı 20 Trilyon, çıkarılmış sermayesi 8 Trilyon 750 Milyar Türk Lirası'dır.

Merkez: Maya Akar Center Büyükdere Caddesi No: 100/102 Esentepe 80280 İSTANBUL Tel: (0212) 211 49 00

www.global.com.tr

Dergiden

OKURLARA MEKTUP

Türkiye Bu Defa Başaracak mı?

Sevgili Okurlarımız,

İçinde bulunduğumuz dönem, pek çok açıdan kritik özellikler taşıyor. Gerçi bir bölümünü kendi yarattığı darboğazların bir türlü üstesinden gelemediği için Türkiye'nin gündemi - maalesef - hep kritik olagelmıştır ama bir yandan dünyadaki değişimin baş döndürücü bir ivme kazanması, diğer yandan Türkiye'nin zar zor ulaştığı global perspektifi de kaçırmayarak kronikleşmeye yüz tutmuş sorunları çözme doğrultusunda kuvvetli bir ortak irade sergilemeye başlaması, artık ciddi bir dönüm noktasında olduğumuzu gösteriyor. O kadar ki bu defa uğrayacağımız başarısızlıkların sonuçları da çok ciddi olacak ve bir daha elimize geçmeyebilecek fırsatların kaybı çok pahalı maliyetlere yol açabilecek...

1980 sonrası ekonomi politikaları, Türkiye'yi dışa açma ve altyapı eksikliklerini giderme doğrultusunda önemli katkılar yapmasına karşılık, büyük ölçüde toplumsal uzlaşmada ve standartlarda eksiklikler dolayısıyla, kamu kesimi finansman dengesi/özelleştirme/yabancı sabit sermaye yatırımları gibi kronik kilitlenmeleri çözemedi. 1990'lı yıllarda daha da popülist eğilimlerin güçlenmesi, kısa vadeli konjonktür politikalarını ekonomi yönetimine, dış ve iç borçlanmayı finans yönetimine hakim kıldı. Kamunun ekonomideki ağırlığı da, azalmak şöyle dursun, hastalıklı bir şekilde yoğunlaşarak arttı. 2000 yılı başından itibaren yürürlüğe konan istikrar programı, artık Türkiye'nin edindiği deneyimlerden ders alarak yalpalamalara son verme ve kısa vadeli konjonktürel gündemin tutsaklığından kurtularak 21'nci yüzyıla global ekonominin saygın, rekabet yeteneği olan ve yapısal sorunları çözebilen bir üyesi olarak girme konusundaki kararlılığını göstermesi umudunu güçlendiriyor.

Dergimizin içeriği, önceliği Türkiye'nin bu zorlu misyonu çerçevesindeki sorunların irdelenmesine verecek. Öncelikle mali kesimin en büyük bacağı olan Türk Bankacılık Sistemi'nde reform ve hazırlanmakta olan 2001 yılı bütçesini büyüteç altına alacağız. Bu sayıda değerli Dr.Öztin Akgüç'ün yıllardır yetkinlikle sürdürdüğü bir incelemesini "1999 yılında Bankalar, Mevduat ve Krediler" başlığıyla sunuyoruz. Ayrıca Eylül ayında Prag'da yapılan IMF ve Dünya Bankası toplantıları ile ilgili "izlenimler ve notlar" yer alıyor; gerek uluslararası finans kuruluşlarının işlev ve yaklaşımlarındaki farklılaşma, gerekse Türkiye ekonomisi ile ilgili değerlendirmeler açısından yararlı olacağına inanıyoruz.

Saygılarımızla,

**Pamukbank'tan bir ilk daha:
WAP'ta online hisse senedi alım satımı.**

WAP
BANKACILIĞI

7577 400

Online hisse senedi
alım satımı.

Kredi kartı
ödemesi.

Fatura
ödemesi.

Yatırım fonu
alım satımı.

Para
transferi.

Pamukbank size, Türkiye'de ilk defa cep telefonundan anında hisse senedi alıp satabileceğiniz teknolojiyi sunuyor. Böylece, nerede olursanız olun borsaya anında ulaşabileceksiniz.

Peki sizin bankanız bugünlerde sizin için ne yapıyor?

PAMUKBANK

Bankacılık

Dr. ÖZTİN AKGÜÇ

1999 Yılında Bankalar, Mevduat ve Krediler

I- GENEL ÇİZGİLERİYLE GELİŞMELER

1999 yılında ülkemizde bankacılık alanında gelişmeler ana hatları ile şöyle özetlenebilir

(i) 1999 yılında ülkemizde faaliyette bulunan banka sayısı, T.C. Merkez Bankası dışında, 75'den 81'e yükselmiştir. 1999 yılında ülkemizde beş yeni kalkınma ve yatırım bankası, Nurol Yatırım Bankası A.Ş., GSD Yatırım Bankası A.Ş., Çalık Yatırım Bankası A.Ş., Toprak Yatırım Bankası A.Ş., Süzer Yatırım Bankası A.Ş. (Atlas Yatırım Bankası A.Ş) kurulmuş, iki yabancı banka da Morgan Guaranty Trust Co ve Credit Suisse First Boston Bank şube açarak faaliyete geçmişlerdir. Buna karşı Birleşik Yatırım Bankası A.Ş'nin bankacılık işlemleri yapma izni kaldırılmıştır.

Bankalarda isim değişiklikleri olmuş, Süzer Yatırım Bankası A.Ş'nin ismi Atlas Yatırım

Bankası A.Ş. Bankers Trust A.Ş'nin ismi de Deutsche Bank A.Ş olarak değiştirilmiştir. Türkiye'de kurulmuş yabancı bankalar grubunda yer alan Türk Sakura Bank, hisse senetlerinin el değiştirmesi sonucu yıl içinde özel sermayeli ticaret bankası grubuna geçmiştir.

(ii) 1999 yılında yurtiçi banka şube sayısı (TCMB dışında), bir önceki yıla göre 304 artarak 7.643'e yükselmiştir. Ayrıca bankalarımızın yurtdışı şube sayısı da 17 artışla 48 olmuştur. Böylece 1999 yılı sonunda banka şube sayısı 7.691'e ulaşmıştır. Bu sayıya TCMB'nin 21 şubesi de eklendiğinde toplam şube sayısı 7.712 olmaktadır.

1995 yılından itibaren yeniden başlayan banka şubesindeki artış eğilimi, 1999 yılında yavaşlayarak sürmüştür. Banka şube sayısı artışı 1998 yılında % 8.0 düzeyinde iken, 1999 yılında yaklaşık % 4.3 düzeyinde kalmıştır.

Şube sayısındaki artış esas itibariyle özel sermayeli ticaret bankalarından kaynaklanmıştır. Söz konusu bankaların şube sayısı % 6.4 oranında artarken, kamusal sermayeli bankalarda şube sayısında artış yaklaşık % 1.1 düzeyinde kalmıştır. Kamusal sermayeli ticaret bankalarının şube sayısı 1999 sonu itibariyle 1990 yılı düzeyinin dahi altında bulunmaktadır.

(iii) Banlarda çalışanların sayısı, (TCMB dışı) bir önceki yıla göre, % 4.5 oranında artarak 173.988'e yükselmiştir. Bir önceki yıl ise bankalarda çalışanların sayısı % 7.5 oranında artmış idi. Personel artışı da özel sermayeli ticaret bankalarından kaynaklanmıştır. Söz konusu bankalarda personel sayısında artış % 7.3 düzeyinde olmuştur.

1999 yıl sonu itibariyle banka personelinin % 41.4'ü kamusal sermayeli ticaret bankalarında, % 53.1 özel sermayeli ticaret bankalarında, % 2.4'ü, yabancı sermayeli ticaret bankalarında % 3.1'i de kalkınma ve yatırım bankalarında çalışmaktadır.

Bir önceki yıla göre banka çalışanları içinde kamusal sermayeli ticaret bankalarının payı % 42.7'den % 41.4'e gerilerken, özel sermayeli ticaret bankalarının payı % 51.7'den % 53.1'e yükselmiş, yabancı sermayeli ticaret bankaları ile kalkınma ve yatırım bankalarını payları ise hemen hemen değişmemiştir.

Banka çalışanları içinde yüksek öğrenim görmüş olanların sayısı ve oranı hızla artmaktadır. TCMB dışında, 1988 yılında banka çalışanlarının % 19.5'i yüksek ve lisans üstü öğrenim görmüş olanlardan oluşurken, bu oran 1999 yılında % 43.5'e değin yükselmiştir.

(iv) Türkiye bankacılık sistemi hemen hemen tüm ülkelerde gözlendiği gibi oligopolistik bir yapıdadır. Sistemde çok sayıda banka bulunmasına karşın, az sayıda banka mevduat ve kredi pazarlarında önemli paya sahip bulunmaktadır. Nitekim 1999 sonu itibariyle de en fazla mevduata sahip beş banka (sırasıyla T.C. Ziraat Bankası, T. Halk Bankası, Yapı ve Kredi Bankası, T. İş Bankası ve Akbank) toplam mevduatın yaklaşık % 50.2'sine sahip bulunmaktadır. En fazla kredi hacmine sahip beş bankanın (sırasıyla T.C. Ziraat Bankası, Yapı Kredi Bankası, T. İş Bankası, Pamukbank ve Türk Eximbank) 1999 yılı sonu itibariyle toplam banka kredilerindeki payı % 45.4 düzeyindedir.

Son yıllarda büyük bankalarında toplam mevduat ve toplam krediler içindeki göre payları düşme eğilimi gösterirken, 1999 yılında ilk beş bankanın mevduat ve kredi hacmindeki payları toplamı 1998 yılına göre hafifçe de olsa yükselme göstermiştir.

(v) 1999 yılında kamusal sermayeli bankaların toplam mevduat (DTHL'lar dahil) içindeki payı, bir önceki yıla göre % 40.7'den hafifçe % 39.8'e gerilerken; ticaret bankaları kedileri içindeki payı da 31.9'dan % 31.5'e gerilemiştir. Kamusal sermayeli bankaların, kalkınma ve yatırım bankaları dahil, toplam banka kredileri içindeki payı % 37.3 olmaktadır. Bir önceki yıl bu pay % 36.5 düzeyinde idi.

TL mevduat daha çok kamusal sermayeli bankalarda toplanmaktadır. 1999 sonu itibariyle kamusal sermayeli ticaret bankalarının TL mevduat içindeki payı % 62.6 olurken; yabancı para mevduat içindeki payları % 16.6'ya gerilemektedir.

(vi) 1999 yıl sonu itibariyle ülkemizde faaliyetlerde bulunan yabancı banka sayısı 22 olarak görülmektedir. Ancak bu bankalardan Osmanlı Bankası ile Ulusal Banka şeklindeki yabancı bankalar grubunda yer almaktadır. Anılan bankalar dahil yabancı bankaların toplam mevduat içindeki payları % 2.7, krediler içindeki payları da % 3.0 düzeyindedir.

Verilerin ortaya koyduğu gibi yabancı bankaların Türkiye mevduat ve kredi pazarındaki payı düşüktür. Gerçekten bu paylar, yukarıda sözü edilen iki ulusal bankanın da mevduat ve kredi rakamlarını içerdiğinden olduğundan daha yüksek gözükmemektedir.

(vii) 1980 sonrasında bankalarımızın dışa açılma çabalarına karşın, dışa açılma nicelik açısından belli bir boyuta ulaşamamıştır. 1999 yılında ulusal bankalarımızın yabancı ülkelerdeki şubelerinin toplam mevduat içindeki payı, % 9.2 krediler içindeki payı da % 11.4'dür. Bu paylar bir önceki yıl daha yüksek sırasıyla % 9.9 ve % 11.8 düzeyinde idi. Kaldı ki bu paylar, yurtiçi kaynaklı bazı işlemlerin de yurtdışına kaydırılması nedeniyle gerçeği de yansıtmamaktadır.

(viii) Bankalarımızın yeni veya ortak girişim şeklinde banka kurma veya mevcut bankaların sermayelerine katılma yolu ile dışa açılma

politikalarını 1999 yılında da sürdürmüşlerdir. 1999 sonu itibarıyla ulusal bankalarımızın yurt dışındaki mali işlemleri bir önceki yıla göre 26 artarak 65'den 91'e yükselmiştir. Ulusal Bankalarımızın yurtdışındaki şube sayısı da inceleme yılında 17 artarak 31'den 48'e yükselmiştir.

Bankalarımızın uluslararası mali piyasalarda yer almak, uluslararası piyasalarda ve Türkiye Cumhuriyetleri ile yakın ilişkiler kurma politikaları, yurtdışında kurulu bankalara ortak olma ve yurt dışında banka oluşturmalarında ortak girişimler etkili olmaktadır.

(ix) 1999 yılında bankaların varlıkları cari fiyatlarla % 95.8 oranında artarak 72.120.858 milyar TL'ye yükselmiştir. Bir önceki yıl ise bankacılık sektörünün varlıkları cari fiyatlarla % 90.0 oranında artmış idi. USD bazında ise toplam varlıklar, bir önceki yıla göre % 14.3 oranında artarak 133.0 milyar USD'e yükselmiştir. 1998 yılında ise banka varlıkları (aktifleri) USD bazında % 23.0 oranında artış göstermiş idi. 1999 yılında banka varlıklarında artış hızı bir önceki yıla göre cari fiyatlarla artarken, USD bazında yavaşlamıştır.

(x) Banka varlıklarının TL ve YP (Yabancı Para) olarak dağılımı bir önceki yıla göre belirgin değişime göstermiş; 1998 yılında bu dağılım % 59.9 TL; % 40.1 YP şeklinde iken, 1999 yılında % 61.9 TL; % 38.1 YP şeklinde olmuştur. Varlıkların TL ve YP olarak dağılımında, YP varlıklarının payı azalmıştır.

(xi) 1999 yılında toplam mevduat (DTH'lar ve bankalar mevduatı dahil) bir önceki yıla göre cari fiyatlarla yaklaşık % 100.0 oranında artarak 48.263.769 milyar TL'ye yükselmiştir. Toplam mevduat USD bazında % 15.6 oranında artarak 1999 yıl sonunda yaklaşık 89.0 milyar USD olmuştur.

Mevduat artış hızı bir önceki yıla göre hem cari fiyatlarla hem de USD bazında artmıştır. 1998 yılında mevduat cari fiyatlarla % 92.8 oranında artarken USD bazında da % 12.6 dolayında artış göstermiş idi.

(xii) 1999 yılında TL mevduatı YP mevduattan daha hızlı artış göstermiştir. TL mevduatı % 103.3 oranında artarken, YP mevduatı artış hızı % 95.9 oranında olmuştur. Bir önceki yılda TL mevduatı yabancı para mevduattan daha

hızlı artış göstermiş, TL mevduatı % 102.5 oranında artarken, YP mevduatında artış hızı % 84.1 oranında kalmış idi. 1999 yılında TL ve YP mevduatında artış hızlarının farklı oluşu, mevduatın dağılımını etkilemiştir. 1998 yılında mevduatın dağılımı % 49.4 TL, 50.6 YP iken, bu dağılım 1999 yılında 50.4 TL, % 49.6 YP şeklinde almış, TL mevduatının payı bir önceki yıla göre artmıştır. TL'nin sürekli değer yitirmesi, kur ya da devalüasyon riskinin yüksekliği, vadesiz TL mevduatına düşük faiz uygulanması, toplam mevduatın TL ve YP olarak dağılımını etkilemekte, bir kimlerin YP mevduat olarak bankalara yatırılmasında etkili olmaktadır. YP mevduatının payının 1999 yılında da hemen hemen TL mevduatına yakın oluşu olağan bir durum olarak yorumlanmamalıdır. Bu yapı bir yerde ekonomik istikrarsızlığı yansıtmaktadır.

(xiii) 1999 yılında DTH artış hızı cari fiyatlarla bir önceki yıla göre yükselmiş, 1998 yılında % 82.2 oranında artan DTH 1999 yılında da % 96.8 oranında artarak 21.227.383 TL'ye yükselmiştir. DTH artış hızının ortalama mevduat artış hızının altında oluşu, DTH'nin toplam mevduat içindeki payının % 44.6'dan hafifçe % 44.0'a gerilemesine yol açmıştır.

(xiv) 1999 yılında DTH dışı mevduat % 101.7 oranında artış göstermiş olmakla beraber, artış hızları mevduat türleri itibarıyla farklı olmuştur. Anılan yıl en hızlı mevduat % 118.6 olarak resmi kuruluşlar mevduatında gözlenmiş, bunu sırasıyla % 109.1 oranında artışla diğer mevduat (altın depo hesapları dahil) % 107.8 oranında artışla tasarruf mevduatı, % 101.8 oranında artışla bankalar mevduatı ve % 73.1 oranında artışla da ticari kuruluşlar mevduatı izlemiştir.

(xv) 1999 yılında mevduat türleri itibarıyla artış hızlarının farklı oluşu, yalnız mevduat toplamının TL ve YP olarak dağılımını değil, DTH dışı mevduatın bileşimini (kompozisyonunu) de değiştirmiştir.

1998 yılına göre DTH dışı mevduat içinde tasarruf mevduatının payı % 48.0'den % 49.4'e diğer mevduatın payı % 15.5'den % 16.1'e resmi kuruluşlar mevduatının payı % 2.7'den % 3.0'e yükselirken, ticari kuruluşlar mevduatının payı % 15.8'den % 13.5'e gerilemiş, bankalar mevduatının payı ise % 18.0 olarak değişmiştir.

(xvi) İzlenen faiz politikası ve enflasyon beklentisi mevduatın TL ve yabancı para olarak dağılımının yanı sıra mevduatın vade yapısını da etkilemektedir. 1999 yılı sonu itibarıyla toplam mevduatın % 16.9'u vadesiz, % 83.1'i ise bir ay ve daha uzun sürelidir. 1998 yılında ise toplam mevduatın % 18.1'i vadesiz, % 81.2'si ise bir ay ve daha uzun süreli mevduat şeklinde idi. 1980'li yılların başlarından beri bankalardaki vadesiz mevduatın toplam mevduat içindeki payı genelde azalma eğilimi göstermektedir.

Enflasyon ve faizlerin oynaklığı vadeli mevduatın daha çok kısa sürelerde yoğunlaşmasına neden olmakta ve süreler genelde kısalmaktadır. 1999 yılı sonu itibarıyla vadeli mevduatın dağılımı; 1 ay vadeli mevduat % 26.8, 3 ay vadeli mevduat % 39.2, 6 ay vadeli mevduat % 17.7, 1 yıl ve daha uzun vadeli mevduat % 10.5 şeklindedir. Mevduatın % 70.0'den fazlası 1 ve 3 aylık vadeli hesaplarda toplanmıştır. Bir önceki yıla göre, 1 ay vadeli mevduatın payı % 25.7'den % 26.8'e, 3 aylık mevduatın payı % 42.1'den % 39.2'ye gerilemiş; buna karşın 6 aylık mevduatın payı % 17.7'den % 20.5'e, 1 yıl ve daha uzun vadeli mevduatın payı da % 10.5'den % 13.5'e yükselmiştir. 1999 yılında 1 ve 3 ay vadeli mevduattan 6 ay ve daha uzun süreli mevduata az da olsa kaymalar olmuştur.

Enflasyonun hızlı, faiz riskinin yüksek olduğu dönemlerde, riskten kaçınmak veya korunmak için birikimlerin kısa süreli hesaplarda toplanması doğaldır. Enflasyonun uzun süreli fon sunumu (arzi) üzerindeki olumsuz etkisi, bankacılık sektörümüzde de gözlenmektedir.

Faiz farklılıklarının mevduatın vade dağılımı üzerindeki etkisi tasarruf mevduatında daha belirgindir. 1999 yılında tasarruf mevduatının vade dağılımı 1998 yıl sonu ile karşılaştırıldığında, vadeli mevduatın payı % 19.1'dan % 12.3'e, 3 ay vadeli mevduatın payı % 47.9'dan hafifçe % 47.5'e gerilerken, 6 ay vadeli mevduatın payı % 28.0'den % 32.7'ye, 1 yıl ve daha uzun vadeli mevduatın payı da % 5.0'den, 7.5'e yükselmiştir. Tasarruf mevduatının vade dağılımı da % 4.7 vadesiz % 94.7'si de vadeli şeklindedir. Bir önceki yılda da dağılım buna benzer şekilde % 5.3 vadesiz, % 94.7 vadeli şeklinde idi.

(xvii) T.C. Merkez Bankasının bankalara açmış olduğu krediler (Reeskont ve avans kredileri) 1999 yılında cari fiyatlarla dahi bir değişme göstermemiş, 1998 yılı sonunda 7.539 milyar TL iken, 1999 yılı sonunda da 7.675 milyar TL olarak reel olarak azalmıştır. Bir önceki yılda da TCMB'nin bankacılık kesimine açmış olduğu krediler cari fiyatlarla değişme göstermemiş idi.

TCMB'nin bankacılık kesimine açmış olduğu reeskont ve avans kredileri, izlenen para politikasına ve ekonominin kredi talebine göre değişmekte; düzenli bir gelişme göstermemektedir.

TCMB'nin bankacılık sektörüne açmış olduğu kredilerde genel eğilim, TCMB kredilerinin banka kaynakları içindeki payının azalması yönündedir. Gerçekten 1990 yılında TCMB kredilerinin banka kaynakları içindeki payı % 2.7 iken, 1999 yılında binde 1'in altına düşmüştür. Bu gelişmede kuşkusuz TCMB'nin izlediği para politikasının yanı sıra bankalar arası para piyasasının oluşması da etkili olmuştur. Ancak 1997 yılından itibaren TCMB önceki yıllardan farklı olarak bankalara özellikle Eximbank'a kabul finansmanı kapsamında reeskont olanağı sağlamaktadır. Türkiye'de kabul (acceptance) piyasası gelişmemiş olduğundan, TCMB döviz üzerinden düzenlenmiş yurtdışındaki mütebel bankalarca kabul edilmiş poliçe ve senetleri reeskonta kabul ederek finansman olanağı yaratmaktadır.

(xviii) 1999 yılında ekonomideki daralma banka kredilerine yansımış; banka kredilerinde artış hızı yavaşlamıştır. Banka kredilerindeki gelişmeler, ekonomideki genel eğilimleri yansıtan iyi bir gösterge olmaktadır.

1999 yılında banka kredileri cari fiyatlarla % 53.8 oranında artarak 21.714.974 milyar TL'lik bir boyuta ulaşmıştır. 1999 yılında banka kredilerinde artış hızı bir önceki yıl düzeyi olan % 60.3 daha yavaş olmuştur. 1999 yılında ticaret (mevduat) bankaları kredilerinde artış hızı bir önceki yıla göre % 59.4 % 50.9'a gerilerken, kalkınma bankaları kredilerinde artış hızı ise % 70.4'den % 83.3'e yükselmiştir. 1999 yılında ticaret bankalarının kredileri artış hızı, kalkınma ve yatırım bankaları kredileri artış hızından daha yavaş olmuştur.

Garanti,
Euromoney'ye göre
5. kez Türkiye'de
"Yılın En İyi Bankası".

Tek bir farkla.
Artık yeni bir logomuz var.

1999 yılında banka grupları itibariyle kredilerde artış hızlarının farklı oluşu, toplam banka kredilerinin ticaret bankaları ile kalkınma ve yatırım bankaları arasındaki dağılımını değiştirmiştir. Tüm banka kredileri içinde ticaret bankaları kredilerinin payı % 91.3'den % 89.6'ya gerilerken, kalkınma ve yatırım bankalarının payı % 8.7'den % 10.4'e yükselmiştir.

(xix) 1999 yılında bankaların açmış olduğu krediler mevduattan daha yavaş artmıştır. Ticaret bankalarının kredileri % 53.8 oranında artarken mevduatta artış hızı yaklaşık % 100.0 olmuştur. 1999 yılında bankalar kaynaklarının önemli bir bölümünü, devlet iç borçlanma senetlerini almada kullanmıştır.

Kredilerin mevduattan çok daha yavaş artması sonucu ticaret bankalarında Kredi/Mevduat oranı % 58.4'den % 40.3'e gerilemiştir. Bu düzey 1993 yılında ulaşılan Kredi/Mevduat oranı % 71.2'nin çok gerisinde bulunmaktadırlar.

1999 yılında ticaret bankalarında krediler net varlık toplamından çok daha yavaş artmış olduğundan, söz konusu bankaların varlık yapıları bir ölçüde değişmiş, Krediler/Toplam Varlık oranı % 36.7'den % 30.1'e gerilemiştir. Bankaların vermiş oldukları nakit kredilerin toplam varlıklar içindeki payı 1995 yılından sonra artış eğilimi içine girmişken, 1998 yılında ekonomik durgunluk ve anılan T.C. Ziraat Bankası'nın tarım kredilerinin bir bölümünün görev zararı olarak Hazine'den alacak şekline dönüştürülmesi Nakit Krediler/Varlık Toplamı oranının düşmesine yol açmıştır.

(xx) Bankaların varlıkları arasında son yıllarda Menkul Değerler Cüzdanı önemli yer tutmaya başlamıştır. Menkul Değerler Cüzdanının banka varlıkları içindeki payı 1999 yılında % 17.2'ye yükselmiştir. Bir önceki yıl menkul kıymetler portföyünün banka varlıkları içindeki payı % 14.1 düzeyinde idi. Ayrıca bağlı değerlerde dikkate alındığında bu oran % 21.5'e çıkmaktadır. Bankaların Menkul Değerler Cüzdanının önemli bir bölümü Hazine bonoları ile Devlet tahvillerinden, başka bir deyişle Devlet İç Borçlanma Senetlerinden (DİBS) oluşmaktadır. 1999 yılında DİBS'ler bankaların Menkul Değerler Cüzdanının yaklaşık üçte ikisini (% 67.6) bankaların toplam net varlıklarının da %

11.3'ünü oluşturmaktadır. Bu oran bir önceki yıl düzeyi % 10.0'a göre artış göstermiştir.

(xxi) 1999 yılında bankaların döviz pozisyon açıkları, bir önceki yıla göre 4.888 milyon USD artarak 8.330 milyon USD'den 13.218 milyon USD'e çıkmıştır. 1999 yılında kur artışlarının, TL plasman getirisi ile yabancı para maliyeti arasındaki farkın daha düşük oluşunun yarattığı faiz arbitrajı olanağı, bankaların pozisyon açıklarının genişlemesine neden olmuştur. Bankalarda döviz pozisyon açıklarını esas itibarıyla özel sermayeli bankalar vermektedir. Kamusal sermayeli ticaret bankalarının döviz pozisyon açıkları ihmal edilebilir düzeyde bulunmaktadırlar.

(xxii) 1999 yılı bankaların birleştirilmiş gelir tabloları toplu olarak 305.750 milyar TL zarar göstermektedir. Anılan yıl Fon yönetimindeki bankaların 2.546.788 milyar TL zarar etmesi, bankacılık kesiminin toplu olarak zarar etmesine yol açmıştır. Bankacılık kesimi 1998 yılında net olarak (vergi karşılıkları ayrıldıktan sonra) 759.896 milyar TL kar elde etmişlerdir. Banka karları son yıllarda azalış eğilimi göstermektedir. Nitekim, banka karlarındaki artış hızı 1995 yılından sonra reel olarak sırasıyla %73.9, % 37.3 ve % 4.8 olarak yavaşlama gösterdikten sonra 1998 yılında eksi % 8.9 olmuştur. 1999 yılında ise bankaların faaliyet sonuçları zarara dönüşmüştür.

Banka karları düzenli bir gelişme göstermemekte; banka karları ile ekonominin büyüme hızı arasında yakın bir ilişki gözlenmemektedir. Gerçekten ekonominin hızla büyüdüğü, 1990, 1992, 1993, 1995 ve 1996 yıllarında banka karları hızla artarken, büyüme hızlarının çok düşük veya eksi olduğu yıllarda, örneğin 1989, 1991, 1994, 1998 yıllarında banka karları azalmış; 1999 yılında ise zarara dönüşmüştür.

(xxiii) 1999 yılında bankaların toplu olarak zarar etmeleri bankaların karlılık oranlarını da olumsuz etkilemiştir. Bankaların özsermaye (ya da özkaynak) karlılık oranı bir önceki yıla göre, ortalama özkaynak tutarı esas alındığında % 44.9'dan eksi % 14.9'a gerilemiştir.

Bankalarda 1999 yılında da karlılık oranları önceki yıllarda olduğu gibi banka grupları itibariyle farklı olmuştur. Ticaret bankalarının dönem sonucu bir önceki yıla göre, 663.853 milyar TL net kârdan net kardan 500.000 milyar

TL zarara dönüşmüştür. Ticaret bankalarının dönem net karları, 1998 yılında da sabit fiyatlarla % 15.1 azalış göstermiş idi. Ticaret bankalarının toplu olarak zarar etmeleri, özkaynak kârlılık oranlarını da olumsuz yönde etkilemiş; özkaynak kârlılığı, yıllık ortalama özkaynak tutarına göre de % 55.9'dan eksi % 29.2'ye düşmüştür.

Ticaret bankaları içinde en karlı bankalar grubunu, 1999 yılında da yabancı sermayeli bankalar oluşturmuştur. Yabancı bankaların dönem net karları, 1999 yılında cari fiyatlarla % 145.1 reel olarak da % 60.1 oranında artarak 221.210 TL'ye yükselmiştir. Bir önceki yıl ise yabancı sermayeli bankaların karları cari fiyatlarla % 124.7, reel olarak da % 30.8 oranında artmış idi. Yabancı sermayeli bankaların kârlarında hızlı artış, özkaynak kârlılığını, ortalama özkaynak tutarına göre % 106.7'den % 124.2'ye yükselmesine olanak vermiştir. TMSF'ye devredilen bankalar dışında 31 özel sermayeli ticaret bankası 1999 yılında toplu olarak 1.541.102 milyar TL kâr sağladığını açıklamış; bir önceki yıla göre kâr artışı cari fiyatlarla % 81.4'e ulaşırken reel olarak % 18.6 düzeyinde olmuştur. Buna karşın söz konusu bankalarda özkaynak kârlılığı ortalama özkaynak tutarına göre % 70.8'den % 65.2'ye gerilemiştir.

Kamusal sermayeli 4 ticaret bankası 1999 yılında 284.476 milyar TL dönem net kârı açıklamıştır. Açıklanan kâr tutarı bir önceki yıla göre cari fiyatlarla % 266.3 oranında sabit fiyatlarla da % 138.3 oranında artış göstermiştir. Dönem net kârının hızlı artışı sonucu, kamusal sermayeli ticaret bankalarının ortalama özkaynak kârlılıkları % 20.0'den % 48.2'ye yükselmiştir.

TMSF'ye devredilen 8 özel banka ise 1999 yılında 2.546.788 milyar TL zarar etmiştir. Söz konusu 8 bankanın toplu zararı, cari fiyatlarla bir önceki yıla göre, % 620.0 oranında artmıştır.

Kalkınma ve yatırım bankaları toplu olarak 1999 yılında 194.250 milyar TL kâr açıklamışlardır. Kalkınma ve yatırım bankalarının dönem karları 1999 yılında cari fiyatlarla % 102.1 oranında, reel olarak da % 32.0 oranında artmıştır. Bir önceki yıl ise kalkınma ve yatırım bankalarının karları cari fiyatlarla % 219.7 ora-

nında reel olarak da % 86.1 oranında artmış idi.

Kalkınma ve yatırım bankaları grubunda kamusal sermayeli bankalar 142.949 milyar TL kâr sağlamışlardır. Dönem net karları bir önceki yıla göre, cari fiyatlarla % 104.7 oranında, reel olarak da % 33.7 oranında artış göstermiştir. 1998 yılında ise kalkınma ve yatırım bankaları karları cari fiyatlarla % 295.2 oranında, reel olarak da % 109.1 oranında artmış idi.

Kamusal sermayeli kalkınma ve yatırım bankalarının karlarının reel olarak artışı, etkisini özkaynak kârlılığı üzerinde de göstermiş, söz konusu bankalar grubunun özkaynak kârlılığı, ortalama özkaynak tutarına göre % 51.6'dan % 55.5'e yükselmiştir.

Özel sermayeli kalkınma ve yatırım bankaları (yabancı sermayeli üç banka dahil) 1999 yılında 51.281 milyar TL kâr sağlamışlardır. Özel sermayeli kalkınma ve yatırım bankalarının da karları cari fiyatlarla % 95.0 oranında, reel olarak da % 27.4 oranında artmıştır. Bu bankalar grubunun özkaynak kârlılığı ortalama özkaynak tutarına göre bir önceki yıla göre % 91.1'den % 64.5'e gerilemiştir.

(xxv) 1999 yılında bankaların varlık kârlılığı (Dönem Net Kârı/ Ortalama Varlık Top.) oranı da, bir önceki yıla göre % 2.7'den eksi % 0.8'e gerilemiştir. Banka varlıklarının cari fiyatlarla % 95.8 oranında artarken, bankaların toplu olarak zarar etmeleri bankaların varlık kârlılığının eksiye düşmesine yol açmıştır.

1999 yılında da önceki yıllarda olduğu gibi varlık kârlılığı, banka grupları arasında farklıdır. Varlık kârlılığı, ortalama varlık tutarına göre, ticaret bankaları grubunda % 1.0 düzeyinde oluşurken, kalkınma ve yatırım bankalarında artı % 7.5 olarak gerçekleşmiştir.

1999 yılında da ticaret bankaları grubunda varlık kârlılığı en yüksek bankalar yabancı sermayeli ticaret bankalarıdır. Bu bankaların varlık kârlılığı, ortalama varlık toplamına göre, % 8.2'dir. Yabancı sermayeli bankalarının varlık kârlılığı görece olarak yüksek olmakla beraber 1994 yılı düzeyinin altında bulunmaktadır. 1994 yılında % 12.1 düzeyinde olan varlık kârlılığı 1997 yılında % 6.8'e değin geriledikten sonra 1998 de % 7.1'e , 1999 yılında da % 8.2'ye yükselmiştir. Özel sermayeli ticaret bankaların-

da varlık kârlılığı, Fon yönetimindeki bankalar dışında, bir önceki yıla göre % 5.6 olarak değişmemiştir. Kamusal sermayeli ticaret bankalarında varlık kârlılığı 1998 yılında % 0.8 düzeyinde iken 1999 yılında % 1.5'e yükselmiştir.

Yönetimi TMSF'ye devredilen bankaların 1998 yılında zararları toplamı, ortalama aktif tutarının % 72.7'si düzeyinde iken, 1999 yılında toplam zararları ortalama aktif tutarını % 101,3 olarak aşmıştır. Kalkınma bankaları genelinde 1999 yılında varlık kârlılığı % 7.5 olarak gerçekleşmiştir. Kamusal sermayeli kalkınma bankalarında varlık kârlılığı % 6.6'dan % 7.5'e yükselirken, özel sermayeli kalkınma bankalarında da hafifçe % 8.1'den % 8.3'e yükselmiştir. Kârlılığa ilişkin verilerin ortaya koyduğu gibi, 1999 yılında bankaların toplam kârın zarara dönüşmesi ve kârlılık oranlarındaki gerileme, fon yönetimindeki ticaret bankalarından kaynaklanmıştır.

(xxvi) Açıklanan bilançolara göre 1999 yıl sonu itibariyle bankaların takipteki kredileri tutarı 2.327.282 milyar TL'dir. Bu tutar bir önceki yıla göre yaklaşık % 128.0 oranında artış göstermektedir. Takipteki kredilerin % 68.0'i 1.441.256 milyar TL'lik bölümü için karşılık ayrılmış olup, takipteki kredilerin net tutarı 886.026 milyar TL'dir. Bu verilere göre bankaların alacakları, cari fiyatlarla bir önceki yıla göre, net olarak 56.5 oranında artmıştır. Takipteki krediler, kredilerden ve bankaların varlık toplamından daha hızlı artmış olduğundan, 1999 yılında Takipteki Krediler/Krediler Oranı % 7.1'den % 10.7'ye, Takipteki Krediler/Varlık Toplamı Oranı'nda yaklaşık % 2.8'den % 3.2'ye yükselmiştir. Oranlarda bu denli yükseliş bankacılık sektörünün donuk veya batık kredi sorununun daha belirgin hale geldiğini göstermektedir. Ayrıca banka bilançolarında gösterilen Takipteki Alacaklar tutarının gerçekliği ve bunlar için ayrılan karşılıkların yeterliliği tartışma konusudur. Türkiye bankacılık sisteminin boyutu kesin olarak bilinmeyen bir donuk veya tahsil gecikmiş kredi sorunu vardır. Bilançolarda gösterilen Takipteki Alacaklar tutarı sorunun gerçek boyutunu tam yansıtmamaktadır.

(xxvii) Bankaların vergi yükü asgari Kurumlar Vergisi uygulaması ve bazı vergi istisnalarının daraltılması nedeniyle 1991 yılından sonra artış göstermiştir. Vergi Karşılığı/Vergi

Öncesi Kar (Dönem zararı indirilmeden) oranı 1990 - 1998 yılları arasında % 8.0 ile en yüksek düzeyi 1998 yılında olmak üzere % 31.2 arasında değişmiştir. 1999 yılında ise karlı bankalar nedeniyle ayrılan 1.139.554 milyar TL tutarındaki vergi karşılığı bankaların vergi öncesi kârı 833.804 milyar TL'den % 137.7 oranında daha fazladır. Böyle bir sonucu, TMSF yönetimindeki bankaların toplu olarak zarar etmesinin yanı sıra vergi kanunlarındaki değişmelerde etkili olmuştur.

II- SAYISAL BİLGİLER VE DEĞERLENDİRMELER

Türkiye Bankalar Birliği'nin "Bankalarımız 1999" isimli 218 numaralı yayını ile TCMB'nin "1999 Yıllık Rapor"undan yararlanarak, 1999 yılında bankacılık alanında gelişmeler aşağıdaki bölümde ayrıntılı ve sayısal olarak açıklanmıştır.

A. Kurumsal Gelişmeler

1- Türkiye'de Faaliyette Bulunan Bankalar

1999 yıl sonu itibariyle ülkemizde faaliyette bulunan banka sayısı 81 olup, TCMB ile birlikte bu sayı 82'ye yükselmektedir. Ülkemizde faaliyette bulunan bankalar niteliklerine ve sermaye gruplarına göre Tablo 1'de gösterildiği şekilde ayrıma tabi tutulabilir. 1999 yılı sonunda ülkemizde faaliyette bulunan bankalar işlevlerine göre, biri emisyon bankası (Merkez Bankası), 62 ticaret ve mevduat bankası, 19'u da kalkınma ve yatırım bankası türündedir. Mülkiyet açısından TCMB dahil 8'i kamusal sermayeli banka, 52'si özel sermayeli ulusal banka 22'si yabancı sermayeli bankadır.

Bankalar Birliği'nin sınıflandırmasında Osmanlı Bankası, Saudi American Bankası İstanbul şubesinin Türkiye'de kurulan banka şekline dönüştürülmesi ile oluşan Ulusal Bank yabancı bankalar grubunda yer almakta beraber, gerçekte bu bankalar ulusal banka kimliğindedir. Bu düzeltme yapıldığında ülkemizde faaliyette bulunan yabancı banka sayısı 20'ye inmekte, ulusal sermayeli özel banka sayısı da 54'e yükselmektedir. 1999 yılında ülkemizde beş ulusal kalkınma bankası, Nuru Yatırım Bankası A.Ş., Çalık Yatırım Bankası A.Ş., Toprak Yatırım Ban-

kası A.Ş., Atlas Yatırım A.Ş. (Süzer Yatırım Bankası A.Ş.) ile iki yabancı banka, Morgan Guaranty Trust Co., Credit Suisse First Boston Bank şube açarak faaliyete geçmişlerdir. Birleşik Yatırım Bankası A.Ş.'nin ise bankacılık işlemleri yapma izni kaldırılmıştır.

1999 yılında, daha önce tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu (TMSF) yönetimine alınmış üç bankaya (Türk Ticaret Bankası, Bank Ekspres, Interbank) ek olarak Egebank, Eskişehir Bankası, Sümerbank, Türkiye Tütüncüler Bankası (Yaşarbank), Yurt Ticaret ve Kredi Bankası Fona devredilmiş; böylece TMSF'ye devredilen banka sayısı 8'e yükselmiştir.

2- ŞUBE SAYISI

1999 yılında yurtiçi banka şube sayısı (TCMB dışında) bir önceki yıla göre 304, % 4.1 oranında artarak 7.643'e yükselmiştir. Bu sayıya ulusal bankaların yurtdışındaki 48 şubesi eklendiğinde banka şube sayısı 7.691'e ulaşmaktadır. TCMB'nin 21 şubesi de hesaba katıldığında şube sayısı 1999 yıl sonunda 7.712 olmaktadır.

Banka şubelerinin % 99.6'sı ticaret bankalarına ait bulunmaktadır. Ticaret (Mevduat) bankalarının 1999 sonu itibarıyla yurtiçi şubelerinin dağılımı da; % 61.0 özel sermayeli ulusal bankalar, % 37.4 kamusal sermayeli bankalar ve % 1.6 yabancı sermayeli bankalar şeklindedir.

1970 - 1999 döneminde banka şube sayısındaki gelişmeler Tablo II'de verilmiştir. Banka şube sayısı, inceleme döneminde 1990 yılına değin, 1983 ve 1984 yılları dışında artış eğilimi gösterdikten sonra, anılan yıldan itibaren azalmaya başlamış, 1994 yılında 6.126 düzeyine indikten sonra 1995 yılında % 2.2, 1996 yılında % 3.2, 1997 yılında % 5.8, 1998 yılında % 8.0 oranında arttıktan sonra artış hızı 1999 yılında da yaklaşık % 4.1 olarak yavaşlamıştır.

1989 - 1994 döneminde banka şube sayısında azalış, (i) bankaların artan maliyetler karşısında daha rasyonel şube açma politikaları izlemeleri, (ii) mevduatın pahalı bir kaynak haline alması nedeniyle şube bankacılığının eski çekiciliğini yitirmesi, (iii) büyük bankaların yurt çapında örgütlenmelerini hemen hemen tamamlamış olmaları, (iv) Güneydoğu bölgesinde yaşanan olaylar, (v) elektronik bankacılığa geçiş sonucu şube anlayışının değişmesi ve ATM'lerin yaygınlaşması ile açıklanabilir.

1994 sonrasında bazı küçük ve orta çaplı bankaların hızla büyüme stratejisini izlemeleri, kaynak olarak mevduata dönüş eğilimi, bankalar arası rekabet, şube sayısında yeniden artışa neden olmuştur.

1994 yılından sonra banka şube sayısındaki artış esas itibarıyla özel sermayeli bankalardan kaynaklanmıştır. Gerçekten 1995 - 1999 yılları arasında özel sermayeli ticaret bankaları-

TABLO I
Türkiye'de Faaliyette Bulunan Bankalar (1999 Sonu İtibarıyla)

Bankalar	Sayı
- Emisyon Bankası	1
• T.C. Merkez Bankası	
- Ticaret (Mevduat) Bankaları	62
• Ulusal Bankalar	43
• Kamusal Sermayeli Bankalar	4
• Özel Sermayeli Bankalar	39
• Yabancı Sermayeli Bankalar	19
- Kalkınma ve Yatırım Bankaları	19
• Ulusal Bankalar	16
• Kamusal Sermayeli Bankalar	3
• Özel Sermayeli Bankalar	
• Yabancı Sermayeli Bankalar	3
Toplam	82

nın şube sayısı % 44.3 artarak 3.240'dan 4.674'e yükselirken kamusal sermayeli ticaret bankalarının şube sayısı 2.875'den 2.865'e gerilemiştir. Yabancı sermayeli ticaret bankalarının şube sayısı 1995 yılında 104 iken, 1999 yılında da 121 olmuştur.

Türkiye Bankalar Birliği 'Bankalarımız 1999' başlıklı yayınında şubelerin iller ve bölgelere göre dağılımı ilme verdiğiinden, Banka

Şubelerinin Bölgeler Arası Dağılımı tablosu bu yıl ki incelememizde yer almamıştır. Böyle olmakla banka şubelerinin Marmara, Ege ve Ortakuzey gibi gelişmiş yörelerde yoğunlaştığı gözlenmektedir. Üç büyük ilimizdeki (İstanbul, Ankara, İzmir) şube sayısının toplam yurtdışı şube sayısının % 40.0'ını aştığı hesaplanmaktadır.

TABLO II
Banka Şube Sayısındaki Gelişmeler (*)
(1970-1999)

Yıllar	Şube Sayısı	Yıl İçinde Açılan Şube Sayısı	Artış Oranı (%)
1970	3210	262	8.8
1971	3427	217	6.8
1972	3682	255	7.4
1973	4023	341	9.3
1974	4425	402	10.0
1975	4605	180	4.1
1976	4835	230	5.0
1977	5238	403	8.3
1978	5484	247	4.7
1979	5769	284	5.2
1980	5975	206	3.6
1981	6265	290	4.8
1982	6375	110	1.7
1983	6284	(91)	(1.4)
1984	6226	(58)	(0.9)
1985	6292	66	1.1
1986	6372	80	1.3
1987	6441	69	1.1
1988	6552	111	1.7
1989	6617	65	1.0
1990	6584	(33)	(0.5)
1991	6501	(83)	(1.3)
1992	6228	(273)	(4.2)
1993	6250	22	0.4
1994	6126	(124)	(2.0)
1995	6261	135	2.2
1996	6463	202	3.2
1997	6840	377	5.8
1998	7391	551	8.0
1999	7712	321	4.3

* TCMB Şubeleri Dahil

B. BANKA KAYNAKLARI

Ticaret bankalarının ana kaynağını mevduat (Döviz Tevdiat Hesapları dahil) oluşturmakla beraber, banka kaynakları arasında özkaynaklar, TCMB kredileri, dış krediler, bankalar arası para piyasasından (interbank) sağlanan fonlar, VDMK (Varlığa Dayalı Menkul Kıymetler) gibi mevduat dışı kaynaklar da yer almaktadır. Bankaların başlıca kaynaklarında 1999 yılında gözlenen gelişmeler aşağıda açıklanmıştır.

1- ÖZKAYNAKLAR

Ülkemizde bankaların özkaynakları toplamı (TCMB dışında) ayrıntısı Tablo III'de gösterildiği gibi, 1999 yıl sonu itibarıyla 1.968.264 milyar TL olmuştur. 1999 yılında bankacılık kesiminin toplu olarak zarar etmesi nedeniyle, bankaların özkaynakları toplamı bir önceki yıla göre 160.449 milyar TL, % 8.5 oranında azalmıştır. USD bazında ise banka özkaynaklarında (dönem net kârı hariç) azalış yaklaşık % 42.0 düzeyinde olmuş, banka özkaynakları 4.0 milyar USD'e gerilemiştir. TCMB'de dahil edildiğinde bankacılık sisteminin özkaynakları toplamı 2.149.896 olmaktadır. Bu tutar cari fiyatlarla dahi bir önceki yıla göre yaklaşık % 3.0 düzeyinde azalış göstermektedir.

1999 yıl sonu itibarıyla bankaların özkaynak yapısı veya oluşumu % 37.1 ödenmiş sermaye, % 62.9 yeniden değerlendirme fonu şeklindedir. Dönem zararı ve birikmiş zararlar, yedek akçeler tutarını aştığından yedek akçelerin özkaynaklara net katkısı yoktur. Dönem zararı ve birikmiş zararların yedek akçeler tutarını aşan bölümü ödenmiş sermayeleri hesaplanmıştır. Bankaların özkaynak yapısı, dönem zararı ve birikmiş zararlar nedeniyle bir önceki yıla göre belirgin değişime göstermiştir. 1998 yılın-

da bankaların özkaynak yapısı, zararlar ödenmiş sermayeden indirildikten sonra, % 68.1 ödenmiş sermaye % 31.9 değerlendirme fonu şeklinde idi. Bankaların özkaynakları giderek yeniden değerlendirme değer artış fonlarından oluşmaya başlamıştır.

Ticaret bankalarının, Fon yönetimindeki bankalar dışında özkaynakları, 1999 yılında cari fiyatlarla % 83.7 oranında artarak 3.061.689 milyar TL'ye yükselmiştir.

1999 yılında kamusal sermayeli ticaret bankalarında özkaynaklar, cari fiyatlarla % 72.1 oranında artarak 747.002 milyar TL'ye yükselmiştir. Yabancı sermayeli ticaret bankalarında ise özkaynak artışı % 120.1 olarak yüksek düzeyde gerçekleşmiş; söz konusu bankaların özkaynak tutarı 245.196 milyar TL'ye ulaşmıştır. Yönetimi TMSF'ye devredilen bankalarda ise, uğranılan zarar nedeniyle özsermaye eksi 2.541.599 milyar TL'dir. Bir önceki yıl ise anılan

TABLO III
Bankaların Özkaynakları (Milyar TL)
(1999 Sonu İtibariyle)

Bankalar	Ödenmiş Sermaye	Yedek Akçeler	Değerleme Fonları	Dönem Zararı	Geçmiş Yıllar Zararı	Özkaynak Toplamı
A. Ticaret Bankaları						
- Kamusal Sermayeli	417.650	110.274	263.861	-	44.783	747.002
- Özel Ulusal Sermayeli	1.860.167	428.621	792.102	15.440	3.761	3.061.689
- Fon Yönetimindeki	370.249	27.059	69.003	2.520.704	487.206	(2.541.599)
- Yabancı Sermayeli	193.557	21.954	31.270	1.527	58	245.196
Ticaret Bankaları Toplamı	2.841.623	587.908	1.156.236	2.537.671	535.808	1.512.288
B. Kalkınma ve Yatırım Bankaları						
- Kamusal Sermayeli	258.502	33.973	65.834	-	12.217	346.092
- Özel Ulusal Sermayeli	82.200	7.357	10.590	-	81	100.066
- Yabancı Sermayeli	4.182	975	4.807	-	146	9.818
Kalkınma ve Yatırım Bankaları Toplamı	344.884	42.305	81.231	-	12.444	455.976
C. Bankalar Toplamı	3.186.507	630.213	1.237.467	2.537.671	548.252	1.968.264
D.T.C. Merkez Bankası	25	147.010	34.597	-	-	181.632
Genel Toplam	3.186.532	777.223	1.272.064	2.537.671	548.252	2.149.896

Notlar: 1) 1999 yılı dönem kârından yedek akçelere eklenecek bölüm özkaynaklara dahil edilmemiştir.

2) Karşılıklar, serbest karşılık niteliğinde de olsa özkaynaklara dahil edilmemiştir.

3) Dağıtılmamış geçmiş yıl kârları, özkaynak tutarına dahil değildir.

4) Yedek akçeler 3182 Sayılı Bankalar Kanununa göre ayrılmış muhtemel zarar karşılıklarını da içermektedir.

5) Eksiler () içinde gösterilmektedir.

Konuşurken kendinize güvenin...

İletişim rehberiniz Genpa, en iyilerle ve en yenilerle, teknolojiyle güveni buluşturuyor. Hayatınıza giren her sese sıcak tınlar katıyor.

**gen
pa**

İletişim teknolojisi ile güvenin buluştuğu nokta

TURKCELL

ERICSSON

SIEMENS

ALCATEL

NOKIA

bankaların özkaynak açığı 301.241 milyar TL idi.

Ticaret bankalarına toplu olarak bakıldığında, özkaynak cari fiyatlarla bir önceki yıla göre, % 20.9 oranında azalarak 1.512.288 milyar TL'ye gerilemiş bulunmaktadır.

1999 yıl sonu itibariyle ticaret bankalarının özkaynak yapısı; % 33.5 ödenmiş sermaye, % 76.5 değerlendirme fonları şeklindedir. Dönem zararları ve geçmiş yıllar zararları, yedek akçeleri aştığından 1999 yıl sonu itibariye de yedek akçelerin özkaynaklara net katkısı yoktur. Bir önceki yıl ticaret bankalarının toplu olarak özkaynak yapısı % 66.0 ödenmiş sermaye, % 34.0 değerlendirme fonu şeklinde idi. 1999 yılında ticaret bankalarının özkaynakları içinde ödenmiş sermayenin payı azalırken, değerlendirme fonunun payı % 34.0'den % 76.5'e yükselmiş, özkaynakların dörtte üçten fazlası değerlendirme fonlarından oluşmaya başlamıştır.

1999 sonu itibariyle Fon yönetimi dışındaki özel bankaların özkaynak yapısı % 60.8 ödenmiş sermaye, % 25.9 değerlendirme fonu, % 13.3 yedek akçe şeklindedir. Bu oranlar, bir önceki yıl sırasıyla % 58.1 ödenmiş sermaye, % 26.0 değerlendirme fonu, % 15.9 yedek akçe şeklinde idi. Fon yönetimi dışındaki bankaların özkaynak yapısı bir önceki yıla göre belirgin değişim göstermemiştir.

Kamusal sermayeli ticaret bankalarında özkaynak yapısı, % 55.9 ödenmiş sermaye, % 35.3 değerlendirme fonu, % 8.8 yedek akçeler şeklindedir. Yabancı sermayeli ticaret bankalarında ödenmiş sermaye, değerlendirme fonu ve yedek akçelerin, özkaynaklar içindeki payı da sırasıyla % 78.9, % 12.8 ve % 8.3 olmaktadır.

Kalkınma ve yatırım bankalarında özkaynak oluşumu ödenmiş sermaye % 75.6, değerlendirme fonu % 7.8 ve yedek akçeler % 6.6 şeklindedir.

2- MEVDUAT

Ticaret bankalarında son yıllarda genel eğilim, kaynak yapısı içinde mevduatın payının azalması yönünde olmakla beraber, 1994 yılında yaşanan ekonomik bunalım bu eğilimi değiştirmiş, ticaret bankaları kaynakları içinde mevduatın payı anılan yıl % 68.7'ye, 1995'de de % 70.1'e yükselmiş ise de 1996 yılında %

68.6'ya, 1997 yılında % 64.7'ye geriledikten sonra 1998 ve 1999 yıllarında sırasıyla % 65.7 ve % 66.9 olmuştur.

a) Mevduatta Gelişmeler (Genel Olarak)

1999 yıl sonunda genel mevduat hacmi, başka bir deyişle TL mevduat ile yabancı para mevduat toplamı, bir önceki yıl sonuna göre, cari fiyatlarla yaklaşık % 100.0 oranında artarak 48.263.769 milyar TL'lik bir boyuta ulaşmıştır. Mevduatta gelişmeler 1985 - 1999 dönemi itibariyle karşılaştırmalı olarak Tablo IV'de verilmiştir.

1999 yılında mevduatta gözlenen gelişmeler şöyle özetlenebilir:

i) 1999 yılında mevduatta artış hızı cari fiyatlarla bir önceki yıla göre yükselmiştir. Toplam mevduat cari fiyatlarla 1998 yılında % 92.8 oranında artmış iken, artış hızı 1999 yılında yaklaşık % 100.0'e yükselmiştir. Ancak mevduat artış hızı değerlendirilirken TEFE'ye göre 1999 yılında fiyat artış hızının yıl sonu itibariyle bir önceki yıla göre % 54.3'den % 62.9'a yükseldiği dikkate alınmalıdır.

ii) 1999 yılında TL mevduatta artış hızı bir önceki yıla göre hafifçe % 102.5'den % 103.3'e yükselirken, yabancı para mevduatta artış hızı da % 84.1'den % 95.9'a yükselmiştir. 1999 yılında yabancı para mevduat, TL mevduattan daha yavaş arttığından mevduatın TL ve yabancı para dağılımı sınırlı ölçüler içinde de kalsa değişmiştir. 1998 yılına göre toplam mevduat içinde yabancı para mevduatın payı % 50.6'dan % 49.6'ya gerilerken, TL mevduatın payı % 49.4'den % 50.4'e yükselmiştir.

iii) 1999 yılında DTH dışı mevduat türlerinin artış hızları farklı olmuştur. Anılan yıl cari fiyatlarla en hızlı artan mevduat türü % 118.6 oranında artışla resmi kuruluşlar mevduatı olmuştur. Resmi mevduatı % 109.1 oranında artışla diğer mevduat (altın depo hesapları dahil), % 107.8 oranında artışla tasarruf mevduatı, % 101.8 oranında artışla bankalar mevduatı, % 73.1 oranında artışla da ticari kuruluşlar mevduatı izlemiştir. Mevduat sertifikası uygulamasına 1997 yılı başlarından itibaren son verildiğinden, 1998 yılı sonu itibariyle sadece 11 milyar TL tutarında mevduat sertifikası banka bilanço-

larında görülmektedir. Bankalar karşılıklı (paralel) mevduat yaptıklarından, bankalar mevduatının önemli bir bölümünün yapay (fiktif) mevduat olduğu değerlendirilmelerde dikkate alınmalıdır.

iv) 1999 yılında DTH dışı mevduat türlerinin artış hızları, cari fiyatlarla ticari kuruluşlar mevduatı dışında, bir önceki yıla göre artmıştır. Artış hızı resmi kuruluşlar mevduatında % 64.8'den % 118.6'ya, diğer mevduatta % 104.6'dan % 109.1'e, tasarruf mevduatında % 101.3'den % 107.8'e bankalar mevduatında da % 94.2'den % 101.8'e yükselmiş; buna karşılıklı ticari kuruluşlar mevduatında % 122.5'den % 73.1'e gerilemiştir.

v) 1999 yılında döviz tevdiat hesaplarında artış hızı bir önceki yılda olduğu gibi TL mevduat artış hızından daha yavaş olmuştur. 1999 yılında DTH'lar cari fiyatlarla % 96.8 oranında artarak 21.227.383 milyar TL'ye yükselmiştir. bir önceki yıl ise DTH'lar cari fiyatlarla % 82.2 oranında artış göstermişti. DTH'larda artış hızı,

TL mevduattan yavaş olmakla beraber, bir önceki yıla göre yükselmiştir.

vi) 1999 yılında mevduat türleri itibariyle artış hızlarının farklı oluşu, mevduatın bileşimini (kompozisyonu) değiştirmiştir. Toplam mevduat içinde tasarruf mevduatının payı % 26.6'dan % 27.7'ye diğer kuruluşlar mevduatının (altın depo hesapları ile birlikte) payı % 8.6'dan % 9.0'a, resmi kuruluşlar mevduatının payı da % 1.5'den % 1.7'ye yükselirken, ticari kuruluşlar mevduatının payı % 8.7'den % 7.6'ya, DTH'ların payı % 44.6'dan hafifçe % 44.0'a gerilemiş, bankalar mevduatının payı ise her iki yılda da % 10.0 olarak değişiklik göstermemiştir.

vii) 1999 yılında DTH dışı mevduatın bileşimi (kompozisyonu) 'de belirgin olmamakla beraber değişmiş; tasarruf mevduatının payı % 48.0'dan % 49.4'e, diğer mevduatın payı % 15.5'den % 16.1'e resmi kuruluşlar mevduatın payı % 2.7'den % 3.0'e yükselirken, bankalar mevduatının payı her iki yılda % 18.0 olarak değişmemiş, ticari kuruluşlar mevduatının payı ise % 15.8'den % 13.5'e gerilemiştir.

TABLO IV
Toplam Mevduatta Gelişmeler (Milyar TL) 1985-1999

Yıllar	Tasarruf Mevduatı	Mevduat Sertifikası	Ticari Kuruluşlar Mevduatı	Resmi Kuruluşlar Mevduatı	Bankalar Mevduatı	Diğer Mevduatı	Döviz Tevdiatı	Toplam Mevduat
1985	4.187	668	1.912	886	780	380	1.154	9.967
1986	5.753	787	3.192	1.325	1.654	523	2.593	15.828
1987	6.929	1.392	5.179	2.237	2.036	792	5.598	24.163
1988	12.711	1.251	6.529	1.486	3.263	3.732	9.411	38.383
1989	22.831	1.978	9.628	1.699	4.263	7.836	14.170	62.405
1990	32.569	2.382	14.597	3.519	6.838	12.874	22.538	95.317
1991	57.388	3.396	21.716	3.151	8.226	20.765	54.032	168.694
1992	90.906	3.709	36.247	6.613	20.433	35.079	112.502	305.490
1993	123.430	3.064	56.864	12.592	78.407	55.649	214.960	544.966
1994	326.652	4.633	108.315	19.123	50.305	105.526	660.559	1.275.114
1995	684.910	6.917	202.144	36.841	178.516	187.984	1.367.624	2.664.936
1996	1.733.118	11.207	474.632	165.742	485.498	424.188	2.851.131	6.145.516
1997	3.193.162	159	950.426	221.416	1.241.192	1.018.520	5.920.236	12.545.561
1998	6.427.369	15	2.114.790	364.966	2.410.724	2.083.650	10.783.777	24.185.291
1999	13.355.962	11	3.661.684	797.803	4.864.352	4.356.394	21.227.383	48.263.769

Kaynak: Türkiye Bankalar Birliği

Not: 1997 yılından itibaren Diğer Mevduat, altın depo hesaplarını da içermektedir.

viii) 1985 - 1999 döneminde toplam mevduatta yıllık artış hızı düzenli olmamış, cari fiyatlara en düşük 1987 ve en yüksek 1994 yılı olmak üzere % 52.7 ile % 134.0 arasında değişmiştir. Fiyat artış hızı, ekonominin büyüme hızı ve izlenen faiz -kur politikaları mevduat artış hızı üzerinde etkili olmuştur.

ix) Toplam mevduatın mevduat türleri itibarıyla bileşimi de 1985 - 1999 döneminde Tablo V'de izlenebileceği gibi değişiklik göstermiştir.

Mevduatın ana gruplar itibarıyla bileşimi 1985-1999 dönemi itibarıyla incelendiğinde döviz tevdiatının payının genelde yükselme eğilimi göstererek, 1985 yılında % 11.6 düzeyinde olan payının, 1994 yılında % 51.8'e değin yükseldiği görülmektedir. DTH'lar pay olarak inceleme döneminde en yüksek düzeyine 1994 yılında ulaşıktan sonra bu düzeyini koruyamamış, 1999 yılında yapı % 44.0'e gerilemiştir. TL'nin sürekli değer yitirisi, bankaların vadesiz TL hesaplarına düşük faiz uygulamaları, kısa süreli parasal birikimlerin dövize çevrilerek bankalara yönelmesine neden olmaktadır. Bankalarda yabancı para ile olan mevduatın

ulusal para ile olan mevduata yakın olması, bankacılık sisteminin bir özelliğini oluşturmaktadır.

1985 - 1999 döneminde toplam mevduat içinde payı artan diğer bir mevduat türü Diğer Kuruluşlar Mevduatı veya kısaca Diğer Mevduat olmuştur. Diğer mevduatın toplam mevduat içindeki payı 1985 yılında % 3.8 düzeyinde iken bu pay 1999 yılında % 9.0'a yükselmiştir. Bu artışı büyük ölçüde sağlayan tanım değişikliğidir. Gerçekten 1985 yılında mevduat tasnifine ayrı bir mevduat türü olarak dahil edilen, sosyal güvenlik kurumları mevduatı yanı sıra; dernek, tesis, vakıf, sendika ve birliklerin, noterlerin, apartman yöneticilerinin, yabancı elçilik ve konsoloslukların mevduatını da içeren diğer kuruluşlar mevduatı (diğer mevduat) özellikle 1988 yılında tanım değişikliği yapılarak, sosyal güvenlik kurumları mevduatının resmi mevduattan çıkarılarak bu türe dahil edilmesinden sonra hızlı bir gelişme göstermiştir. 1985 yılında diğer kuruluşlar mevduatının toplam mevduat içindeki payı % 3.8 düzeyinde iken, bu pay özellikle 1988 yılındaki tanım değişikliği nedeniyle ile büyük sıçrama yapmış ve 1990 yılın-

TABLE V
Mevduatın Ana Grupları İtibarıyla Bileşimi (%)
(1985 - 1999)

Yıllar	Tasarruf Mevduatı	Mevduat Sertifikası	Ticari Kuruluşlar Mevduatı	Resmi Kuruluşlar Mevduatı	Bankalar Mevduatı	Diğer (*) Mevduat	Döviz Tevdiatı
1985	42.0	6.7	17.2	8.9	7.8	3.8	11.6
1986	36.3	5.0	20.2	8.4	10.4	3.3	16.4
1987	28.7	5.8	21.4	9.3	8.4	3.3	23.1
1988	33.1	3.3	17.0	3.9	8.5	9.7	24.5
1989	36.6	3.2	15.4	2.7	6.8	12.6	22.7
1990	34.2	2.5	15.3	3.7	7.2	13.5	23.6
1991	34.0	2.0	12.9	1.9	4.9	12.3	32.0
1992	29.8	1.1	11.9	2.2	6.7	11.5	36.8
1993	22.6	0.6	10.4	2.3	14.4	10.2	39.5
1994	25.6	0.4	8.5	1.5	3.9	8.3	51.8
1995	25.7	0.3	7.6	1.4	6.7	7.0	51.3
1996	28.2	0.2	7.7	2.7	7.9	6.9	46.4
1997	25.5	-	7.6	1.7	9.9	8.1	47.2
1998	26.6	-	8.7	1.5	10.0	8.6	44.6
1999	27.7	-	7.6	1.7	10.0	9.0	44.0

(*) 1997 yılından itibaren Altın Depo Hesaplarını da içermektedir.

da % 13.5'e kadar yükselmiş de izleyen yıllarda bu düzeyini koruyamayarak 1998 yılında % 9.0 olmuştur. Tablo V'de Diğer Mevduat 1997 yılından itibaren altın depo hesaplarını da içermektedir.

Tasarruf mevduatının toplam mevduat içindeki payı, 1980 sonrası genelde düşme eğilimi göstermiş, 1985 yılında % 42.0 düzeyinde olan pay 1999 yılında % 27.7'e gerilemiş, bazı yıllardaki görelî yükselişler bu genel eğilimi değiştirmemiştir.

Mevduat sertifikası, toplam mevduat içinde payı en hızlı düşen mevduat türünü oluşturmuştur. 1985 yılında % 6.7 düzeyinde olan pay 1996 yılında binde 3'e değin gerilemiştir. Mevduat sahiplerinin kimliklerini tespiti gereği, 1997 yılı başından itibaren mevduat sertifikasının mevduat türleri arasında çıkarılmasına yol açmıştır.

Ticari kuruluşlar mevduatının toplam mevduat içindeki payı 1985 yılında % 19.2 düzeyinde iken, 1987 yılında % 21.4'e kadar yükseldikten sonra genelde düşüş göstererek 1999 yılında % 7.6'ya değin gerilemiştir.

Resmî kuruluşlar mevduatının payı 1985 yılında % 8.9 düzeyinde iken, 1999 yılında % 1.7'ye değin gerilemiştir. Bu gerileyişte, 1987 yılından sonra sosyal güvenlik kurumları mevduatının, tanım değişikliği yapılarak, resmî mevduattan diğer kuruluşlar mevduatına aktarılması etkili olmuştur.

Mevduat türleri içinde en oynak mevduat türü bankalar mevduatı olup, söz konusu mevduatın toplam mevduat içindeki payı % 14.4 ile % 3.9 arasında değişmiş göstermiş, bu pay 1999 yılında % 10.0 olmuştur.

x) DTH'lar dışı mevduatın ana türler itibarıyla bileşimi de (kompozisyonu) Tablo VI izleneceği gibi 1985 - 1999 döneminde değişime göstermiştir.

Tasarruf mevduatının DTH dışı mevduat içindeki payı 1985 - 1999 döneminde % 53.2 ile % 37.3 arasında değişmiş, 1985 yılında % 47.5 iken 1999 yılında % 49.4 olmuştur. Tasarruf mevduatı, aşağıdaki bölümlerde daha ayrıntılı olarak açıklandığı gibi, düzenli gelişme gösteren bir mevduat türü olmayıp, artış hızları cari fiyatlarla önemli ölçüde dalgalanma göstermektedir. Son yıllarda, bu dalgalanmanın

büyük boyutlu olduğu gözlenmektedir. Tasarruf mevduatının yıllık artış hızları cari fiyatlarla 1985 - 1999 döneminde en düşük 1987 ve en yüksek 1994 yılları olmak üzere % 21.1 ile % 164.6 arasında dalgalanmıştır. Fiyat artış hızı, izlenen faiz politikası, alternatif yatırım araçlarının getirisi, tasarruf mevduatının yıllar itibarıyla cari fiyatlarla artış hızını etkilemektedir.

1985 1999döneminde DTH dışı mevduat içindeki payı hızla azalan mevduat türü, mevduat sertifikası olmuştur. Mevduat sertifikasının DTH dışı mevduat içindeki payı 1985 yılında % 7.6 düzeyinde iken 1997 yılında uygulamadan kaldırılmıştır. Aslında bankaların çıkarmış olduğu bir menkul değer olan mevduat sertifikası bankalar için önemli bir kaynak oluşturamamıştır. Mevduat sertifikası ülkemizde kullanımı gelişmeyen bir finansal araç olmuştur. 1992 yılından itibaren repo işlemlerinin yasallaşması, bankaların Varlığa Dayalı Menkul Kıymet çıkarılmaları, mevduat sertifikaları için ikinci el pazarının gelişmemiş olması, araçlar eylele para piyasalarında pazarlama olanağının bulunmaması, Veraset ve İntikal Vergisi'nden kaçınma dışında vergi avantajının olmaması, ülkemizde mevduat sertifikasının gelişmesini sınırlandıran etkenler olmuş, 1997 yılında da uygulamadan kaldırılmıştır.

Ticari kuruluşlar mevduatının (ticari mevduatın) DTH dışı mevduat içindeki payı azalma eğilimi göstermektedir. 1980'li yılların başlarında Türkiye'de toplam mevduatın yaklaşık üçte birini ticari mevduat oluştururken, bu oran 1999 yılında TL mevduatın % 13.5 düzeyine değin gerilemiştir. Ticari kuruluşlar mevduatı 1985 - 1999 döneminde DTH dışı mevduat içinde en düşük düzeyine 1999 yılında % 13.5 olarak inmiştir.

Ekonominin büyüme hızı ile birlikte enflasyon oranı, ticari mevduatın artış hızını belirleyen en önemli etkenler olarak görülmektedir. Ayrıca son yıllarda repo işlemlerinin yaygınlaşması, firmaların geçici fon fazlalarını repo işlemleriyle veya doğrudan Hazine Bonolarına yatırarak değerlendirmeleri, 1987 yılından bu yana kuşkusuz ticari mevduat artış hızını frenleyen diğer etmenler olmaktadır.

Ticari mevduat yıl sonlarında yapay işlemlerle kabarık gösterilmeye elverişli mevduat

türdür. Bankalarımız genellikle yıl sonlarında ticari mevduatı kabarık göstermektedirler. Ancak, bu işlem her yıl sistematik bir şekilde yenilediğinden, genel eğilimi fazla etkilememektedir.

Ülkemizde düzenli gelişme göstermeyen bir mevduat türü de bankalar mevduatıdır. 1970'li yıllarda bankalar mevduatı artış hızını belirleyen en önemli etken, bankalar mevduatı şeklinde ülkemize gelen Döviz Çevrilebilir Türk Lirası Mevduat Hesapları (DCM'ler) olmuştur. Son yıllarda böyle bir etken söz konusu olmadığı halde, bankalar mevduatı artış hızı, oldukça geniş aralık içinde değişmektedir. Bankalar mevduatının yıllık artış hızı 1985 - 1999 döneminde % 35.8 ile artı % 287.3 arasında değişmiş, 1994 yılında cari fiyatlarla dahi azalış gösterirken, 1995 yılında en hızlı artan mevduat türü olmuştur. İnceleme döneminde bankalar mevduatının cari fiyatlarla en hızlı arttığı yıl 1993 yılıdır.

Bankalar mevduatı artış hızını belirleyen üç etkenden söz edilebilir: (i) Bankaların dış kaynak kullanımları, (ii) Bankalar arası (interbank) piyasasının gelişmesi, (iii) Bankaların

karşılıklı mevduat yaparak yıl sonlarında mevduatlarını yüksek gösterme eğilimleri ve denetim gözetim organlarının saptadıkları bazı ras-yoları yasal düzeye tutturma çabaları.

Bankaların kullandıkları dış kredilerin bir bölümünü, bankalar mevduatı hesabında göstermeleri olasıdır. Bu nedenle bankalar mevduatı artış hızını, bir ölçüde de olsa, yine bankalarca kullanılan dış kaynakların etkilediği söylenebilir.

TCMB'nin gözetim ve denetimindeki bankalar arası para piyasasının 1986 yılından bu yana gelişmesi, fon fazlası olan bankaların diğer bankalara mevduat olarak yatırma yerine, fon fazlalarını bu piyasadaki kısa süreli olarak satma olanağı sağlamıştır. Bankalar arası para piyasasının gelişmesi, kuşkusuz bankalar mevduatını etkilemekte, bankalar arası para piyasasında işlemleri, bilançolarda ayrıca yer almaktadır. TCMB gözetimindeki bankalar arası para piyasasında faiz haddinin zaman zaman denetim altında tutulması, bazı kısıtlamalar getirilmesi de, bankalar mevduatını etkilemektedir.

TABLO VI
DTH Dışında Mevduatın Ana Türler İtibarıyla
Bileşimi (%) (1985 - 1999)

Yıllar	Tasarruf Mevduatı	Mevduat Sertifikası	Ticari Kuruluşlar Mevduatı	Resmî Kuruluşlar Mevduatı	Bankalar Mevduatı	Diğer (*) Kuruluşlar Mevduatı
1985	47.5	7.6	21.7	10.1	8.8	4.3
1986	43.5	6.0	24.1	10.0	12.5	3.9
1987	37.3	7.5	27.9	12.0	11.0	4.3
1988	43.9	4.3	22.5	5.1	11.3	12.9
1989	47.4	4.1	20.0	3.5	8.8	16.2
1990	44.8	3.3	20.0	4.8	9.4	17.4
1991	50.0	3.0	18.9	2.8	7.2	18.1
1992	47.1	1.9	18.8	3.4	10.6	18.2
1993	37.4	0.9	17.2	3.8	23.8	16.9
1994	53.2	0.7	17.6	3.1	8.2	17.2
1995	52.8	0.5	15.6	2.8	13.8	14.5
1996	52.6	0.3	14.4	5.0	14.8	12.9
1997	48.2	-	14.3	3.4	18.7	15.4
1998	48.0	-	15.8	2.7	18.0	15.5
1999	49.4	-	13.5	3.0	18.0	16.1

(*) Diğer Kuruluşlar Mevduatı 1997 yılından itibaren Altın Depo Hesaplarını da kapsamaktadır.

Bankalar mevduatı da yıl sonlarında yapılabilen işlemlerle kabarık gösterilmeye elverişli mevduat türüdür. Bankalar yıl sonlarında, karlılık mevduat yaparak, toplam mevduatlarını yüksek gösterebilmektedir. Türkiye'de konsolide mevduat hesaplanırken çift sayımı önlemek için, yurtiçinde bankaların birbirlerine yaptıkları mevduatın elimine edilmesi gerekir.

1985 - 1999 döneminde bankalar mevduatının DTH dışı mevduat içindeki payı, en yüksek düzeyine % 23.8 olarak 1993 yılında yükselmiş, en düşük düzeyine ise % 7.2 olarak 1991 yılında inmiştir.

Resmi mevduat 1980'li yılların başlarında TL mevduat içinde % 10.0 dolayında pay taşıyan 1988 yılında tanım değişiklikleri yapılarak, sosyal güvenlik kurumları mevduatının diğer

kuruluşlar mevduatı (diğer mevduat) kapsamına alınması üzerine, toplam mevduat içindeki payı önemli boyutta azalmış 1999'da % 3.0'e değin gerilemiştir.

T. C. Merkez Bankası Yasası'na göre; "Hazine ve katma bütçeli idarelerle, özel idare ve belediyelere ait paraların, kurulu olduğu yerde Merkez Bankası şubelerine, kurulu bulunmadığı yerlerde de muhabirlerine yatırılması" zorunlu bulunmaktadır. (1211 Sayılı Kanun m.41) Bu nedenle de resmi mevduat, daha çok T.C. Merkez Bankası'nın muhabiri T.C. Ziraat Bankası'nda toplanmaktadır. Nitekim 1999 sonu itibariyle de resmi mevduatın önemli bölümü T.C. Ziraat Bankası'nda toplanmış bulunmaktadır.

TABLO VII
Mevduatın Kurumsal Sektörler İtibariyle Dağılımı

Kurumsal Sektörler	1990	1994	1995	1996	1997	1998	1999
Kamu Sektörü Mevduatı	14.1	6.3	5.6	7.3	6.6	5.9	4.9
Merkezi Yönetim	9.6	3.8	2.8	3.9	3.9	3.4	3.8
Kamu Girişimleri (Mali Olmayan)	3.0	1.7	2.0	2.4	1.7	1.8	0.7
Yerel Yönetimler	1.5	0.8	0.8	1.0	1.0	0.7	0.4
Mali Kurumlar Mevduatı	7.2	3.6	7.0	7.9	9.2	11.1	14.2
Bankalararası Mevduat	6.1	3.0	6.6	7.3	8.7	10.2	13.0
Diğer Mali Kuruluşlar Mevduatı	1.1	0.6	0.4	0.6	0.5	0.8	1.2
Özel Sektör Mevduatı	77.6	86.9	83.1	81.0	79.2	78.9	76.7
Tasarruf Mevduatı (Gerçek Kişiler)	34.4	27.0	26.8	29.4	26.6	28.0	31.0
Özel Girişimler (Ticari Kuruluşlar)	11.0	6.5	5.2	4.8	5.4	6.6	5.1
Diğer Kurumlar	7.3	6.3	5.8	5.7	6.3	6.7	5.7
Yurtiçi Yerleşiklerin Yabancı Para Mevduatı (Yurtiçi)	22.4	46.7	45.0	41.0	40.9	37.6	34.9
Mevduat Sertifikası	2.5	0.4	0.3	0.1	-	-	-
Yurtdışı Mevduatı	1.1	3.2	4.3	3.8	5.0	4.2	4.2
TOPLAM	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0

Kaynak: T.C. Merkez Bankası 1999 Yıllık Rapor, s. 232, Tablo: 37-A.

Not: 1999 yılı rakamları Eylül sonu itibariyledir.

1985 yılında mevduat tasnifine ayrı bir mevduat türü olarak eklenen diğer kuruluşlar mevduatının (diğer mevduatın), 1985 yılında TL mevduat içindeki payı % 4.3 düzeyinde iken, tanım değişikliği ile sosyal güvenlik kurumlar mevduatının bu türü eklenmesi sonucu DTH dışı mevduat içindeki payı hızlı artış göstererek 1992 yılında % 18.2'ye kadar yükseldikten sonra gerileyerek, 1996 yılında % 12.9'a düşen inmiş, 1999 yılında % 16.1 olmuştur. Bu başlık altında toplanan mevduat ta 1997 yılından itibaren tablolarımızda altın depo hesapları da eklenmektedir.

xi) Mevduatın kaynağı veya kurumsal sektörler itibariyle dağılımı "Tablo VII'de verilmiştir.

1999 Kasım sonu itibariyle mevduatın kurumsal sektörler arasında dağılımı veya kaynağı, % 76.7 özel sektör, % 4.9 (sosyal güvenlik kurumları da dahil) kamu sektörü, % 14.2 mali sektör ve % 4.2 yurtdışı mevduat şeklindedir. Özel sektör mevduatı, gerçek kişilere ait tasarruf mevduatı, ticari kuruluşlar mevduatı, yurt içinde yerleşik kişilerin yabancı para mevduatı, kâr amacı gütmeyen kurumların mevduatını kapsamaktadır. Kamu sektörü mevduatı da, sosyal güvenlik kurumları mevduatı, bütçeye ait hesaplar, bütçe dışı fonlar, mali olmayan kamu girişimlerinin ve yerel yönetimlerin mevduatını içermektedir. Mali kurumlar mevduatı, esas itibariyle bankalar mevduatından oluşmaktadır.

Mevduatın kurumsal sektörler itibariyle dağılımı 1990 - 1999 gibi daha geniş bir zaman aralığında incelendiğinde, mevduat içinde özel sektörün payının sırasıyla % 77.6 ve % 76.7 olarak hemen hemen değişmediği, mali kurumlar mevduatının payının % 7.2'den % 14.2'ye yükseldiği, kamu sektörü mevduat payının ise % 14.1'den % 4.9'a gerilediği görülmektedir. Ancak, 1999 yılına ilişkin rakamlar Eylül ayı sonu itibariyledir. Yıl sonu itibariyle bu payların bir ölçüde değişmesi olasıdır. Ancak, bu değişimin genel eğilimi etkilemesi beklenmemektedir. Tablo VII'nin ortaya koyduğu gibi, özel kesim mevduatı içinde yurtdışında yerleşiklerin yabancı para mevduatının payı son yıllarda bir ölçüde gerilemekle beraber genelde artmakta; özel girişimlerin mevduatı ise görece olarak azalmaktadır. Söz konusu dönemde yurt içinde yerleşik kişilerin yabancı para mevduatı-

nın toplam mevduat içindeki payı % 22.4'den % 34.9'a yükselmiş bulunmaktadır. Ayrıca bu dönemde yurtdışı mevduatın payı da yükselerek % 1.1'den % 4.2'ye çıkmıştır. Ancak, 1999 yılında yabancı para mevduatının artış hızı yavaşladığından, yurtiçi ve yurtdışı kaynaklı yabancı para mevduatın payı bir önceki yıla göre azalmıştır.

xii) 1999 sonu itibariyle toplam mevduatın vade yapısı % 16.9 vadesiz mevduat, % 22.3 bir ay vadeli mevduat, % 32.6 üç ay vadeli mevduat, % 17.0 altı ay vadeli mevduat, % 11.2 bir yıl ve daha uzun vadeli mevduat şeklindedir. Mevduatın vade yapısı bir önceki yıla göre belirgin değişime göstermemiş olmakla beraber, vadesiz mevduatın payı azalmıştır. Bir önceki yıla göre vadesiz mevduatın payı 18.8'den % 16.9'a gerilerken vadeli mevduatın payı % 81.2'den % 83.1'e yükselmiştir. Enflasyon ve faizlerin oynaklığı, vadeli mevduatın daha çok kısa sürelerde yoğunlaşmasına neden olmaktadır. Son yıllarda vadeli mevduat özellikle 3 ay vadeli hesaplarda toplanmaktadır. 1999 yıl sonu itibariyle vadeli mevduatın dağılımı; 1 ay vadeli % 26.8, 3 ay vadeli % 39.2, 6 ay vadeli % 20.5, 1 yıl ve daha uzun süreli vadeli % 13.5 şeklindedir. Bir önceki yıla göre vadeli mevduatın vade dağılımı belirgin bir değişime göstermemiş olmakla beraber 1 ve 3'er mevduatın toplam payı % 66.0 olarak % 70.0'in altına düşmüştür. 1999 yılında önceki yıllardan farklı olarak, vadeli mevduat içinde 6 ay ve bir ve daha uzun vadeli mevduatın payı artmıştır. Mevduatta vadelerin uzaması, faizlerde bir düşüş beklentisini yansıtır. Benzer vade dağılımı DTH'larda gözlenmektedir. 1999 yıl sonu itibariyle DTH'ların vade dağılımı; % 15.4 vadesiz, % 25.0 1 ay vadeli, % 34.7 üç ay vadeli, % 9.6 6 ay vadeli, % 15.3 1 yıl ve 1 yıldan daha uzun vadeli şeklindedir.

xiii) Mevduatın bölgeler arası dağılımı ve bu dağılımda 1970 - 1999 dönemindeki değişimler "Tablo VIII'de gösterilmektedir.

1999 yılında mevduatın bölgeler arası dağılımı bir önceki yıla göre hemen hemen değişmemiş, paylardaki değişimler en fazla binde 8 puan düzeyinde kalmıştır. Tablo VIII'de görüleceği gibi, 1999 yılında toplam mevduat içinde Marmara Bölgesi'nin payı % 50.8'e, Akdeniz Bölgesinin payı da % 6.8'e yükselirken, Orta-

kuzey Bölgesinin payı % 21.0, Ortagüney Bölgesinin payı % 2.9'a, Ortadoğu Bölgesinin payı da % 1.5'e gerilemiştir. Ege Bölgesinin payı % 11.6, Karadeniz Bölgesinin payı % 3.8, Güneydoğu Bölgesinin payı binde 9, Kuzeydoğu bölgesinin payı binde 7 olarak bir önceki yıla göre değişiklik göstermemiştir.

Mevduatın bölgeler arası dağılımı 1970 - 1999 dönemi gibi daha geniş bir zaman boyutu içinde incelendiğinde, Marmara Bölgesi'nin payının % 39.1'den % 50.8'e yükseldiği; buna karşı kalkınmada gerice yöreler olarak nitelendirilebilecek bölgelerin paylarının azaldığı görülmektedir. 1970 yılında Kuzeydoğu, Güneydoğu, Ortadoğu, Ortaküney Bölgelerinin toplam mevduat içindeki payı % 10.9 iken, bu oran 1999 sonunda % 6.0'ya değin gerilemiştir. Karadeniz Bölgesi'nin toplam mevduat içindeki görelî payında düşüş daha dikkat çekici boyutlarda olmuş; bu bölgenin toplam mevduat içindeki payı 1970 - 1999 döneminde % 7.9'dan % 3.8'e gerilemiştir. Bu dönemde Ege Bölgesi'nin payı % 13.5'den % 11.6'ya, Ortaküney Bölgesi'nin payı da % 22.1'den % 21.0'e inerken, Akdeniz Bölgesinin payı % 6.5'den % 6.8'e yükselmiştir. "Tablo VIII" ülkemizde mevduat dağılımı açısından bölgeler arası denge-zliğin uzun sürede azaldığını, tersine artarak sürdüğünü ortaya koymaktadır.

xiv) Türk bankacılık sisteminin yurtdışına açılma çabalarına karşın, ulusal bankalarımızın yurtdışındaki 48 şubesinin topladığı mevduat 1999 yıl sonu itibarıyla 2.474.391 milyar TL olmuştur. Kuzey Kıbrıs dahil dış ülkelerde toplanan mevduatın içindeki payı % 5.1 düzeyinde

olup, bir önceki yıl düzeyi olan % 9.9'a göre belirgin biçimde düşmüştür. Yurtdışı şubelerin mevduatı esas itibarıyla bankalar mevduatı ile DTH'lardan oluşmaktadır. Kaldı ki bu tür mevduatın bir bölümü de, bankaların ana merkezleri ile olan işlemlerinden kaynaklanmaktadır.

b) Tasarruf Mevduatında Gelişmeler

Toplam mevduatın iki ana ögesini tasarruf mevduatı ile DTH'lar oluşturduğundan, bu iki mevduat türüne ilişkin daha ayrıntılı bilgi verilmiştir.

1999 yıl sonu itibarıyla toplam mevduat içinde % 27.7 DTH dışı mevduat içinde % 49.4 paya sahip olan tasarruf mevduatında gelişmeler ana hatları ile şöyle özetlenebilir:

(i) Tasarruf mevduatı, cari fiyatlarla 1999 yılında % 107.8 oranında artarak yıl sonunda 13.355.962 milyar TL'ye yükselmiştir. Bir önceki yıl ise tasarruf mevduatında artış oranı % 101.3 idi. 1999 yılında tasarruf mevduatında artış hızı, bir önceki yıla göre yükselmiştir. Tasarruf mevduatında gelişmeler yıllar itibarıyla düzenli olmamakta, önemli dalgalanmalar göstermektedir.

Gelişmeler tasarruf mevduatının izlenen döviz kuru ve faiz politikalarından etkilendiği, özellikle vadeli mevduatın faize ve alternatif yatırım araçlarının getirisine karşı duyarlı olduğunu göstermektedir.

(ii) 1999 yılında da vadeli ve vadesiz tasarruf mevduatındaki artış hızları farklı olup, vadeli mevduat % 108.5 oranında artarken, vadesiz tasarruf mevduatında artış hızı daha yavaş

TABLE VIII
Mevduatın Bölgelerarası Dağılımı (%)

Bölgeler	1970	1980	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999
Ortaküney	22.1	20.8	26.5	25.5	26.6	23.7	22.3	21.8	22.5	21.7	21.9	21.0
Ege	13.5	12.9	12.5	13.2	13.3	12.0	13.8	13.4	12.5	11.7	11.6	11.6
Marmara	39.1	44.9	42.3	40.8	39.7	45.2	42.0	44.7	47.7	49.9	50.0	50.8
Akdeniz	6.5	7.2	6.1	6.7	6.9	6.2	7.5	7.3	6.5	6.3	6.4	6.8
Kuzeydoğu	1.8	1.5	1.0	1.0	1.0	1.0	1.0	0.8	0.7	0.7	0.7	0.7
Güneydoğu	1.4	1.2	1.1	1.1	1.1	1.1	1.0	0.9	0.8	0.9	0.9	0.9
Karadeniz	7.9	5.6	4.7	5.2	5.0	4.7	5.2	4.7	4.0	4.0	3.8	3.8
Ortadoğu	3.3	2.2	2.0	2.2	2.2	2.1	2.3	2.0	1.7	1.6	1.6	1.5
Ortaküney	4.4	3.7	3.8	4.3	4.2	4.0	4.9	4.4	3.6	3.2	3.1	2.9

% 94.3 olmuştur. Bir önceki yılda da vadeli tasarruf mevduatı % 106.1 artarken, vadesiz mevduatta artış hızı % 39.6 düzeyinde kalmış idi.

(iii) Vadeli ve vadesiz tasarruf mevduatında gelişme hızlarının farklı oluşu, tasarruf mevduatının vade bileşimini etkilemiş, vadesiz tasarruf mevduatının payı % 4.7'ye gerilemiştir. Tasarruf mevduatının vadeli vadesiz ayrımı ve tasarruf mevduatının vade yapısında 1970 - 1999 döneminde görülen değişimler "Tablo IX'da gösterilmiştir.

"Tablo IX" tasarruf mevduatının vade yapısının son yıllarda ne kadar dramatik bir değişim geçirdiğini ortaya koymaktadır. Vadesiz tasarruf mevduatının tasarruf mevduatı içindeki payı 1970'li yıllarda % 70.0 dolayında iken, bu pay 1999 yılında % 4.7 olarak bankacılık tarihindeki en düşük düzeyine inmiştir. Buna karşılıklı vadeli tasarruf mevduatının tasarruf mevduatı içindeki payı, 1970'li yıllarda % 30.0 dolayında iken, 1998 yılında % 95.3'e yükselmiştir.

(iv) Tasarruf mevduatının bölgeler arası dağılımı bir önceki yıla göre belirgin değişime göstermiş; Marmara Bölgesinin payı % 45.6'dan % 35.5'e gerilerken, Ortakuzey Bölgesinin payı % 13.9'dan % 22.4'e yükselmiştir. 1999 yılında tasarruf mevduatı içinde payı yükselen diğer bölgeler Ege ve Karadeniz Bölgeleri olmuştur. Ege Bölgesinin tasarruf mevduatı içindeki payı % 18.9'dan % 19.3'e yükselirken, Karadeniz Bölgesinin payı da % 4.9'dan % 5.4'e yükselmiştir. Diğer bölgelerin payları belirgin bir değişime göstermemiştir. Akdeniz Bölgesinin payı % 10.7, Ortaküney Bölgesinin payı % 2.7, Ortadoğu Bölgesinin payı % 2.1, Güneydoğu bölgesinin payı % 1.0 ve Kuzeydoğu Bölgesinin payı da % 0.9 olarak bir önceki yıla göre değişime göstermemiştir. 1999 yılında toplam mevduat içinde Marmara Bölgesinin payının yükselmesine karşın tasarruf mevduatı içindeki payınının 10 puan dolayında düşmesi,

bu bölgedeki birikimlerin DTH'lara yönelmesinden kaynaklanmıştır. Döviz tevdiatı içinde Marmara Bölgesinin payı, yurtdışı mevduat dışında, 1999 yılında % 55.0'e yükselmiştir.

(v) Tasarruf mevduatının bölgeler arası dağılımı ve dağılımın 1970 - 1999 döneminde göstermiş olduğu eğilim "Tablo X'da gösterilmiştir.

1970 - 1999 döneminde tasarruf mevduatının bölgeler arası dağılımındaki gelişmeler incelendiğinde, Ortakuzey, Ege ve Akdeniz bölgelerinin paylarının arttığı, diğer bölgelerin paylarının azaldığı görülmektedir. Gerçekten 1970 - 1999 döneminde Ortakuzey Bölgesinin payı % 18.0'den % 22.4'e, Ege Bölgesi'nin payı % 15.6'dan % 19.3'e Akdeniz Bölgesi'nin payı % 7.3'den % 10.7'ye yükselmiş; buna karşılık kalkınmada gerice olarak nitelendirilebileceğimiz bölgelerin payı giderek azalma eğilimi göstermiştir. Gerice veya kalkınmada öncelikli yöre olarak nitelendirilebilecek dört bölgenin (Kuzeydoğu, Güneydoğu, Ortadoğu ve Ortaküney) toplam tasarruf mevduatı içindeki payları 1970 yılında % 12.4 düzeyinde iken, 1999 yılında "Tablo X'da gösterildiği % 6.7'ye düşmüştür. "Tablo X" ülkemizde bölgeler arası dengesizliklerin diğer bir göstergesini oluşturmaktadır.

Marmara Bölgesi'nin tasarruf mevduatı içindeki payı 1996 yılına değin artış göstererek, % 47.4 düzeyine yükseldikten sonra azalma eğilimi içine girmiş 1999 yılında % 35.5'e gerilemiştir. Marmara Bölgesi'nin tasarruf mevduatı içindeki payının azalması, daha önceleri değinildiği gibi, bu bölgede oluşan parasal birikimlerin döviz tevdiat hesaplarına yönelmesi ile açıklanabilir.

Tasarruf mevduatındaki gelişmeler incelenirken, 1985 yılından itibaren diğer kuruluşlar mevduatının, tasarruf mevduatı kapsamı dışında gösterildiği dikkate alınmalıdır.

TABLE IX
Tasarruf Mevduatının Vade Dağılımı (%)

Mevduat Türü	1970	1980	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999
Vadeli Tas.	32.8	46.6	63.8	87.3	86.6	84.2	89.4	91.9	92.3	92.7	94.7	95.3
Vadesiz Tas.	67.2	53.4	16.2	12.7	13.4	15.8	10.6	8.1	7.7	7.3	5.3	4.7

(vi) Tasarruf mevduatının büyüklük ve hesap adetleri itibarıyla 1999 yılındaki dağılımı "Tablo XI"de verilmiştir.

"Tablo XI", tasarruf mevduatının hesaplar itibarıyla dağılımındaki dengesizliği ortaya koymaktadır.

1999 yıl sonu itibarıyla tutarı 50 milyon TL ve daha az hesap sayısı 37.289.031 olup, toplam hesap sayısının yaklaşık % 82.5'ini oluşturmaya karşın toplam tasarruf mevduatının ancak % 1.2'sine sahip bulunmaktadır. 50 milyon TL'yi aşkın tasarruf mevduatı hesap sayısı ise 7.934.545 olup, toplam hesap sayısının yaklaşık % 17.5'ini oluşturmaya karşılık toplam tasarruf mevduatının % 98.8'ine egemen bulunmaktadır. Hesap sahiplerinin yaklaşık % 5.6'sının mevduat tutarı 1 milyar TL'nin üstündedir. Bu grup, sayılarının sınırlı olmasına karşın, toplam tasarruf mevduatının içinde % 86.4'lük pa-

ya sahip bulunmaktadır. Tasarruf mevduatının % 20.4'lük bölümüne ise (100 milyar +), hesap sahiplerinin onbinde 2'si sahiptir.

Mevduat gruplarının, toplam mevduat ve hesap adedi içindeki paylarının karşılaştırılması, mevduatın bireyler arasında dağılımındaki dengesizliği göze çarpıcı biçimde ortaya koymaktadır. Kaldı ki, yukarıdaki ayırım hesap adetleriyle itibarıyledir. Yüksek gelirli bir maddenin, birden fazla büyük tutarda hesabı da olabilir. Tablo hesap adetine göre değil de mudi sayısına göre düzenlenebilseydi, mevduatın dağılımındaki çarpıklığın boyutu daha çarpıcı biçimde görülebilecekti. Yıllar itibarıyla karşılaştırmalar tasarruf mevduatının hesaplar arasındaki dağılımındaki dengesizliğin giderek arttığını ortaya koymaktadır. Mevduatın giderek daha büyük bölümü yüksek tutarlar gruplarında toplanmaktadır. Bu gelişmede kuşkusuz gelir dağılımının bozulmasının yanı sıra yüksek

TABLO X
Tasarruf Mevduatının Bölgeler İtibarıyla Dağılımı
(%) (1970 - 1999)

Bölgeler	1970	1980	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999
Ortakuzey	18.0	16.1	13.2	13.4	13.6	13.2	13.3	13.3	13.7	13.4	13.9	22.4
Ege	15.6	16.8	18.9	19.0	20.1	21.0	19.8	19.9	18.3	18.7	18.9	19.3
Marmara	37.1	40.4	45.2	44.5	42.4	40.6	43.3	43.8	47.4	46.4	45.6	35.5
Akdeniz	7.3	7.4	8.5	9.0	9.7	9.7	10.5	10.6	9.8	10.0	10.7	10.7
Kuzeydoğu	2.1	2.0	1.3	1.3	1.4	1.6	1.2	1.1	0.9	0.9	0.9	0.9
Güneydoğu	1.5	1.4	1.3	1.3	1.3	1.4	1.2	1.0	0.9	1.0	0.9	1.0
Karadeniz	9.6	8.1	5.9	6.0	6.1	6.6	5.5	5.4	4.7	5.0	4.9	5.4
Ortadoğu	3.7	3.2	2.5	2.4	2.4	2.7	2.3	2.2	1.9	2.0	2.0	2.1
Orta Güney	5.1	4.6	3.2	3.1	3.0	3.2	2.9	2.7	2.4	2.6	2.6	2.7

TABLO XI
Tasarruf Mevduatının Hesaplara Dağılımı (%) (1999)

Hesap Dilimi (TL)	Tutar		Hesap Sayısı		
	Milyar TL	Pay (%)	Sayı	Pay (%)	
0-	50.000.000	167.083	1.2	37.289.031	82.45
50.000.001-	250.000.000	423.558	3.2	2.910.760	6.44
250.000.001-	1.000.000.000	1.224.592	9.2	2.481.741	5.49
1.000.000.001-	5.000.000.000	3.362.785	25.2	2.081.501	4.60
5.000.000.001-	25.000.000.000	3.371.946	25.2	400.079	0.89
25.000.000.001-	100.000.000.000	2.083.992	15.6	51.069	0.11
100.000.000.001-	+	2.722.007	20.4	9.395	0.02
Toplam		13.355.962	100	45.223.576	100

düzeyde süre gelen enflasyon da etkili olmaktadır.

c) Döviz Tevdiat Hesaplarında Gelişmeler

Döviz Tevdiat Hesapları (DTH'lar), 1983 yılı sonunda Türk parasının kıymetinin korunmasına ilişkin yeni düzenlemeler sonucu, Türkiye'de yerleşik kişilere de DTH açma olanağının tanınmasıyla 1984 yılından bu yana hızlı artış göstermiştir. 1983 yılı sonunda 30.7 milyar TL olan DTH'lar, 1999 yılı sonunda 21.227.383 milyar TL'lik boyutla toplam mevduatın % 44.0'ını oluşturmuştur. 1999 yılında DTH'lar TL mevduattan daha yavaş arttığından, toplam mevduat içindeki payı % 44.6'dan hafifçe % 44.0'e gerilemiş olmakla beraber, yine de payı en yüksek mevduat türünü oluşturmaktadır. DTH'larda yıllar itibariye gelişmeler "Tablo IV'de verilmiştir. DTH'ların 1999 sonu itibariyle % 55.0'i Marmara, % 15.7'si Ortakuzey ve % 11.0'ı de Ege Bölgesi'nde toplanmıştır. DTH'lar içinde üç gelişmiş bölgenin payı % 80.0'ni aşmış bulunmaktadır. Bankaların yurtdışı şubelerindeki DTH'ların toplam DTH'lar içindeki payı da % 13.1'dir. DTH'lar da , TL mevduatta olduğu gibi, büyük bankalarda (T.C. Ziraat Bankası, T. İş Bankası, Yapı ve Kredi Bankası ve Akbank) toplanmıştır.

d) Varlığa Dayalı Menkul Kıymetler

Bankaların kaynak sağlamak amacıyla yararlandıkları araçlardan biri olan Varlığa Dayalı Menkul Kıymetler (VDMK), 1992 yılında Sermaye Piyasası Kanunu'nda yapılan düzenlemeden sonra, banka kaynakları arasında yer almaya başlamıştır. Başlangıçta dispo nibilite yükümlülüğüne tabi olmayan ve mevduat sayılmadığı içinde mevduat munzam karşılığı ayırlmayan VDMK'lar, maliyet açısından mevduata göre daha çekici bir kaynak oluşturmuştur. Bankaların çıkarmış oldukları VDMK'lerin tutarı 1992 yılında 14.480 milyar TL iken bu tutar 1995 yılında 113.928 milyar TL'ye ulaştıktan sonra azalma eğilimine girmiştir. 1999 sonunda VDMK stoku sınırlanmıştır. VDMK'lara dispo nibilite yükümlülüğü getirildikten sonra mevduata göre maliyetin daha düşük olması avantajı-

nı VDMK'lar yitirmiş ve bunun sonucu bankalar 1999 yılında VDMK çıkarmamışlardır.

e) T.C. Merkez Bankası'nın Bankacılık Sektörüne Açmış Olduğu Krediler

1999 yılı sonu itibariyle TCMB'nin bankacılık sektörüne açmış olduğu reeskont ve avans kredileri toplamı (IDT'lere sanayici senetleri karşılığı verilen krediler hariç) 7.674 milyar TL olmuştur. TCMB'nin bir önceki yıl bu kapsamda açmış olduğu kredilerin toplamı 7.539 milyar TL idi. Buna göre TCMB'nin bankalara açmış olduğu reeskont ve avans kredileri 1999 yılında bir önceki yıla göre cari fiyatlarla hemen hemen değişme göstermezken reel olarak azalmıştır.

TCMB'nin bankacılık sektörüne açmış olduğu krediler, izlenen para politikasına, uygulanan para programına göre değişmektedir. Ancak, genel eğilim TCMB kredilerinin banka kaynakları içindeki payının azalması yönündedir. Bu eğilim, 1999 yılında daha da belirginleşmiştir. TCMB kredilerin toplam banka kaynakları içindeki payı, 1991 yılında % 1.5 düzeyinde iken 1999 yılında binde 1'in dahi altına düşmüştür. Bu paya TCMB'nin bankalara sağlamış olduğu yabancı para kaynaklar da eklendiğinde binde 2'ye yaklaşmaktadır.

1990 yılından itibaren TCMB bankaların kısa süreli likidite ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik iskonto politikası izlemeye başlamış olduğundan, bu politikanın da etkisiyle TCMB'nin banka kaynakları içindeki payı giderek azalmaktadır.

TCMB'nin bankacılık kesimine açmış olduğu kredilerin sektörel dağılımı da, izlenen politikalara göre değişmeler göstermektedir. Orta vadeli sanayi kredisi uygulamasına son verildiğinden 1990 yılından itibaren TCMB'nin bankacılık sektörüne açmış olduğu krediler arasında ficaret sektörüne yönelik olanlar ağırlık kazanmaya başlamış ve krediler içindeki payı 1999 Kasım sonunda hemen hemen % 100 yükselmiştir.

TCMB son yıllarda yurtdışında muteber bir bankanın ödeme garantisini içeren kredili veya kabul kredili ihracata ilişkin senetlerle, amir bankaca kabul edilmiş gayri kabulü rücu vadeli akreditiflerin iskontasına dayalı olarak

döviz üzerinden düzenlenmiş vadelerine en çok 120 gün kalan poliçelerin reeskontu karşılığı bankalara, kabul finansman olanağı ile Türk Eximbank tarafından garanti edilen vadeli ihracat alacakları içinde kabul finansmanı kapsamında reeskont olanağı sağlamaktadır. Ancak bu tür kredilerin boyutu da 1999 yıl sonu itibarıyla 87.163 milyar TL gibi sınırlı boyutta kalmıştır.

C) Banka Kredileri

1- Genel Gelişim

Toplam banka kredileri (Kalkınma ve yatırım bankaları kredileri dahil, TCMB'nin dolaysız kredileri hariç) 1999 yılında cari fiyatlarla % 53.8 oranında artarak 21.714.974 milyar TL'ye yükselmiştir. Banka kredileri 1998 yılında cari fiyatlarla % 60.3 oranında artmış idi. Artış hızlarının ortaya koyduğu gibi 1999 yılında banka kredilerindeki artış hızı, bir önceki yıla göre de yavaşlamıştır. Banka kredileri 1980 - 1999 döneminde cari fiyatlarla en yavaş artış hızını 1999 yılında göstermiştir. Banka kredilerindeki artışın cari fiyatlarla belirgin biçimde yavaşlaması, reel olarak azalması, ekonomideki durğunluğu yansıtmaktadır. USD bazında banka kredileri % 10.1 oranında azalış göstererek 44.4 milyar USD'den yaklaşık 40.0 USD'e gerilemiştir. Ticaret bankaları olarak gruplandırılan bankaların kredilerinde artış hızı 1999 yılında kalkınma ve yatırım bankaları kredilerindeki artış hızından daha yavaş olmuştur. Gerçekten 1999 yılında ticaret bankalarının kredileri cari fiyatlarla % 50.9 artarken, kalkınma ve yatırım bankaları kredilerindeki artış hızı % 83.3 oranında olmuştur. Bir önceki yılda da ticaret bankaları kredilerindeki artış hızı % 59.4 olarak, kalkınma ve yatırım bankaları kredilerindeki artış hızı olan % 70.4'in altında gerçekleşmiş idi.

Bankalar kredilerinde gelişmeler daha geniş bir zaman aralığında incelendiğinde, "Tablo XII'de izlenebileceği gibi, 1970 yılından bu yana banka kredilerinde artış hızı düzenli bir gelişme göstermemiş; artış hızı cari fiyatlarla % 128.3 ile % 13.4 arasında değişmiştir. Cari fiyatlarla banka kredilerinde artış hızının yıllar arasında bu denli büyük dalgalanma göstermesinde kuşkusuz yıllar itibarıyla fiyat artış hızlarının farklı olması da etkili olmuştur.

1999 sonu itibarıyla Türkiye'nin kredi stoğu (tüm banka kredileri + TCMB'nin kamu kesimine açmış olduğu dolaysız krediler) bir önceki yıla göre cari fiyatlarla % 53.8 oranında artarak 21.717.874 milyar TL olmuştur. 1998 yılında kredi stokunun cari fiyatlarla % 54.3 oranında arttığı dikkate alındığında 1999 yılında kredi stokunda genişlemenin bir önceki yıldan belirgin bir şekilde farklı olmadığı görülmektedir.

2- Banka Kredilerinin Banka Grupları Arasında Dağılımı

1999 yıl sonu itibarıyla banka kredilerinin banka grupları arasındaki dağılımı "Tablo XIII'de verilmiştir.

1999 yıl sonu itibarıyla toplam banka kredilerinin % 89.6'sı ticaret veya mevduat bankalarınca, % 10.4'ü de kalkınma ve yatırım bankalarınca sağlanmıştır. 1999 yılında ticaret bankaları kredilerinde artış hızı % 50.9 düzeyinde kalırken, kalkınma ve yatırım bankaları kredileri artış hızının % 83.3'e yükselişi, ticaret bankalarının toplam banka kredileri içindeki payının % 91.3'den % 89.6'ya gerilemesine kalkınma ve yatırım bankalarının payı % 8.7'den % 10.4'e yükselmesine yol açmıştır.

Ticaret bankaları grubunda 1999 yıl sonu itibarıyla kredilerin bankalar arasındaki dağılımı % 31.5 kamusal sermayeli bankalar, % 65.3 Fon yönetimindeki bankalar dahil özel sermayeli bankalar, % 3.2 yabancı sermayeli bankalar şeklindedir. Kredilerin banka grupları arasındaki dağılımı bir önceki yıla göre belirgin değişiklik göstermemiş; kamusal sermayeli bankaların payı % 31.9'dan % 31.5'e gerilerken, özel sermayeli bankaların payı % 64.9'dan % 65.3'e hafifçe yükselmiş, yabancı sermayeli bankaların payı ise % 3.2 olarak değişmemiştir.

1999 yılında bir önceki yıla göre kamusal sermayeli ticaret bankalarının toplam krediler içindeki payı % 29.1'den % 28.2'ye, özel sermayeli bankaların payı % 59.3'den % 58.5'e gerilemiş, yabancı sermayeli bankaların payı ise % 2.9 olarak bir değişme göstermemiştir.

Kalkınma ve yatırım bankaları grubunda 1999 yıl sonu itibarıyla kamusal sermayeli bankaların (İller Bankası, T. İhracat Kredi Bankası)

Eximbank), T. Kalkınma Bankası) bu grup bankalarının kredileri içindeki payı, bir önceki yıla göre % 85.1'den % 87.5'e yükselirken, özel sermayeli ulusal bankaların payı % 13.5'den % 11.5'e, yabancı bankaların payı da % 1.4'den % 1.0'e gerilemiştir. Görülüyor ki, 1999 yılında kalkınma ve yatırım bankaları grubunda da kredilerin bankalar arası dağılımı bir önceki yıla göre belirgin bir değişiklik göstermemiştir. Bu grupta kamusal sermayeli bankaların kredileri içindeki payı ağırlığını 1999 yılında da sürdürmüştür. 1999 yılında tüm banka kredileri içindeki kamusal sermayeli bankaların payı %

36.5'den % 37.3'e yükselirken, özel bankaların payı % 60.4'den % 59.7'ye, yabancı bankaların payı da % 3.1'den hafifçe % 3.0'e gerilemiştir.

1999 yılında da kamusal sermayeli bankaların kredi piyasasındaki ağırlıkları, bir önceki yıla göre hafifçe artarak sürmüştür.

3- Banka Kredilerinin Sektörel Dağılımı

Banka kredilerinin 1999 sonu itibarıyla sektörel dağılımı, önceki yıllarla karşılaştırılmalı olarak "Tablo XIV'de verilmiştir.

TABLE XII
Banka Kredileri (1970 - 1999) (Milyar TL)

Yıllar	Ticaret Bankaları Kredileri	Kalkınma ve Yatırım Bankaları Kredileri	Toplam Banka Kredileri	Artış Oranı (%)	TCMB Dolaysız Krediler	Genel Kredi Stoku
1970	35	17	52	-	8	60
1971	-	-	59	13.9	12	71
1972	53	19	72	22.6	13	85
1973	70	24	94	30.6	14	108
1974	93	35	128	35.6	22	150
1975	133	49	182	43.0	22	204
1976	180	75	255	39.9	62	317
1977	224	103	327	28.6	120	447
1978	284	88	372	13.4	124	496
1979	428	114	542	45.9	214	756
1980	800	143	943	74.0	367	1.310
1981	1.402	214	1.616	71.3	496	2.112
1982	1.929	321	2.250	39.3	578	2.828
1983	2.552	433	2.985	32.6	645	3.630
1984	3.287	631	3.918	31.3	565	4.483
1985	5.803	704	6.507	66.1	931	7.438
1986	10.026	1491	11.517	77.0	1.265	12.782
1987	16.397	2.313	18.710	62.4	2.170	20.880
1988	23.783	3.968	27.751	48.3	3.164	30.915
1989	39.856	6.191	46.047	65.9	4.771	50.878
1990	70.595	9.439	80.034	73.8	3.753	83.787
1991	115.243	15.508	130.751	63.4	18.454	149.205
1992	206.483	25.049	231.532	77.1	42.584	274.116
1993	368.154	45.553	413.707	87.3	82.936	516.643
1994	693.027	96.826	789.853	82.1	148.208	938.601
1995	1.552.148	191.538	1.743.686	121.2	193.521	1.937.207
1996	3.477.620	382.448	3.860.068	121.4	373.196	4.233.264
1997	8.089.272	722.621	8.811.893	128.3	339.200	9.151.093
1998	12.890.748	1.231.607	14.122.355	60.3	1.559	14.123.914
1999	19.457.894	2.257.080	21.714.974	53.8	2.913	21.717.874

Banka kredilerinin sektörel dağılımı 1986 yılı başından itibaren uygulamaya konulan tek düzen hesap planına göre verilmektedir. Bu değişiklik nedeni ile 1986'dan önceki yıllarla sağlıklı karşılaştırmalar yapmak olanağı kalmadığından, 1986 yılı başından itibaren bu konuda yeni bir seri düzenlenmektedir. 1989 yılı sonrasında, büyük bölümü T. Kalkınma Bankası tarafından verilen turizm kredileri ihtisas kredileri içinde gösterilmeye başlanmıştır. 1996 yılında, daha önceki yıllarda işletme kredileri başlığı gösterilen krediler de, diğer kredilere ait bölümde yer almış, ayrıca kalkınma ve yatırım bankaları kredilerinin de sektörel dağılımı verilmeye başlanmıştır.

1999 yılında ihtisas kredilerinin payı, bir önceki yıla göre % 14.5'den % 15.4'e yükselmiştir.

1999 yılında bir önceki yıla göre, ihtisas kredileri içinde yer alan tarım kredilerinin toplam krediler içindeki % 8.3'den % 9.3'e yükselirken, mesleki (küçük esnaf ve sanatkar kredileri) kredilerin payı da % 1.5'den % 1.4'e konut (gayrimenkul) kredilerinin payı da % 2.2'den % 2.1'e gerilemiştir. Toplam krediler içinde diğer ihtisas kredilerinin payı % 2.2'den % 2.4'e yük-

selirken, turizm kredilerinin payları binde 2 olarak değişme göstermemiştir.

1999 yılında ihtisas kredileri dışında kalan kredilerin sektörel dağılımı da önceki yıllara göre bir ölçüde değişmiştir. Bankaların vermiş oldukları ihracat kredilerinin toplam krediler içindeki payı % 25.4'den % 21.8'e gerilerken, işletme kredilerini de içeren diğer kredilerin payı % 55.7'den % 57.8'e, yatırım kredilerinin payı da % 4.3'den % 4.7'ye yükselmiştir. Diğer krediler içinde yer alan mali sektöre verilen kredilerin toplam krediler içindeki payı 1999 yılında % 8.3'e ulaşmıştır. Bu kapsamdaki yurtdışı bankalara verilen kredilerin toplam krediler içindeki payı da % 2.6 düzeyindedir.

Banka kredilerinin sektörel dağılımı 1986 - 1999 gibi daha geniş bir zaman boyutunda incelendiğinde, ihtisas dışı kredilerin payı yükselirken, ihtisas kredilerinin payının azaldığı gözlemlenmektedir. Son yıllarda banka kredileri içinde ihracat kredilerinin payı azalırken tüketici kredileri ve mali sektör kredilerinin payının yükselmesi diğer dikkat çekici bir gelişmedir.

TABLO XIII
Kredilerin Banka Grupları Arasında Dağılımı (1999)

Banka Grupları	Tutar (Milyar TL)	Toplam İçinde %	Grup İçinde %
A. Ticaret (Mevduat) Bankaları	19.457.894	89,6	100,0
- Kamusal Sermayeli	6.124.954	28,2	31,5
- Özel Ulusal Sermayeli	12.712.828	58,5	65,3
- Yabancı Sermayeli	620.112	2,9	3,2
B. Kalkınma ve Yatırım Bankaları	2.257.080	10,4	100,0
- Kamusal Sermayeli	1.975.127	9,1	7,5
- Özel Ulusal Sermayeli	259.101	1,2	11,5
- Yabancı Sermayeli	22.852	0,1	1,0
C. TOPLAM	21.714.974	100,0	
- Kamusal Sermayeli	8.100.081	37,3	
- Özel Ulusal Sermayeli	12.971.929	59,7	
- Yabancı Bankalar	642.964	3,0	

4- Banka Kredilerinin Vade İtibariyle Dağılımı

1999 sonu itibariyle bankaların (kalkınma ve yatırım bankaları dahil) ihtisas kredileri dışında vermiş oldukları kredilerin 4.299.152 milyar TL'si orta ve uzun sürelidir. Söz konusu orta ve uzun süreli krediler, 1999 yılında cari fiyatlarla % 107.9 oranında artmıştır. Bir önceki yıl ise bankaların orta ve uzun süreli kredilerinde artış hızı cari fiyatlarla % 146.3 düzeyinde idi. 1998 yılında ihtisas kredileri dışında banka kredilerinin % 17.1'i orta ve uzun süreli iken, bu oran 1998 yılında % 23.4'e yükselmiştir. Bankaların kredi portföyünde orta ve uzun süreli kredilerin payı özellikle 80'li yılların sonlarından itibaren sürekli gerilemekte iken, bu eğilim 1993 ve 1994 yıllarında yön değiştirmiş, 1995 yılından sonra genel düşüş çizgisini sür-

dürmüş, 1997 yılında inceleme döneminin en düşük düzeyi olan % 12.3'e indikten sonra 1998 yılında % 17.1'e 1999 yılında da % 24.3'e yükselmiştir.

Banka kredileri içinde 1998 ve 1999 yıllarında orta ve uzun süreli olanların payındaki artış, tahsili gecikmiş (temerrüde uğramış) kredilerin önemli bir bölümünün, yeni bir ödeme (itfa) planına bağlanması ile açıklanabilir.

1999 yılında ticaret bankalarının kredilerinin (ihtisas kredileri dışında) vade dağılımı % 79.5'i kısa süreli, % 20.5'i orta ve uzun sürelidir. Bir önceki yıl ise bu dağılım % 85.5 kısa süreli, % 14.5 orta ve uzun süreli şeklinde idi. 1999 yılında ticaret bankalarının kredileri içinde (ihtisas kredileri dışında) orta ve uzun süreli olanların payı 6 puan artış göstermiştir.

TABLO XIV
Kredilerin Sektörel Dağılımı (1986 - 1999) (%)

	1986	1990	1995	1996	1997	1998	1998	1999
A. İhtisas Kredileri	26.5	27.4	23.7	25.3	23.2	22.6	14.5	15.4
1- Tarım	15.4	16.0	15.2	18.8	17.3	17.1	8.3	9.3
2- Konut (Gayrimenkul)	6.9	6.4	5.8	3.2	2.0	1.4	2.2	2.1
3- Mesleki (Esnaf-Sanalkâr)	3.7	3.1	1.9	2.7	1.9	1.6	1.5	1.4
4- Denizcilik	0.5	0.1	0.1	0.1	0.1	0.2	0.1	-
5- Turizm	-	1.5	0.6	0.4	0.3	0.2	0.2	0.2
6- Diğer İhtisas	-	0.3	0.1	0.1	1.5	2.1	2.2	2.4
B. İhtisas Kredileri Dışında	60.5	62.2	64.6	64.1	67.2	77.4	85.5	84.6
1- İhracat	11.4	12.7	20.5	21.7	25.7	26.5	25.4	21.8
2- İthalat	0.8	0.2	0.1	0.1	0.2	0.1	0.1	0.1
3- İşletme	26.7	37.5	24.5	25.4	-	-	-	-
4- Yatırım	5.7	2.7	4.5	3.6	2.7	3.7	4.3	4.9
5- Diğer	15.0	9.1	15.0	13.3	38.6	47.1	55.7	57.8
C. Kalkınma ve Yatırım Bankaları	13.0	10.4*	11.7*	10.6*	9.6*	-	-	-
Genel Toplam	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0

(*) Turizm kredileri hariç.

Kaynak: Türkiye Bankalar Birliği

Not: (1) 1989'dan itibaren kalkınma ve yatırım bankalarının verdiği turizm kredileri ihtisas kredileri arasında gösterilmeye başlanmıştır.

(2) 1996 yılından itibaren İşletme Kredileri, Diğer krediler arasında gösterilmektedir.

(3) 1997 yılından itibaren Kalkınma ve Yatırım Bankaları kredileri de sektörel ayırma tabi tutulmuştur.

Kalkınma ve yatırım bankalarının kredileri ise ihtisas kredileri dışında 1999 sonu itibarıyla % 46.2'si orta ve uzun süreli % 53.8'i ise kısa sürelidir. Bu dağılım 1998 yılına göre değişim göstermiş; orta ve uzun süreli kredilerin payı % 42.6'dan % 46.2'ye yükselirken, kısa süreli kredilerin payı % 57.4'den % 53.8'e gerilemiştir. Gelişmelere daha uzun zaman aralığından bakıldığında kalkınma ve yatırım bankaları kredileri içinde de orta ve uzun süreli kredilerin payının gerilediği görülmektedir. Söz konusu bankalarda 1989 yılında orta ve uzun süreli kredilerin payı yaklaşık % 70.0 düzeyinde iken bu payın 1999 yılında % 46.2'ye değin gerilediği görülmektedir. 1990'lı yılların sonlarından itibaren kalkınma ve yatırım bankaları da kısa süreli kredilere yönelmiş bulunmaktadır. Enflasyon ve imalat sanayii yatırımlarının görece olarak azalmasının yanı sıra, T. İhracat Kredi Bankası'nın kalkınma bankaları grubunda önemli yer tutması, kalkınma bankalarının kredilerinin vade dağılımında değişiklikte diğer bir etkenidir.

Bankaların orta vadeli kredilerindeki görece gerileme, orta vadeli yatırım kredisi talebinin azaldığı ve/veya özellikle ticaret bankalarının riskli görüldüğü için orta ve uzun süreli kredi vermekten kaçındıkları şeklinde yorumlanabilir. T.C. Merkez Bankası'nın 1990'lı yılların başlarında reeskont politikasını değiştirerek, orta vadeli sanayici kredisi uygulamasına son vermesi de bu gelişmede etkili olmuştur. 1998 ve 1999 yıllarında ticaret bankaları kredileri içinde orta ve uzun süreli kredilerin payının yükselmesi, daha önce de değinildiği gibi, tahsili gecikmiş (temerrüde uğramış) kredilerin bir bölümünün, yeni bir ödeme (itfa) planına bağlanması ile açıklanabilir.

5- Banka Kredilerinin Kamu ve Özel Kesim Arasında Dağılımı

TCMB'nin 1999 Yıllık Raporu'nda yer alan bilgilerden yararlanılarak, 1980'den bu yana yurtiçi banka kredilerinin kamu ve özel kesim arasındaki dağılımını ve bu dağılımındaki gelişmeleri gösteren "Tablo XV" düzenlenmiştir.

"Tablo XV" 1999 yılında Eylül ayı sonu itibarıyla ticaret (mevduat) bankaları kredilerinin % 2.0'sinin kamu kesimince, % 98.0'nin özel

işletmeler ve hane halkı tarafından kullanıldığını ortaya koymaktadır. Kalkınma ve Yatırım bankaları kredilerinde ise, anılan tarih itibarıyla kamu kesiminin payı % 20.8, özel kesimin payı ise, % 79.2'dir. Toplam banka kredilerinin Eylül 1999 tarihinde kamu ve özel sektör arasındaki dağılımı ise, kamu kesimi % 3.1, özel sektör % 96.9 şeklindedir. TCMB'nin kamu kesiminde açmış olduğu doğrudan krediler de hesaba katıldığında, Eylül 1999 sonu itibarıyla toplam bankacılık sektörü kredileri için kamu kesiminin payı % 3.1, özel kesimin payı da % 96.9 olarak değişmemektedir.

Yurtiçi kredilerin, özel ve kamu kesimi arasındaki dağılımına 1980'den bu yana daha geniş bir zaman aralığında bakıldığında, banka kredileri içinde özel kesimin payının giderek azaldığı görülmektedir. Gerçekten 1980 yılında kamu sektörünün toplam yurtiçi banka kredileri içindeki payı % 28.2 ve bankacılık sektörü kredileri içindeki payı da % 48.0 iken; söz konusu pay, Eylül 1999 tarihi itibarıyla toplam yurtiçi banka kredilerinde ve bankacılık sektörü kredileri içinde % 3.1'e gerilemiştir.

Söz konusu dönemde kamu kesiminin banka kredileri içindeki payının, 1983 yılına kadar düşüş gösterdikten sonra, 1988 yılı sonuna kadar yükseldiği, ancak anılan yıldan sonra, yeniden düşme eğilimine girdiği gözlenmektedir. 1999 yılında bu pay % 3.1'e değin inmiş bulunmaktadır.

Bankacılık sistemimizde kamu bankaları ağırlık taşımaya karşın, bankaların esas itibarıyla özel kesimi finanse etme özellikleri sürmektedir.

6- Banka Kredilerinin TL ve Yabancı Para Olarak Dağılımı

1999 yıl sonu itibarıyla tüm banka kredilerinin % 48.8 TL, % 51.2'si ise yabancı para (döviz) kredisidir. Bu dağılım ticaret bankalarında % 50.9 TL kredi, % 49.1 yabancı para kredi şeklinde iken, kalkınma ve yatırım bankaları grubunda TL kredilerinin payı % 30.8'e düşerken döviz kredilerinin payı % 69.2'ye değin yükselmektedir. Bir önceki yıl ise kredilerin TL ve yabancı para olarak dağılımı sırasıyla % 49.5 ve % 50.5 oranlarında idi. 1999 yılında

tüm banka kredileri içinde TL kredilerinin payı gerilerken, yabancı para kredilerin payı hafifçe artmıştır. Banka kaynaklarının yarıya yakın bölümünün yabancı para üzerinden oluşu, kredileri içinde de döviz kredilerinin önemli boyutta olmasına yol açmaktadır. Bankalar kredi müşterilerinin isteklerinin yanı sıra kur risklerini azaltabilmek, TCMB tarafından belirlenen kur riski oranını tutturabilmek için, döviz kredilerine yönelmektedir.

7- Banka Kredilerinin Bölgesel Dağılımı

Banka kredilerinin (1985 - 1989 yılları için, Devlet Yatırım Bankası ve daha sonra bu bankanın yerini alan Türkiye İhracat Kredi Bankası dahil) bölgelerarası dağılımı ve bu dağılımda 1970 - 1999 dönemindeki gelişmeler "Tablo XVI" verilmiştir.

1999 yılında kredilerin bölgelerarası dağılımı bir önceki yıla göre değişme göstermiş, Marmara Bölgesinin payı % 50.8'den % 47.3'e, Ege Bölgesi'nin payı da % 12.0'den % 10.2'ye gerilerken Ortakuzey Bölgesinin payı % 20.8'den % 25.0'a yükselmiştir. Diğer bölgelerin krediler içindeki payları da bir önceki yıla göre, belirgin bir değişme göstermemiştir. Bu bağlamda Akdeniz Bölgesinin payı % 7.6'dan % 7.8'e, Karadeniz Bölgesinin payı da % 3.9'dan % 5.0'e yükselmiştir.

Banka kredilerinin bölgelerarası dağılımına 1970 - 1999 gibi daha geniş bir zaman boyutu içinde bakıldığında kredilerin dağılımında dengesizliğin giderilmesi konusunda izlendiği öne sürülen politikalar ve alındığı bildirilen tüm önlemlere karşın, dengesizliğin giderilmediği görülmektedir. Gerçekten 32 ili kapsayan dört gerice yöre ile orta gelişmiş olarak kabul edebileceğimiz Karadeniz Bölgesi, 1970 yılında toplam olarak banka kredilerinin % 16.3'ünden

TABLO XV
Banka Yurtiçi Kredilerinin Kamu ve Özel Kesim Arasında Dağılımı (%)

	1980	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999
A. Ticaret Bankaları Kredileri											
- Kamu Sektörü	18.8	15.2	13.9	9.1	6.5	11.7	4.7	2.1	3.4	2.9	2.0
- Özel İşletmeler ve Hane halkı	81.2	84.8	86.1	90.9	91.5	88.3	95.3	97.9	96.6	97.1	98.0
B. Kalkınma ve Yatırım Bankaları Kredileri											
- Kamu Sektörü	71.5	15.2	17.0	17.5	21.6	12.8	12.1	12.6	12.1	14.1	20.8
- Özel İşletmeler ve Hane halkı	28.5	84.8	83.0	82.5	78.4	87.2	87.9	87.4	87.9	85.9	79.2
C. Topl. Banka Kredileri											
- Kamu Sektörü	28.2	15.2	14.2	9.8	9.5	11.8	5.1	2.7	3.8	3.5	3.1
- Özel İşletmeler ve Hane halkı	71.8	84.8	85.8	90.2	90.5	88.2	94.9	97.3	96.2	96.5	96.9
D. Bankacılık Sektörü											
- Kamu Sektörü	48.0	20.9	26.3	25.5	26.0	28.7	16.4	12.6	7.9	3.5	3.1
- Özel İşletmeler ve Hane halkı	52.0	79.1	73.7	74.5	74.0	71.3	83.6	87.4	92.1	96.5	96.9
Toplam	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0

Kaynak: T.C.M.B. Yıllık Raporları:

- 1999 Yıllık Rapor
- 1999 Yıllık Rapor S. 236, Tablo 41.

Not: (1) 1999 yılı Eylül ayı sonu itibarıyla.

(2) Bankacılık sektörüne T.C.M.B.'nin kamu kesimine açmış olduğu doğrudan krediler dahildir.

yararlanırken, bu oran 1999 yılı sonunda % 9.7'ye kadar düşmüş, buna karşılık Marmara Bölgesi'nin kredilerden aldığı pay % 35.6'dan % 47.3'e yükselmiştir.

8- Bankaların Gayri Nakdi Kredileri

Tüm dünya bankacılığında olduğu gibi, bankacılığımızın da bilanço dışı işlemleri, özellikle gayri nakdi krediler büyük boyutlara ulaşmaktadır. Gayri nakdi krediler içinde teminat mektupları, kabul kredileri, verilen avaller, açılan akreditifler, prefinansmanlara verilen garantiler önemli yer tutmaktadır. Garanti ve kefaletler toplamı, Bankalar Birliği'nin araştırmaya esas olan 218 numaralı yayınından yararlanarak 1999 yıl sonu için 17.379.436 milyar TL olarak hesaplanmıştır. 1999 yılında bankaların gayri nakdi kredilerinde artış hızı % 62.5 olup, nakdi kredilerinde artış % 53.8'in üstünde olmuştur. 1999 yıl sonu itibarıyla bankaların gayri nakdi kredilerinin nakit kredilere oranı bir önceki yıla göre % 75.8'den % 80.3'e yükselmiştir. Bununla beraber 1999 yılında gayri nakdi kredilerdeki artış hızı da bir önceki yıla göre yavaşlamış % 74.8'den % 62.5'e gerilemiştir.

Gayri nakdi kredilerin banka grupları arasında dağılımı; % 15.8 kamusal sermayeli ticaret bankaları, % 75.5 özel sermayeli ticaret

bankaları (Fon yönetimindeki bankalar dahil) % 6.6 yabancı bankalar ve % 2.1 kalkınma ve yatırım bankaları şeklindedir. Özel bankalarda gayri nakdi kredilerin göreceli olarak yüksekliği, bu bankalarda riski artırmaktadır. Gerçekten özel sermayeli ticaret bankalarında 1999 sonu itibarıyla gayri nakdi kredilerin tutarı, nakdi kredi tutarına yakındır. Yabancı bankalarında bankaların nakdi krediler içinde payının % 3.0 dolayında olmasına karşılık gayri nakdi kredilerde paylarının % 6.6'ya yükselmesi dikkati çekmektedir. Ülkemizde özel bankalar daha çok nakdi olmayan kredilere yönelerek karlarını artırma yolunu izlemektedir.

1999 yılında gayri nakdi krediler içinde özel sermayeli içinde özel sermayeli ticaret bankalarının payı % 74.8'den hafifçe % 75.5'e yabancı sermayeli bankaların payı da % 5.9'dan % 6.6'ya yükselirken; kamusal sermayeli bankaların payı ise % 18.1'den % 15.8'e gerilemiştir. Kalkınma ve yatırım bankalarının gayri nakdi krediler içindeki payı % 2.1 olarak değişmemiştir.

D- Bankaların Döviz Pozisyonları

İzlenen faiz ve döviz kuru politikaları bankaların döviz pozisyonlarını etkilemektedir. Özellikle 1990 yılından sonra TL plasmanların

TABLO XVI
Banka Kredilerinin Bölgesel Dağılımı (%)
(1970-1999)

Bölgeler	1970	1989*	1990*	1991*	1992*	1993*	1994*	1995*	1996*	1997*	1998*	1999*
Ortakuzey	23.8	26.1	25.8	26.8	22.7	23.9	27.5	25.8	28.6	28.3	20.8	25.0
Ege	13.8	12.5	12.4	11.8	11.9	12.4	11.7	12.7	11.9	11.5	12.0	10.2
Marmara	35.6	38.0	37.7	38.5	40.8	44.1	43.1	43.2	45.7	46.5	50.8	47.3
Akdeniz	10.5	11.3	11.5	11.5	12.3	9.4	9.4	9.6	6.9	6.9	7.6	7.8
Kuzeydoğu	1.8	1.0	0.8	0.7	0.8	0.8	0.5	0.6	0.6	0.6	0.7	0.7
Güneydoğu	1.9	1.0	0.8	0.8	0.7	0.6	0.5	0.6	0.6	0.6	0.8	0.8
Karadeniz	7.2	6.1	6.8	6.1	7.2	5.3	4.8	4.6	2.6	2.6	3.9	5.0
Ortadoğu	1.8	1.4	1.5	1.4	1.4	1.4	0.9	1.1	1.1	1.0	1.3	1.3
Ortaçüney	3.6	2.6	2.7	2.4	2.2	2.2	1.6	1.8	2.0	2.0	2.1	1.9
Toplam	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0

Kaynak: Türkiye Bankalar Birliği Yayınlarında yer alan rakamlardan yararlanılarak düzenlenmiştir.

(*) İller Bankası kredileri hariç.

getirisinin, yabancı para ile borçlanma maliyetinin (kur farkı + yabancı para faizi) çok üstünde oluşu, bankacılık sektörüne faiz arbitrajı olanağı yaratmış ve 1993 yılı sonuna değin bankaların döviz pozisyon açıkları, "Tablo XVII"de izlenebileceği gibi, büyümüş ve anılan yılda 5.045 milyon USD'ye değin yükselmiştir. 1994 yılında 860 milyon USD'ye kadar gerileyen bankaların açık pozisyonları, 1999 yılında bir önceki yıla göre USD bazında % 58.7 oranında artarak 8.330 milyon USD'den 13.218 milyon USD'e yükselmiştir. Dövizde pozisyon açığını esas itibarıyla özel ve yabancı sermayeli bankalar vermektedir. Kalkınma bankalarının az da olsa dövizde pozisyon fazlası bulunmakta, kamusal sermayeli ticaret bankalarının pozisyon açıkları ise 70.0 milyon USD gibi ihmal edilebilir bir boyutta kalmaktadır.

E- Bankalarda Kâr ve Kârlılık

Tüm bankaların birleştirilmiş net dönem zararı (TCMB hariç, kalkınma ve yatırım bankaları dahil), 1999 yılında zararlı bankaların dönem zararları ve dönem kârı üzerinden ödenecek vergiler dikkate alındıktan sonra 305.750 milyar TL olmaktadır. Bir önceki yıl ise Türkiye bankacılık sistemi 759.896 milyar TL vergi sonrası kâr sağlamış idi. 1999 yılında bankaların toplu gelir tablosu, bir önceki yıla karşılaştırmalı olarak Tablo XVIII'de verilmiştir.

1999 yılında fon yönetimi dışındaki özel bankalar net olarak 1.541.102 milyar TL kâr açıklarken; net kâr tutarı kamusal sermayeli ticaret bankalarında 284.476 milyar TL, yabancı sermayeli ticaret bankalarında 221.210 milyar TL, kalkınma ve yatırım bankaları genelinde de

194.250 milyar TL olmuştur. Fon yönetimindeki bankaların 2.546.788 milyar TL zarar etmesi, bankacılık kesiminin 1999 yılı toplu sonucunu 305.750 milyar TL net zarara dönüştürmüştür. Banka kârları düzenli bir gelişme göstermemektedir. 1990 - 1998 yılları arasında banka kârları cari fiyatlarla en hızlı oranında artışı % 227.8 olarak 1995 yılında göstermiştir. Buna karşı 1994 ve 1998 yılları banka kârlarının sırasıyla % 46.8 ve % 8.9 olarak, reel azalış gösterdiği yıllardır. 1999 yılında ise bankaların toplu faaliyet sonucu 305.750 milyar TL zarar olarak gerçekleşmiştir.

1999 yılında cari fiyatlarla yabancı sermayeli ticaret bankalarının dönem net kârı % 145.1 oranında artarken, net kâr artış oranları kamusal sermayeli ticaret bankalarında % 266.3, kalkınma ve yatırım bankalarında % 102.1 olmuş, kâr artışı fon yönetimi dışındaki özel sermayeli ticaret bankalarında ise % 81.4 düzeyinde kalmıştır. Fon yönetimindeki bankalarda ise dönem net zararı bir önceki yıla göre % 620.0 oranında artmıştır. 1999 yılı sonuçları TEFE'ye göre ortalama yıllık fiyat artışları ile düzeltilindiğinde, 1999 yılında bir önceki yıla göre reel net kar artışının, kamusal sermayeli ticaret bankalarında % 139.3, yabancı sermayeli ticaret bankalarında % 60.1, kalkınma ve yatırım bankaları genelinde % 32.0, Fon yönetimi dışındaki özel bankalarda % 18.5 düzeyinde olduğu hesaplanmaktadır.

1999 yılında bankacılık kesiminin faaliyet net sonucunun zararlı oluşu bankaların özkaynak kârlılığını da olumsuz yönde etkilemiştir. Bankaların özkaynak kârlılık oranı bir önceki yıla göre % 44.9'dan eksi % 14.9'a gerilemiştir. Banka gruplarının özkaynak kârlılık oranları

TABLO XVII
Sektör Döviz Pozisyonu (Milyon Dolar)

	1990	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999
Kamu Bankaları	-692	-619	105	-300	100	203	-192	-70
Özel Bankalar	-904	-3714	-712	-2500	-2500	-4481	-7544	-12184
Yabancı Bankalar	-123	-330	-85	-300	-200	-800	-693	-1092
Kalkınma ve Yatırım Bankaları	-91	-381	-168	-	-	112	98	126
Toplam	-1810	-5045	-860	-3100	-2600	-4966	-8330	-13218

Kaynak: Türkiye Bankalar Birliği

Not: Özel bankalar; fon yönetimindeki bankalar da kapsamaktadır.

farklıdır. Önceki yıllarda olduğu gibi özkaynak kârlılığı en yüksek banka grubu yabancı sermayeli ticaret bankalarıdır. 1999 yılında yabancı sermayeli ticaret bankalarının özkaynak kârlılık oranı % 106.7'den % 124.2'ye yükselmiştir. Ticaret bankaları grubunda Fon yönetimi dışındaki özel sermayeli bankalarda özkaynak kârlılığı bir önceki yıla göre % 70.8'den % 65.2'ye gerilemiştir. Kamusal sermayeli ticaret bankalarında özkaynak kârlılığı bir önceki yıla göre, % 20.0'den % 48.2'ye yükselmesine karşın, kârlılık yüzdesi özel sermayeli ticaret bankalarının gerisinde kalmıştır.

Fon yönetimindeki bankaların zararlı olması nedeniyle, söz konusu bankalarda özkaynak kârlılığı eksi %179.2 düzeyindedir. Fon yönetimindeki bankalar, özkaynaklarının çok üstünde zarar etmişlerdir. Kalkınma ve yatırım bankaları genelinde özkaynak kârlılığı bir önceki yıla göre belirgin bir değişme göstermemiş; 1998 yılında % 56.6 olan özkaynak kârlılığı 1999 yılında hafifçe %57.7'ye yükselmiştir. Kamusal sermayeli kalkınma ve yatırım bankalarında özkaynak kârlılığı % 51.6'dan % 55.5'e yükselirken, özel sermayeli kalkınma ve yatırım bankalarında % 77.9'dan % 57.8'e gerilemiştir.

Bankaların özkaynak kârlılığına 1989 - 1999 gibi daha geniş bir zaman aralığından bakıldığında bankaların Net Kâr/Ortalama Özkaynak oranı en düşük 1999 ve en yüksek 1996 yılı olmak üzere eksi % 14.9 ile artı % 64.3 arasında değiştiği görülmektedir. Bankalarda özkaynak kârlılığının yıllar itibarıyla oldukça geniş bir aralık içinde dalgalanması da bankaların düzenli bir gelişme göstermediğini ortaya koymaktadır.

Bankalarda özkaynak kârlılığı düzensiz olduğu gibi, ortalama olarak genelde yüksek de değildir. Bankalararası rekabetin artması, bankaların yeni hizmet ve kredi türleri geliştirmede çok başarılı olamamaları, kaynak maliyetinin artması, mevduat ve diğer kaynaklar üzerindeki yükler, yeniden değerlendirme sonucu banka özkaynaklarının hesaben artması, donuk krediler sorunu ve yönetim hataları, bankacılık ilke ve kurallarına uyulmaması, özsermaye kârlılığını olumsuz yönde etkileyen etmenler olarak belirtilebilir.

Ticaret bankalarında banka grupları itibarıyla de kârlılık oranları düzenli değildir. 1989 -

1999 döneminde özkaynak kârlılığı yabancı ticaret bankalarında en düşük 1990 ve en yüksek 1994 olmak üzere % 39.4 ile % 172.4 arasında değişirken, özel sermayeli sermayeli bankalarda Fon yönetimindeki bankalar hariç yine en düşük 1990 en yüksek 1996 yılları olmak üzere % 39.8 ile % 80.0 arasında dalgalanmıştır. Söz konusu dönemde özkaynak kâr-

TABLO XVIII
Bankaların Toplu Gelir Tablosu
(1998-1999) - (Milyar TL)

	1998	1999
Faiz Gelirleri (+)	10.723.286	21.014.333
Faiz Giderleri (-)	<u>7.254.769</u>	<u>16.221.510</u>
Net Faiz Geliri	3.468.517	4.792.823
Takipteki Alacaklar Karş. (-)	<u>344.831</u>	<u>1.160.759</u>
Faiz Dışı Gelirler (+)		
Kredilerden Alınan Komisyon ve Ücretler	148.430	249.134
Bankacılık Hizmetleri	277.396	546.215
Kambiyo Gelirleri (Net)	<u>690.564</u>	<u>2.210.444</u>
Sermaye Piyasası İşlem Gelirleri (Net)	246.008	1.430.039
İştirak ve Kuruluşlardan Alınan Kâr Payları	90.285	175.548
Diğer Faiz Dışı Gelirler	<u>285.892</u>	<u>1.151.029</u>
Faiz Dışı Gelirler Topl.	157.447	1.341.521
Faiz Dışı Giderler (-)		
Personel Giderleri	790.973	1.423.278
Kıdem Taz. Karşılıkları	23.162	42.831
Diğer Karşılıklar	261.989	690.582
Verilen Kom. ve Ücretler	112.259	268.325
Vergi ve Harçlar	120.891	225.330
Kira Giderleri	58.237	123.011
Amortismanlar	82.014	157.811
Diğer Giderler	<u>547.282</u>	<u>1.208.613</u>
Faiz Dışı Giderler Topl.	<u>1.996.807</u>	<u>4.139.781</u>
Vergi Öncesi Kâr	<u>1.284.326</u>	<u>883.804</u>
Vergi Karşılığı (-)	<u>524.340</u>	<u>1.139.554</u>
Net Kâr	<u>759.986</u>	<u>305.750</u>

liği kamusal sermayeli bankalarda en düşük 1994 ve en yüksek 1993 yılları olmak üzere ekisi % 4.5 ile artı % 56.0 arasında değişmiştir. Dalgalanmanın boyutu ticaret bankalarında öz kaynak kârlılığının da düzenli olmadığını ortaya koymaktadır.

Kalkınma ve yatırım bankaları grubunda 1994 yılında ekisi% 34.5'e değin düşen ortalama özkaynak kârlılığı, 1989 - 1999 döneminde en yüksek düzeyine % 70.7 olarak 1996 yılında ulaşmış ise de izleyen yıllarda bu düzeyini koruyamamış, 1997 yılında % 36.7'ye düştükten sonra 1998 yılında % 56.6'ya 1999 yılında da % 57.7'ye yükselmişse de, 1996 yılı düzeyine ulaşamamıştır. Bu bankalar grubunda özkaynak kârlılığı, kamusal sermayeli bankalarda, 1996 yılında inceleme döneminin en yüksek düzeyi olan % 65.0'e ulaşmışsa da, bu düzeyini koruyamayarak 1998 yılında % 51.6'ya geriledikten sonra 1999 yılında % 55.5 olmuştur.

Özel sermayeli kalkınma ve yatırım bankalarında 1989 - 1999 döneminde özkaynak kârlılığı en yüksek düzeyine 1996 yılında % 93.8 olarak ulaşmışsa da, izleyen yıllarda bu düzeyini koruyamayarak sırasıyla % 79.6, % 77.9 ve % 57.8'e gerilemiştir.

1999 yılında bankalar genelinde varlık kârlılığı (Net Dönem Kârı / Ortalama Varlık (Aktif) toplamı oranı) bir önceki yıla göre % 2.5'den ekisi % 2.7'ye gerilemiştir. Varlık kârlılığı, bir önceki yıla göre ticaret bankaları grubunda % 2.5'den ekisi % 2.5'e gerilerken, kalkınma ve yatırım bankaları grubunda ise % 6.8'den hafifçe % 6.9'a yükselmiştir.

1999 yılında Fon yönetimindeki ticaret bankalarının 2.546.788 milyar TL zarar etmeleri ticaret bankaları genelinde varlık kârlılığında negatif olmasına yol açmıştır.

Varlık kârlılığı da bankalar itibarıyla farklıdır. Varlık kârlılığı ticaret bankaları grubunda 1999 itibarıyla en yüksek % 8.2 olarak yabancı sermayeli ticaret bankalarında olup, bu bankalar grubunu, % 5.6 kârlılık oranı ile Fon yönetimi dışındaki özel sermayeli ticaret bankaları izlemekte, varlık kârlılığı kamusal sermayeli ticaret bankalarında % 1.5'e düşmektedir. Varlık kârlılığı, bir önceki yıla göre Fon yönetimi dışındaki özel sermayeli ticaret bankalarında % 5.6 olarak değişmezken yabancı sermayeli ticaret bankalarında % 7.1'den % 8.2'ye, kamusal

sermayeli ticaret bankalarında da binde 7'den % 1.5'e yükselmiştir. Fon yönetimindeki bankalarda varlık kârlılığı ekisi % 101.3 düzeyindedir. Kalkınma ve yatırım bankalarında varlık kârlılığı bir önceki yıla göre % 6.9'dan % 7.5'e yükselmiştir. Özel sermayeli kalkınma ve yatırım bankalarında kârlılık, kamusal sermayeli kalkınma ve yatırım bankalarının üstünde bulunmaktadır. 1999 yılında varlık kârlılığı, özel sermayeli kalkınma ve yatırım bankalarında % 8.1'den hafifçe % 8.3'e yükselirken, kamusal sermayeli bankalarda % 6.6'dan % 7.5'e yükselmiştir. Kamusal sermayeli kalkınma ve yatırım bankalarının dış ticareti, özellikle dışarı, yerel yönetimleri ve çok ortaklı şirketleri finanse eden ihtisas bankaları kimliğinde olmaları, bu bankalarda kârlılığın daha düşük düzeylerde oluşmasına neden olmaktadır.

Bankalar grupları itibarıyla net faiz farkı (faiz marj), alınan faiz ile verilen faiz arasındaki oransal fark da değişiktir. Faiz farkının alınan faizlere oranı 1999 yılında bankalar genelinde % 22.4, ticaret bankaları grubunda ortalama % 22.0'dir. Kalkınma ve yatırım bankaları grubunda mevduat ana kaynağı oluşturmadığından ve bu bankalar daha çok özkaynak veya özkaynak benzeri fonlarla çalıştıklarından, faiz farkı daha yüksek olmaktadır. 1999 yılında da bu grup bankalarda faiz farkı oranı % 55.3 olarak gerçekleşmiştir.

1999 yılında ticaret bankaları grubunda faiz farkı oranı % 43.1 olarak en yüksek yabancı sermayeli bankalarıdır. Fon yönetimi dışındaki özel sermayeli ulusal bankalarda faiz farkı oranı % 41.7, kamusal sermayeli bankalarda ise % 8.9'dur. Bankalar yabancı para kaynak kullanımından doğan kur farklarını kambiyo zararları arasında gösterdiklerinden, döviz pozisyon açığı yüksek bankalarda faiz farkı oranı daha yüksek hesaplanmaktadır.

Bankacılık sektörü genelinde faiz farkı (faiz marj) da bankaların açık pozisyonlarından da etkilenecek düzenli bir gelişme göstermemektedir. 1988 - 1999 döneminde Net Faiz Geliri/Toplam Faiz Gelirleri oranı en düşük 1989, en yüksek 1993 yılları olmak üzere % 12.6 ile % 40.7 arasında dalgalanmıştır. 1999 yılında ticaret bankaları grubunda Fon yönetimi dışındaki özel sermayeli ticaret bankalarında faiz marj bir önceki yıla göre % 43.6'dan

% 41.7'ye yabancı sermayeli ticaret bankalarında % 57.1'den % 43.1'e , kamusal sermayeli bankalarda da % 12.3'den % 8.9'a düşmüştür. Faiz marjı kalkınma ve yatırım bankaları grubunda da % 59.5'den % 55.3'e gerilemiştir. Faiz farkı oranı, 1999 yılında tüm bankalar grubunda bir önceki yıla göre düşmüştür.

Bankalarda "Faiz Gelirleri + Faiz Dışı Gelirler / Varlık Toplamı" şeklinde hesaplanan varlık devir hızı , 1999 yılında bir önceki yıla göre 0.30'dan hafifçe 0.31'e yükselmiştir.Yukarıda açıklanan şekilde hesaplanan varlık devir hızı da banka grupları itibarıyla farklıdır. Ticaret bankaları grubunda varlık devir hızı 0.31'i hafifçe aşarken, kalkınma ve yatırım bankaları grubunda 0.18 düzeyinde kalmaktadır.

Ticaret bankaları grubunda 1999 yılında da varlık devir hızı en yüksek olan bankalar kamusal sermayeli bankalardır. Varlık devir hızı kamusal sermayeli bankalarda 0.40 iken Fon yönetimi dışındaki özel sermayeli bankalarda 0.26'ya yabancı sermayeli ticaret bankalarında 0.28'e gerilemektedir. Kamusal sermayeli bankalarda varlık devir hızının yüksek olmasına karşın karlılık oranlarının düşük oluşu, faiz marjının dar olmasından ve söz konusu bankaların döviz pozisyon açıklarının sınırlı boyutta kalmasından kaynaklanmaktadır.

1999 yılında bankacılık sektörünün faaliyetinin 305.750 milyar TL zararlı sonuçlanmasının nedenleri şöyle özetlenebilir:

(i) 1999 yılında zararlı banka sayısı bir önceki yıla 8'den 10'a yükselmesine karşın, zarar tutarı % 549.5 oranında artışla 2.564.671 milyar TL'ye ulaşmıştır.

(ii) Bankaların en önemli gelir kaynağı olan nakit kredilerde artış hızı % 60.3'den % 53.8'e gerilemiştir.

(iii) Bankaların faiz farkı oranı (Net Faiz Geliri / Alınan Faizler) % 32.4'den % 22.4'e gerilemiş; başka bir deyişle bankaların faiz giderleri faiz gelirlerinden çok daha hızlı biçimde artmıştır.

(iv) Bankaların dövizde açık pozisyonlarının % 58.7 oranında artması, net kambiyo zararlarının % 148.2 oranında artarak 2.210.444 milyar TL'ye yükselmesine yol açmıştır.

(v) Bankaların takipteki alacakları, bir önceki yıla göre % 129.0 oranında artarak

2.327.282 milyar TL'ye, toplam krediler oranı da % 7.1'den % 10.7'ye yükselmiştir.

(vi) Bankaların iş hacimlerinin yeterince gelişmemesi sonucu Personel Giderleri / Varlık Toplamı oranı % 2.0 düzeyinde olmuştur.

(vii) Bankaların vergi karşılık oranı (Vergi Karşılığı / Vergi Öncesi Kar) bir önceki yıla göre % 31.2'den % 136.7'ye yükselmiştir.

III- SONUÇ

Açıklanan banka bilanço ve gelir tablolarına dayanılarak 1999 yılında bankacılık alanındaki gelişmeler şöyle özetlenebilir:

(i) 1999 yılında ülkemizde faaliyette bulunan banka sayısı altı artarak 81'e, TCMB dahil 82'ye yükselmiştir.

(ii) 1989 yılı sonrasında başlayan banka şube sayısında azalma eğilimi 1995 yılında yön değiştirmiş, şube sayısında artış 1999 yılında da ancak yavaşlayarak sürmüştür. Banka şube sayısı % 4.4 oranında artarak 1999 yılı sonunda yurtdışı şubeler dahil 7.691'e TCMB şubeleri ile birlikte 7.712'ye yükselmiştir. Bir önceki yıl banka şube sayısında artış % 8.1 düzeyinde idi.

(iii) 1999 yılında bankaların 321 adet yeni şube açmaları, bankalarda çalışan sayısının bir önceki yıla göre % 4.5 oranında artarak (TCMB dışında) 173.988'e yükselmesine yol açmıştır. Ancak bir önceki yıla göre banka çalışanlarında artış hızında yavaşlama gözlenmiştir. Bir önceki yıl banka çalışanları % 7.5 oranında artış göstermiş idi. Banka çalışanları arasında yüksek ve lisans üstü eğitim görmüş olanların sayısı ve oranı giderek artmaktadır. Yüksek ve lisans üstü eğitim görmüş olanların toplam banka çalışanlarına oranı % 43.5'e yükselmiştir. Söz konusu oran bir önceki yıl % 40.6 düzeyinde idi.

(iv) 1999 yılında bankacılık sektörünün (TCMB dışında) cari fiyatlarla toplam varlıkları % 95.8 toplam mevduatı (DTH'lar dahil) yaklaşık % 100.0, toplam nakit kredileri % 53.8 oranında artarken, özkaynakları % 7.5 oranında azalmış, dönem net sonucu 305.750 milyar TL zararla dönmüştür. 1999 yılında bankacılık sektörü, varlık artışı yönünden reel olarak büyümüş olmakla beraber, büyüme hızı yavaşla-

miştir. Gerçekten cari fiyatlarla artış hızı, mevduatta % 92.8'den yaklaşık % 100.0'e yükselirken nakit kredilerde % 60.3'den % 53.8'e gerilemiş, özkaynakları ise cari fiyatlarla dahi azalmıştır. Toplam varlıklarda artış hızı bir önceki yıla göre cari fiyatlarla % 90.0'dan % 95.8'e yükselmiştir. T.Bankalar Birliğinin hesaplamasına göre, 1999 yılında bankacılık sektörünün USD bazında toplam varlıkları % 14.3 oranında artarak 133.0 milyar USD, toplam mevduatı % 16.8 oranında artarak 89.0 milyar USD'e yükselmiş buna karşı toplam kredileri % 10.1 oranında azalarak 40.0 milyar USD'e toplam özkaynakları da dönem kârı hariç yine % 43.0 oranında azalarak 3.6 milyar USD'e gerilemiştir. 1999 yılında ise bankacılık sektörünün USD bazında toplam varlıkları % 22.4, toplam mevduatı % 24.0 ve toplam kredileri de % 3.0 oranında artmış idi.

(v) 1999 yılında toplam mevduat artış hızı cari fiyatlarla bir önceki yıla göre artarak % 92.8'den yaklaşık % 100'e yükselmiştir. 1999 sonu itibarıyla bankalarda toplam mevduat 48.263.769 milyar TL'lik bir boyuta ulaşmıştır. 1999 yılında bankalarda TL mevduat cari fiyatlarla % 103.3 oranında artarken, yabancı para mevduatı % 95.9 düzeyinde olmuştur. TL mevduatta artış hızı cari fiyatlarla % 102.5'den hafifçe % 103.3'e yükselirken, yabancı para mevduatta artış hızı % 83.9'dan % 95.9'a yükselmiştir.

İzlenen kur ve faiz politikaları ile geleceğe ilişkin beklentiler, parasal birikimlerin TL mevduata dönüşmesinde veya DTH'lara yönelmesinde dolayısıyla bu iki grup mevduat artış hızlarında etkili olmaktadır. Bununla beraber 1995,1996, 1998 ve 1999 yılları dışında YP mevduatta artış hızı genelde TL mevduat artış hızının üstünde olmuştur.

(vi) 1999 yılında DTH dışı mevduatın DTH'lardan daha hızlı artması sonucu, DTH'ların toplam mevduat içindeki payı % 44.6'dan hafifçe % 44.0'e düşmüştür. 1999 yılında DTH'ların DTH dışı mevduata oranı da % 80.5'den % 78.5'e gerilemiştir. Toplam mevduatın yarısına yakın bölümünün yabancı para çinsinden olması, bankalarda kur riskini artırdığı gibi ulusal ekonomi açısından izlenecek para ve faiz politikasına bazı kısıtlamaları getirmektedir.

(vii) 1999 yılında bankalarda mevduatın yapısı (kompozisyonu) da bir önceki yıla göre değişmiştir. Toplam mevduat içinde DTH'ların payı % 44.0'a gerilerken DTH dışında mevduatın dağılımı da değişmiştir. 1999 yılında da en hızlı artan mevduat türü resmi kuruluşlar mevduatı olmuştur. 1999 yılında cari fiyatlarla resmi kuruluşlar mevduatı % 118.6 oranında artarken artış hızları diğer mevduatta % 109.0, tasarruf mevduatında % 107.8, bankalar mevduatında % 101.8 ticari kuruluşlar mevduatında % 73.1 olmuştur. Türleri itibarıyla mevduat artış hızlarının farklı oluşu, bankalarda mevduatın bileşimini değiştirmiştir. Toplam mevduat içinde tasarruf mevduatının payı % 26.6'dan % 27.7'ye resmi kuruluşlar mevduatının payı da % 1.5'den % 1.7'ye, diğer mevduatın payı % 8.6'dan % 9.0'a yükselirken ticari kuruluşlar mevduatının payı % 8.8'den % 7.6'ya DTH'ların payı % 44.6'dan % 44.0'a gerilemiştir. Bankalar mevduatının payı ise % 10.0 olarak aynı kalmıştır. DTH dışı mevduatın türler itibarıyla dağılımı da değişmiş; tasarruf mevduatının payı % 48.0'den % 49.4'e diğer mevduatın payı % 15.5'den % 16.1'e, resmi kuruluşlar mevduatının payı % 2.7'den % 3.0'a yükselirken, ticari kuruluşlar mevduatının payı % 15.8'den % 13.5'e gerilemiştir. Bankalar mevduatın payı her iki yılda da % 18.0 olarak hemen değişme göstermemiştir.

(viii) 1999 yılında mevduatın vade yapısı da, bir önceki yıla göre değişmiş, mevduatın daha kısa vadelerde yoğunlaşma eğilimi 1999 yılında da sürmüştür. 1998 yılında toplam mevduat içinde vadesiz mevduatın payı % 18.8'den % 16.9'a gerilerken, vadeli mevduatın payı % 81.2'den % 83.1'e yükselmiştir. Mevduatın % 22.3'ü bir ay vadeli, % 32.6'sı üç ay vadeli, % 17.0'i altı ay vadeli, % 11.2'si de bir yıl vadeli mevduat şeklindeydi. Vadeli mevduatın dağılımı da, % 26.8 bir ay vadeli mevduat, % 39.2'si üç ay vadeli mevduat, % 20.5'i altı ay vadeli mevduat % 13.5'e de bir yıl vadeli mevduat şeklindedir. Tasarruf mevduatında vadeli ve vadesiz mevduatın payları arasındaki fark daha da belirginleşmekte vadeli mevduatın payı % 95.3'e kadar yükselirken vadesiz mevduatın payı % 4.7'e gerilemektedir.

(ix) 1999 yılında toplam banka kredileri, bir önceki yıla göre cari fiyatlarla % 53.8 ora-

nında artarak 21.714.974 milyar TL'lik bir boyuta ulaşmış bir önceki yılın artış hızı % 60.3'e göre yavaşlama göstermiştir. Anılan yıl ticaret bankaları kredilerinde artış hızı, cari fiyatlarla % 59.4'den % 50.9'a gerilerken, kalkınma ve yatırım bankaları kredilerinde artış hızı, 1998 yılında % 70.4 iken, 1999 yılında % 83.3'e yükselmiştir. 1999 yılında ticaret bankalarının açmış olduğu krediler kalkınma ve yatırım bankaları kredilerinden daha yavaş artmış olduğundan, toplam kredilerin bu iki banka grubu arasındaki dağılımı bir ölçüde değişmiş, toplam krediler içinde ticaret (mevduat) bankalarının payı, bir önceki yıla göre % 91.3'den % 89.6'ya gerilerken, kalkınma ve yatırım bankalarının payı % 8.7'den % 10.4'e yükselmiştir.

(x) 1999 yılında banka kredilerinin ana gruplar itibarıyla sektörel dağılımı bir önceki yıla göre bir ölçüde değişmiş, toplam banka kredileri içinde ihtisas kredilerinin payı (turizm sektörleri dahil) % 14.5'den % 15.4'e hafifçe yükselirken; ihtisas dışı kredilerinin payı % 85.5'den % 84.6'ya gerilemiştir.

İhtisas kredileri dışında yer alan ihracat kredilerinin payı (kalkınma ve yatırım bankaları dahil) 1999 yılında, % 21.8 diğer kredilerin payı % 57.8, yatırım kredilerinin payı da % 4.9 olmuştur.

1999 yılında kredilerin vade dağılımında da kısa süreli banka kredilerinin payı azalıp ihtisas kredileri dışında % 82.9'dan % 76.6'ya gerilerken orta ve uzun süreli kredilerin payı % 17.1'den % 23.4'e yükselmiştir.

1999 yılında bankaların vermiş olduğu gayri nakdi krediler cari fiyatlarla % 62.5 oranında artarak 17.379.436 milyar TL'lik bir boyuta ulaşmıştır. Gayri nakdi kredilerde de artış hızı bir önceki yıl düzeyi olan % 74.8'in altında olmakla beraber bankalarda Gayri Nakdi Krediler / Nakdi Krediler oranı, % 75.8'den % 80.3'e yükselmiştir.

(xi) Bankaların özkaynakları (TCMB dışında), sektörün toplu olarak zarar etmesi sonucu, cari fiyatlarla dahi bir önceki yıla göre % 7.5 oranında azalarak 1.968.264 milyar TL'ye gerilemiştir. Bankalar, 1999 yılında ödenmiş sermayelerini bir önceki yıla göre % 94.5 oranında artırmış olmalarına karşın, uğranılan zarar nedeniyle sektör genelinde özkaynaklarını artırmamışlardır. Bankalar, 1997 ve 1998 yıllarında

rında özkaynaklarını sırasıyla % 131.8 ve % 69.9 oranlarında artırmışlardır.

1999 yılında bankalarda özkaynakların azalmasının yanısıra özkaynak yapısı değişmiş, banka özkaynakları içinde yeniden değerlendirileme değer artış fonunun payı % 31.9'dan % 62.9'a yükselirken ödenmiş sermayenin payı % 68.1'den % 37.9'a gerilemiştir. Yedek akçeler 1999 yıl sonu itibarıyla de dönem zararı ile birikmiş zararları karşılamadığından yedek akçelerin öz kaynaklara katkısı da bulunmamaktadır.

(xii) TCMB'nin bankacılık kesimine açmış olduğu reeskont ve avans kredileri 1999 yılında bir önceki yıla göre cari fiyatlarla dahi hemen hemen değişme göstermemiş 1998 yılında 7.579 milyar TL iken 1999 yılında da 7.674 milyar TL olmuştur. TCMB'nin bankacılık kesimine açmış olduğu krediler, izlenen para politikasına, ekonominin büyüme hızına ve politik etkenlere göre yıldan yıla büyük dalgalanmalar göstermektedir. TCMB, 1980 öncesinde bankalara daha çok kalkınmaya yönelik orta vadeli sinai krediler açarken, 1989 yılı sonundan itibaren bankacılık kesiminin geçici likidite ihtiyacını karşılamaya yönelik kısa süreli reeskont pençesi açmış bulunmaktadır.

Son yıllarda TCMB'nin kredilerinin banka kaynakları içindeki payı düşme eğilimi göstermektedir. 1999 yıl sonu itibarıyla TCMB'nin bankacılık kesimine açmış olduğu reeskont ve avans kredilerinin toplam banka kaynakları içindeki payı % 0.1'in de altına düşmüştür.

(xiii) Kamusal sermayeli bankaların bankacılık sisteminde görece ağırlıklarında azalma eğilimi 1999 yılında da sürmüştür. Toplam mevduat içindeki payları % 40.7'den % 39.4'e gerilerken, ticaret bankaları kredi hacmi, içindeki payları da % 31.9'dan % 31.5'e gerilemiştir. Bu gerilemede kuşkusuz 1998 yılında T.C. Ziraat Bankası'nın tarım kredilerinin bir bölümünün görev zararından doğan alacaklar hesabına alınması da etkili olmuştur. Kamusal sermayeli kalkınma ve yatırım bankaları ile birlikte tüm kamusal sermayeli bankaların toplam krediler içindeki payı, 1999 yıl sonu itibarıyla % 37.3 olmaktadır. Bir önceki yılda kamusal sermayeli bankaların krediler içindeki payı % 36.5 düzeyinde idi.

Kamusal sermayeli bankaların toplam mevduat içindeki payı 1981 - 1982 banka-banker bunalımından sonra 1991 yılında sürekli artış eğilimi göstererek 1992 yılında % 50.0 düzeyine yaklaştıktan sonra, 1999 yılında % 39.4'e değin gerilemiş bulunmaktadır. Kamusal sermayeli bankaların toplam banka kredileri içindeki payı 1990 sonrasında azalma göstererek 1990 yılındaki % 53.2 düzeyinden 1998 yılında da % 37.5'e gerilemiştir. Bu gerilemede özelleştirme politikası da bir ölçüde etkili olmuştur.

(xiv) Türk bankacılık sisteminin oligopolistik yapısı sürmekle beraber son yıllarda büyük olarak nitelendirilen özel ticaret bankalarının mevduat ve kredi piyasasında payları gerilerken, küçük ve orta çaplı özel bankaların paylarının artmakta olduğu gözlenmektedir. Ancak 1994 yılında mali piyasalarda yaşanan bunalım ve güvensizlik mevduatın yeniden büyük bankalara yönelmesine yol açmıştır. Ancak bu etki, toplam tasarruf mevduatı ile bu nitelikte DTH'ların tümünün sigorta kapsamına alınması ile ortadan kalkmıştır. Beş büyük bankanın 1998 yılında toplam mevduat içindeki payları % 49.2 ticaret bankaları kredileri içindeki payları da % 40.0 iken, bu paylar 1999 yılında mevduatta % 50.2'ye, kredilerde yaklaşık % 45.4'e yükselmiştir. Ülkemizde faaliyette bulunan yabancı sermayeli banka sayısının 22 olmasına karşın, bu bankaların 1999 yıl sonu itibarıyla toplam mevduat içindeki payları % 2.7 ve toplam banka kredilerinde payları da % 3.0 düzeyindedir. Türkiye'de kurulmuş yabancı bankalar, payların el değiştirmesi sonucu ulusal banka şekline dönüştüğünden yabancı bankaların mevduat ve kredi pazarlarındaki paylarının gelecek yıllarda da gerilemesi beklenmektedir.

(xv) İzlenen kur ve faiz politikaları sonucu bankaların döviz yönetimindeki eğilimleri değişmiş, 1990 sonrasında bankalar teknik deyişle uzun pozisyondan kısa pozisyona geçişlerdir. Daha açık bir deyişle, bankaların döviz borçlarını ve yükümlülüklerinin tutarı döviz varlık-

larını aşmış, bankalar dövizle borçlanarak sağladıkları fonların bir bölümünü TL olarak plase etmeye başlamışlardır. Bankaların kısa pozisyonunda olmaları, döviz pozisyon açıklarının 1993 yılı sonunda 5.0 milyar USD'e yaklaşması olumsuz etkisini TL'nin reel olarak devalüe edildiği 1994 yılında göstermiştir. Bankalar 1994 yılında döviz pozisyon açıklarını büyük boyutta kapatmışlarsa da 1999 yılında pozisyon açıkları bankacılık tarihimizin en yüksek düzeyi olan 13.218 milyon USD'e yükselmiştir. Bankaların döviz pozisyon açığı bir önceki yıla göre USD bazında % 58.7 oranında artmıştır.

(xvi) Bankaların birleştirilmiş net dönem sonucu 1999 yılında 305.750 milyar TL zarara dönüşmüştür. Banka kârları inceleme döneminde en dramatik azalışı 1994 yılında gösterdikten sonra, 1999 yılında da cari fiyatlara dahi zarara dönüşmüştür.

Bankaların toplu olarak zarar etmeleri bankaların kârlılık oranlarını da olumsuz etkilemiştir. 1998 yılında bankaların özsermaye kârlılık oranı, ortalama özsermayeye göre % 44.9 iken, bu oran 1999 yılında eksi % 14.9'a gerilemiştir. Ancak, banka kârlılık oranlarındaki değişme, banka grupları itibarıyla farklı olmuştur; yabancı sermayeli ticaret bankaları ile kamusal sermayeli ticaret bankalarında kârlılık oranları yükselirken, özel sermayeli ticaret bankalarında gerilemiştir.

1999 yılında bankaların büyüme hızı, USD bazında bir önceki yıla göre yavaşlamış, varlık artış hızı % 24.0'den % 16.8'e gerilerken, krediler % 10.1 oranında azalmıştır. Kredilerin reel olarak azalmasının yanı sıra kredi performansı da kötüleşmiş, takipteki kredilerin toplam nakit kredilere oranı % 7.1'den % 10.7'ye yükselirken, bankaların özkaynaklarına oranı da % 47.7'den % 112.3'e yükselmiş, bankaların takipteki kredileri dönem sonu özkaynaklarını da aşmıştır. Bankaların döviz pozisyon açıklarının da 13.128 milyon USD'e yükselmesi de bankalar için ayrı bir potansiyel risk oluşturmaktadır.

Temizlik Marathon'un işi!

Marathonlar, işyerinin vazgeçilmez elemanları:
Tuvalet kâğıtları, havlular, peçeteler,
muayene masa örtüsü, endüstriyel havlu,
klozet kapak örtüsü, bardak altlığı...

Hepsi de temizliğin, sağlıklı ve kaliteli hizmetin
ayrılmaz birer parçası. Marathonlar işyerinin,
işini bilenlerin ideal temizlik kâğıtları!

Üstün kaliteli ve ekonomik Marathonlarla siz de
işinizi kolaylaştırın...

MARATHON

|||Eczacıbaşı | FORT JAMES
İpek Kağıt

Girişim Pazarlama A.Ş. İpek Kağıt'ın tüm Türkiye'de tek yetkili satıcısıdır.

Adana
(0322) 228 65 20

Ankara
(0312) 468 94 68

Antalya
(0242) 323 78 54

Bursa
(0224) 232 00 40

İstanbul
(0212) 212 86 17

İzmir
(0232) 232 51 76

Samsun
(0362) 435 47 40

1996 yılında kurulan ve Haziran 1998'de hisselerinin % 49'u halka arz edilen **Yapı Kredi Koray Gayrimenkul Yatırım Ortaklığı** (İMKB: YKGYO), Türk gayrimenkul sektöründe büyük bir güç olarak yerini aldı.

Yapı Kredi Koray Gayrimenkul Yatırım Ortaklığı, Yapı Kredi'nin fi-

nansal alandaki uzmanlığının ve Koray Yapı Endüstrisi'nin gayrimenkul alanındaki deneyiminin getirdiği gücü taşıyor.

Halen **Yapı Kredi Koray**

Gayrimenkul Yatırım Ortaklığı'nin portföyünde, Yapı Kredi Plaza'da ofis katları, Kemer Country Yalikonaklar ve

Elit Residence gibi lüks konut projelerinin yanı sıra, Türkiye'de, tamamı bir gayrimenkul

yatırım ortaklığı tarafından geliştirilen ve pazarlanan ilk konut projesi olan İstanbul İstanbul bulunuyor.

Yapı Kredi Koray Gayrimenkul Yatırım Ortaklığı, bugün, 100 milyon dolara yaklaşan toplam aktifleri

ve yeni projeleriyle, gayrimenkulün yüksek getiri sağlayan yatırım araçlarından biri olduğu ülkemizde, olağanüstü yatırım imkânları sunmaya devam ediyor.

YAPI KREDİ | KORAY
GAYRİMENKUL YATIRIM ORTAKLIĞI A.Ş.

Büyükdere Caddesi Yapı Kredi Plaza B Blok Kat: 7 Levent 80620 İstanbul
Telefon: (0212) 284 13 56 (pbx) Faks: (0212) 284 13 58

E-Posta: ykk@yapikredikoray.com İnternet Adresi: www.yapikredikoray.com

Ekonomik Göstergeler (İç)

Ekim / 2000

	1997	1998	1999		2000		
			Aralık	Nisan	Mayıs	Haziran	
T.C. MERKEZ BANKASI							
Döviz ve Altın Mevcudu (milyon \$)	19475.0	20723.0	24233.0	23320.0	23605.0	25530.0	
Banknot Miktarı (milyar TL)	758878.0	1328542.0	2390748.0	2473.5(*)	2509.7(*)	2754.5(*)	
T.C. Merkez Bankası İç Kredileri (milyar TL)	346408.0	9098.0	9826.0	4.7(*)	2.4(*)	1.5(*)	
Hazineye Kısa Vadeli Avansı (milyar TL)	337623.0	-	-	-	-	-	
BANKALAR (milyar TL)							
Toplam TL Mevduat	6625325.0	24185291.0	-	-	-	59690647.0	
Ticari Kuruluşlar Mevduatı	950426.0	2114790.0	-	-	-	3746050.0	
Tasarıf Mevduatı	3193612.0	6427369.0	-	-	-	14502006.0	
Vadesiz Tasarıf Mevduatı	233687.0	326405.0	-	-	-	747861.0	
Vadeli Tasarıf Mevduatı	2959725.0	6100964.0	-	-	-	13754175.0	
Mevduat Sertifikası	159.0	15.0	-	-	-	0.0	
Resmî Kuruluş Mevduatı	221416.0	364966.0	-	-	-	1128896.0	
Bankalar Mevduatı	1241192.0	2410724.0	-	-	-	9420727.0	
Diğer Kuruluşlar Mevduatı	970491.0	2037881.0	-	-	-	4297701.0	
Döviz Tevdiatı	5920236.0	10783777.0	-	-	-	26410778.0	
Toplam Krediler	8811893.0	14122355.0	-	-	-	28109572.0	
Tarım	1504492.0	1.170731.0	-	-	-	2258456.0	
İhtisas Kredileri	668676.0	-	-	-	-	3808470.0	
Mesleki (Küçük Esnaf ve Sanatkar)	140062.0	211324.0	-	-	-	333372.0	
Gayrimenkul	127097.0	311220.0	-	-	-	532015.0	
Denizcilik	13259.0	21491.0	-	-	-	1853.0	
Turizm	15958.0	25789.0	-	-	-	52259.0	
Diğer İhtisas Kredileri	187063.0	304221.0	-	-	-	624516.0	
Ticari, Sınai, Sair	6155286.0	2044776.0	-	-	-	24301102.0	
PARA ARZI (milyar TL)	1378604.0	2284174.0	4931262.0	5390.0(*)	5386.0(*)	-	
FIYATLAR (DİE; 1987 = 100, 1994 = 100)							
Toplam Eşya Fiyatları İndeksi (Genel)	787.7	1215.1	1979.5	2300.5	2359.5	2346.4	
Tarım (Genel)	951.2	1635.4	2126.3	2704.1	2725.0	2595.1	
İmalat Sanayii (Genel)	743.5	1093.8	1932.9	2176.3	2223.9	2265.5	
Tüketici Fiyatları (Türkiye)	857.5	1488.1	2456.6	2813.2	2875.6	2895.1	
Tüketici Fiyatları (İstanbul)	875.1	1490.5	2521.0	2872.3	2936.8	2971.9	
DIŞ ÖDEMELER (milyon \$)							
Dışalım (CIF)	48569.0	45921.0	4069.5	15744.0	20415.0	25024.3	
Dışsatım (FOB)	26261.0	26881.0	2683.3	9076.0	11245.0	13353.4	
İç Dövizleri	4197.0	5356.0	4529.0	1453.0	1823.0	-	

Notlar: (1) TCMB altın ve döviz mevcuduna, altın stokunun yerden değerlendirmesinden doğan değer artışı dahilidir. (2) TCMB kredilerine, borç tahkimleri (konsolide edilen krediler) dahil değildir. (3) Para arzı (M₂) dar tanımıdır. (4) Fiyatlar, Ocak/1996'dan itibaren «1994=100» olarak verilmektedir. (5) Dışalım, dış-satım rakamları Şubat/1996, içi dövizleri Ocak/1996 itibarıyla.

(*) 2000 yılı Şubat ve Mart ayları Banknot Miktarı, T.C. Merkez Bankası İç Kredileri ve Para Arzı Trilyon TL'dir.

İzlenimler

ADNAN NAS

PricewaterhouseCoopers Yönetim Kurulu Başkanı

IMF ve Dünya Bankası Toplantısından İzlenimler

Prag Toplantısının Özelliği

Başlangıçta uluslararası finans sistemindeki krizleri çözüme işlevi ile sadece üye devlet yetkililerinin katıldığı bir kapalı forum olarak başlayan IMF ve Dünya Bankası yıllık toplantıları, zaman içinde hem dünya ekonomisinde globalleşme hem de krizlerde yaygınlaşma eğiliminin güçlenmesiyle özellikle de 1980'lerden itibaren başta bankacılık olmak üzere özel finans kesimini ve hatta son yıllarda sivil toplum kuruluşlarını da kapsayan bir finans fuarı haline dönüştü. Teamülen iki yıl Washington'da, üçüncü yıl ABD dışında bir ülkede yapılan toplantılar için bu yıl ilk defa bir eski doğu bloku ülkesi olan Çekoslovakya seçildi. Bu anlamlıydı, çünkü daha dün kadar bu kuruluşların sembolize ettiği kapitalist uluslararası sisteme kendi terminolojileri ile "emperyalist" diyerek saldıranlar, artık bu sistemin gönüllü bir katılımcısı haline geldiklerini teyit etmiş oluyorlardı. Çekoslovakya, sözü edilen kimlik değiştirme sürecinde eski komünist blokun piyasa ekonomisine geçiş ve

özelleştirme gibi devasa ölçekli sorunlarda en başarılı ülkelerinden biri olarak da doğru seçimdi. Üstelik bu defa 20.000 katılımcı, bir o kadar da protostocu ile çok renkli bir platform oluştu.

Aşağıda ana hatlarıyla sunacağımız gündemin bütün maddelerinde, önceki toplantılara göre ortak farklılık, gerek öncelikli olarak konjonktürel sorunlara yoğunlaşan IMF'nin gerekse yapısal sorunlara öncelik veren Dünya Bankası'nın misyonunu ve yaklaşımını revize ettiğinin / dönüştürdüğünün ortaya çıkması, ayrıca artık sadece finans çevrelerinin değil geniş kitlelerin bu toplantıların kendilerini ilgilendirdiğinin ayırđına varması oldu. Bunun arkasındaki neden de sadece sosyal uzlaşma çabası değil, fakat daha önemlisi globalleşme ve yeni ekonomi paradigmalarının tüketiciyi ve vasıflı işgücünü yani insanı sistemin temel parametresi haline getirişđi. Nitekim hem IMF Başkanı Koehler, hem de IMF'nin en büyük ortağı ABD Hazine Bakanı Summers IMF'nin artık oluşan krizlere para enjeksiyonu ile çare bulan ve borç veren bir kurum olmaktan çıkarak uluslararası ekonomik sistemin güvenliğini gözeten, istikrarı ve ekonomik büyümeyi dünya çapında gerçekleştirmeyi amaçlayan, global düzeyde işbirliğini koordine eden bir niteliğe kavuşturulmasını vurgularken Dünya Bankası Başkanı Wolfensohn gelirin dünya düzeyindeki dağılımının daha adil olması gereğinin altını çizdi.

Toplantıların Türkiye'yi doğrudan ilgilendiren yanları genel görüntü içinde oldukça arka plandaydı ama bizim için önemliydi; yabancı yatırımcıların da son zamanlarda azalan ilgisinin yeniden canlanmaya başladığını gözledik. Yine de Türkiye'nin birey, firma ve ülke düzeyinde temel paradigmalara ve değişime ayak uydurma hızını arttırması gerektiğini, aksi takdirde kritik bazı fırsatları kaçırabileceğini kaygıyla not ettik.

Gündem, Değışen Misyon ve Saydamlık Vurgusu

Resmi toplantıların gündeminde bir yandan kısa vadeli / konjonktürel sorunlar, öte yandan uzun vadeli / yapısal sorunlar vardı. Uzakdoğuş ve Asya krizlerinin hafiflemesine rağmen bu defa da "petrol fiyatlarındaki artış" ve "Euro'nun değer kaybı" konjonktürel gündemi yoğun kıldı; bu iki konu da global ölçekli ve hem fakirleri hem de zenginleri ilgilendiriyor. G-7 denilen en gelişmiş ülkeler grubu, bu konularda direkt müdahaleye hazır olduklarını fiilen gösterdiler. Petrol fiyatlarının kontrolü açısından da, euro değeri açısından da G-7'lerin seyirci kalmayacağı belli oldu. Böylece önce AB'de, sonra global ekonomide bir maliyet enflasyonu tehlikesinin önüne geçildi. Aksi takdirde faizlerin yükseltilmesi ve dolayısıyla global ekonomide durgunluğun başgöstermesi muhtemel olabilirdi.

Yıllara yayılan ve yapısal özellikteki sorunlarla ilgili olan gündem ise öncelikle globalleşme olgusunun etrafında yoğunlaştı. IMF ve Dünya Bankası'nın, en yetkili temsilcilerinin ağzından değiştiği yukarıda belirtilen ve bir bakıma daha fazla siyasal ve sosyal içerik kazanan misyonu, yaşadığımız döneme damgasını vuran ve iyi ya da kötü olmaktan çok kaçınılmaz olan globalleşmenin çok daha yaygın bir toplumsal uzlaşma içinde ele alınmasını gerektiriyor. Ancak hemen belirtelim, bu çaba bazı yorumcuların sandığı gibi "egemen uluslararası sermayenin merhameti" ya da "kitleleri uyutma taktikleri" ile açıklanacak kadar basit değil; aksine globalleşme ve teknoloji devrimi ile yeniden biçimlenen dünya ekonomik düzeninin, toplam talebi ve onu oluşturan kitleleri gözetme ve geliştirme ihtiyacının bir zorlaması sözkonusu. Zaten bu tür romantik tartışmalar, meşruiyet kaynakları yönünden de havada kalıyor; uluslararası kuruluşlar, kitlelerin demokratik yollarla seçtiği hükümetlerin atadığı insanlardan oluşuyor. Oysa sokaklarda gösteri yapanlar çeşitli ülkelerden gelen münferit gruplar ve temsil yetenekleri belirsiz. Tek hatırdaki kalan sonuç, yoksul dünyanın görüş açısını seslendiren özellikle BM çerçevesindeki UNCTAD ve UNDP gibi kuruluşlarla ciddi çalışan bazı sivil toplum kuruluşlarının (NGO) daha fazla kaale alınır olması.

IMF'nin tanımıyla globalleşme, dünyadaki ekonomilerin ticari ve finansal akımlar kanalıyla giderek daha fazla bütünleşmeleri; bu bütünleşme, krizlerin ya da sorunların da bulaşıcılıklarını artırıyor. Bu kuşkusuz, bir noktada, başarısı kanıtlanmış serbest pazar ekonomisinin ek güvenlik önlemleriyle güçlendirilip geliştirilmesini de gerektiriyor. Son krizlerden çıkarılan bir ders, ödemeler dengesinin bir bütün olarak görülmesinden çok sermaye hareketlerini kontrol etmenin daha önemli olduğu ve ülkelerin yurtiçi kaynaklarını / özkaynaklarını artırmaya ihtiyaç bulunduğu yolunda.

Ancak birdenbire taraftar sayısı artan görüşlerin aksine sermaye hareketlerini kısıtlama önerilmiyor. Bunun yerine, çıkan krizleri çözme durumunda kalmamak için kriz çıkmasını önleyecek koruyucu gözetim mekanizmalarının devreye sokulması ya da artırılması düşünülmüyor. Bu bağlamda borç ve risk yönetimine özen, yerel standartlarla uluslararası standartlar arasındaki farklılıkların giderilmesi, sosyal güvenlik sistemlerinin güçlendirilmesi, başta icra-ıflas olmak üzere hukuk düzenlerinin iyileştirilmesi ve en önemlisi hem yerel hem global düzeyde saydamlığın kesinkes hakim hale getirilmesi.

Aşırı yoksul ülkelerin borç darboğazı ve gelişen ülkelerdeki suistimal / düşük ahlak sorunu da gündemin önemli maddeleri arasında. Bu bağlamda kara para konusunda başta Rusya olmak üzere giderek yoğunlaşan baskı var. Ülkelerin mevzuatlarını bu yönde iyileştirmelerine yakın gözetim uygulanıyor.

Bu kalabalık gündemin içinde saydamlık, ana hedef olarak öne çıkıyor. Bundan kasıt ta sadece kamu yönetiminde ve hesaplarında değil, belki ondan da önemli olarak özel sektör uygulamalarında ve raporlamasında mutlak saydamlığın sağlanması. Uzakdoğu krizinin özel kesim kaynaklı olduğu unutulmamalı. Artık çok iyi biliniyor ki sadece özel mülkiyette olmak doğru ve iyi olmak anlamına gelmiyor. Uluslararası kuruluşların global koordinasyon işlevini hakıyla yapabilmeleri, firma ve ülke ekonomileri ölçeğinde finansal bilgi ve bilgi formatlarının mümkün olduğu kadar homojen ve aynı dili konuşur hale getirilmesine bağlı. Bu yerel ekonomilerin de yararına; çünkü yeni ekonomik düzenin gerektirdiği verimlilik ve kalite hedefleri ancak doğru resimlerin görülmesiyle tutturulabilir.

Türkiye Açısından Durum

Uygulanmakta olan istikrar programı, Türkiye'nin prestijini belirgin biçimde yükseltmiş görünüyor. Kısa vadeli / konjonktürel gündeme tutsaklığımızın sona ermesi ve gerçek gündem olan büyüme / verimlilik eksenine dönmemiz için de program uygulamasındaki performansımız kritik önem taşıyor.

Bu arada bizim açımızdan moral verici bir öngörü, G-7'nin yanında giderek Türkiye'nin de dahil olduğu G-20'nin ağırlık kazanacak olması. Zira sadece gelir dağılımında değil, karar mekanizmalarında da daha adil bir denge gerekiyor.

2000 yılında Dünya Bankası'nın kredilerinde Brezilya, Hindistan ve Çin ile birlikte en fazla yararlanan 4 ülkeden biri olan (1.8 milyar dolar) Türkiye, fırsatı bu açıdan da iyi kullanmalı. Bundan böyle Dünya Bankası, aşırı yoksul ülkelere yoğunlaşacak. Çünkü; tezelden üst liglerdeki yerimizi sağlamlaştırmalıyız.

Prag'da doğrudan Türkiye ile ilgili toplantılar da oldu. Bunlardan çıkan belli başlı iki mesaj, milli gelirin % 4'ü düzeyinde bir dış açığın sorun teşkil etmediği / sürdürülebilir olduğu, fakat Türkiye'deki doğrudan yabancı sermaye yatırımlarının düşüklüğünün çok daha önemli bir yapısal sorun teşkil ettiğiydi. Bizim gündemlerimizin çoğu zaman yanlış oluştuğunu gösteren bu saptamalar, öteden beri varolan ama görmezden gelinen bazı kurumsal noksanlarımızı süratle gidermemiz ve öncelikle yatırım yapılabilir bir piyasa haline gelmemiz zorunluluğunu bir kez daha vurguluyor. Önümüzdeki dönemde uluslararası standartlar ve saydamlık, Türkiye için de ana gündeme girmek zorunda...

Sermaye Piyasası

MUSTAFA BARIŞ

Banka-Mali ve Ekonomik Yorumlar Dergisi Yayın Yönetmeni

Borsa Yönünü Arıyor

Istanbul Menkul Kıymetler Borsası (İMKB), Eylül ayının ilk işlem gününe son günlerde olduğu gibi, piyasaya yeterli para girişinin olmamasının nedeniyle yine durgun bir seyirde başladı. Enflasyon oranları beklendiği gibi açıklanmasına rağmen, borsa üzerinde fazla bir etki yaratmadı. Haftanın ilk yarısında, İMKB - 100 hisselerinin dışındaki küçük hisselerle yönelim vardı. Özellikle bilançosu iyi ve teknik olarak çok düşük hisselerle kısa vadeli giriş ve çıkışların olduğu gözlemlendi. Yine de borsanın gelişmelere pek fazla tepki gösterdiği söylenemez. Haftanın ikinci yarısında, borsanın yeterince yükselmediği spekülasyonları, faizlerdeki hareketlenme, özelleştirme hedeflerinin tutturulamayacağı, IMF'nin ince ayar konusundaki istekleri, petrol fiyatlarındaki artış ve Moody's'in bankacılık raporu satışlara neden oldu. Bu gelişmeler sonucunda borsa haftayı % 6.8'lik düşüşle kapadı.

Hazine, "5 Eylül 2000 Salı" günü yurtiçinde ve yurtdışında iki ayrı borçlanma gerçekleştirdi. Yurtdışında, ABD doları piyasasında 750 milyon dolarlık satış gerçekleştirdi. Söz konusu ihraç, Hazine'nin "8 Haziran 2000" tarihin-

deki 10 yıl vadeli ve 750 milyon dolar tutarındaki tahvil ihracının artırımını oldu. Hazine Müsteşarlığı'ndan yapılan açıklamaya göre, 750 milyon dolar tutarındaki tahvil ihracından sağlanan kaynak, "12 Eylül 2000" tarihinde Hazine'nin

Tablo 1
Eylül Ayının En Başarılı Hisseleri

Dergi Endeksi Kapsamında	Verim (%)	Diğer	Verim (%)
Konya Çimento	20.70	Avrasya Yat.Ort.	157.93
Kav Dan. Paz. Tic.	7.04	Sönmez Flament	95.12
Kartonsan	1.29	Çimbeton	71.42
Yasaş	1.16	Şekerbank	60.47
		Ege Profil	47.91
		Kaplamin	41.50
		Emek Sigorta	29.82
		Çimentaş	23.71
		Escort Computer	22.44
		Aktif Finans	21.91

Tablo 2
Eylül Ayının En Başarısız Hisseleri

Dergi Endeksi Kapsamında	Verim (%)	Diğer	Verim (%)
Brisa	- 35.55	Vakıf Risk	- 52.46
Mudurnu Tav.	- 27.92	Mutlu Akü	- 45.19
Olmuksa	- 24.61	Acıbadem Sağlık	- 36.78
İzocam	- 23.75	Metemteks	- 36.17
Makine Takım	- 23.26	Konfrut Gıda	- 35.24
Hektaş	- 22.97	Dardanel	- 34.28
Döktaş	- 22.66	Alternatif Yat. Ort.	- 33.67
T. Demir Döküm	- 22.22	Tofaş Oto Tic.	- 30.66
Çimsa	- 20.90	İktisat Fin. Kir.	- 30.64
Anadolu Cam	- 20.89	T.Kalkınma Bankası	- 28.86

Merkez Bankası'ndaki hesabına girecek. Söz konusu ihraçla birlikte, 2000 yılı başından bu yana tahvil ihracı yoluyla sağlanan dış borçlanma tutarı yaklaşık 7.1 milyar dolara ulaşmış oldu.

Hazine yurtiçinde yaptığı 17 ay vadeli tahvil ihalesindeyse nominal 171 trilyon 300 milyar liralık satışı, ortalama yıllık bileşik % 33.58 faiz ile gerçekleştirdi. Hazine'nin Eylül ayının tek ihalesinde toplam 736 trilyon liralık teklif gelirken, net satış miktarı 112 trilyon 100 milyar lira oldu. 17 ay vadeli ihalede kamuya 12 trilyon liralık satış yapıldı. Düzenlenen 17 ay vadeli tahvil ihalesinde 150 - 300 trilyon lira arasında borçlanma öngörmüştü. İhalede basit minimum faiz % 35.30, maksimum faiz % 36.29, bileşik minimum faiz % 32.93, maksimum da % 33.80 olarak gerçekleşti. Hazine Eylülde 421.5 trilyon lirası anapara, 187.5 trilyon lirası da faiz olmak üzere toplam 608.5 trilyon lira iç borç geri ödemesi yaptı.

İMKB Eylül ayının ikinci haftasında, Başbakan Ecevit'in Uluslararası Para Fonu (IMF) Türkiye Masası Şefi Carlo Cottarelli'nin "ince ayar" önerisine verdiği sert cevaplar, bankalarla ilgili tedirginlik oluşturan açıklamalar, doların mark ve euro karşısında sürekli güçlenmesi, petrol fiyatlarındaki artışlar, özelleştirme gelir hedefine ulaşamayacağı gibi nedenler İMKB'deki satışları yoğunlaştırdı. Fakat daha sonra Cottarelli'nin yaptığı açıklamalar ve Başbakan Ecevit'in Türk Telekom'un blok satışında % 39'a çıkabileceklerini açıklaması biraz olsun moralleri yükseltti. Tüm bu gelişmelere rağmen İMKB haftayı % 5.8'lik düşüşle kapattı.

Borsa Eylül ayının üçüncü haftasına; işlem hacminin düşüklüğü, borsa-ya yeni para girmemesi, Moody's'in bankacılık raporu, yükselen petrol fiyatları ve euronun dolar karşısında giderek güç kaybetmesi gibi nedenlerin sonucunda haftaya düşerek başladı. Bu düşüşte özellikle mali sektör hisselerine gelen satışlar etkili oldu. Borsa haftanın ikinci yarısında; Çarşamba ve Perşembe günü yükselmesine rağmen Cuma günü kâr satışlarının gelmesi sonucunda, haftayı % 3.2'lik düşüşle kapattı.

İMKB Eylül ayının son haftasına; Hükümetin yaptığı olumlu açıklamalar, uluslararası piyasalardaki Euro ve petrolle ilgili olumlu gelişmeler, IMF'nin Prag'daki toplantılarından Türkiye'ye yönelik olumlu görüşlerin belirmesi sonucunda yükselerek başladı. Borsa hafta boyunca bir aşağı, bir yukarı dalgalı bir seyir izledi. Bu dalgalı seyrinde; işlem hacminin çok düşük kalması, Cumhurbaşkanı Sezer'in kamu bankalarının özelleştirilmesiyle ilgili geri gönderdiği Kanun Hükmündeki Kararname gibi nedenler etkili oldu.

Sıralanan bu etkiler sonucunda "29 Eylül 2000 Cuma" günü kapanış fiyatları itibariyle 13.132,06 puana düşen İMKB Ulusal - 100 endeksinin Ağustos ayı sonuna göre değer kaybı % 13.56 düzeyinde olmuştur. Yine aynı günkü kapanış fiyatları itibariyle, Banka - Mali ve Ekonomik Yorumlar Dergisi endeksi, İMKB Ulusal - 100 endeksine benzer bir düşüş göstermiş ve Eylül ayında % 13.61 oranında değer kaybederek 3.762.897,75 puana gerilemiştir. Endeks kapsamındaki 40 hisseden 3 tanesi yükselmiş, 33 tanesi değer yitirmiş ve 4 hisse ise değerini korumuştur. Ay içinde en fazla değer kazanan ve kaybeden hisseler tablo 1 ve 2'de gösterilmiştir.

Tablo 3
Eylül Ayında Sermaye Artırımları
(Milyon TL)

Şirket	Önceki Ser.	Bedelli	%	Bedelsiz	%	Yeni Ser.
Aktif Finans	5.000.000	1.250.251	25	3.750.000	75	10.000.000
Alarko GMYO	2.500.000	-	-	625.000	25	3.125.000
BSH Profilo	16.500.000	-	-	2.000.000	12,12	18.500.000
ÇBS Printaş	95.000	95.000	100	2.280.000	2400	2.470.000
Çimbeton	590.000	-	-	1.180.000	200	1.770.000
Çimentaş	3.500.000	-	-	7.000.000	200	10.500.000
Ege Plast	600.000	4.800.000	800	600.000	100	6.000.000
Good Year	7.945.000	-	-	3.973.000	50	11.918.000
Kardemir	30.000.000	20.000.000	-	-	-	40.000.000
Konya Çimento	2.437.000	-	-	2.436.000	100	4.873.000
Sönmez Flament	960.000	960.000	100	5.760.000	600	7.680.000
Şekerbank	30.000.000	18.700.000	91,33	6.300.000	42	30.000.000

Tablo 4
Eylül Ayında Kayıtlı Sermaye Tavanı Artırımları
(Milyon TL)

Şirket	Önceki Tavan	Yeni Tavan
Nurul GMYO	10.000.000	40.000.000
Doğan Yayın Holding	101.246.200	300.000.000

İMKB'de adeta bıçak kemiğe dayandı. Son beş aydır devam eden düşüş Eylül ayının son gününe kadar devam etti. Borsa Mayıs ayından başlayarak Eylül sonuna kadar 5 ay arka arkaya rekor sayılabilecek bir düşüş yaşarken, hisse senetlerinin dolar bazındaki kaybı % 46.05 oldu. 2 Mayıs 2000 tarihinde 3.17 sent olan İMKB - 100 endeksi Eylül ayı sonunda 1.71 sente geriledi. Endeks 1.71 sent ile 10 aydan sonra yeniden geçen yılın 1 Aralık tarihindeki değerine inerken, zirveye çıktığı 18 Ocak 2000 tarihine göre değer kaybı da % 52.23'e ulaştı.

Geleneksel olarak her hızlı çıkışa, hızlı düşüşle tepki veren borsa; her hızlı düşüşe de hızlı yükselişle tepki verebiliyor. Bu yüzden yatırımcılara ellerinde bulunan hisse senetlerini satmamalarını, paniğe kapılmamalarını tavsiye ediyoruz. Yoksa olası bir yükselişte ucuza sattıkları hisseleri yerine koymaları çok güç olabilir. Unutmayın ki, borsada kaybedilen para sadece ve sadece borsada tekrar geri kazanılabilir. Borsada hisse senedi fiyatları alım için oldukça uygun seviyelere geldi. Orta vadede yatırım yapmayı düşünen ve riski seven yatırımcılar bu seviyelerden alım yapabilirler.

Sermaye Artırımları

Ağustos ayından sonra Eylül ayında da sermaye artırımları devam etmiştir. Tablo 3'te, Eylül ayında sermaye artırımını gerçekleştiren 12 şirketin artırım öncesi ve sonrası sermaye rakamlarıyla, bedelli ve bedelsiz artırımlarının tutarları gösterilmiştir. Sermaye artırımlarının yanı sıra, Eylül ayında 2 şirketin kayıtlı sermaye tavanı artırımları Sermaye Piyasası Kurulu (SPK) tarafından onaylanmıştır. Bu şirketlerin eski ve yeni kayıtlı sermaye tavanları Tablo 4'te gösterilmiştir.

Borsada Endeksler Değişiyor

İstanbul Menkul Kıymetler Borsası (İMKB), 2000 yılı dördüncü üç aylık döneminde endekslerde yer alacak yeni şirketleri belirledi. İMKB - 30 endeksinden Akçansa çıkarılarak, yerine Turkcell alındı. İMKB'nin açıklamasında, 1 Ekim 2000 - 31 Aralık 2000 tarihleri arasında İMKB - 50 endeksinden Beko, Bağfaş, Çimsa, Demirbank, Kipa hisse senetlerinin çıkarılacağı, yerlerine Turkcell, Anadolu Efes, EGS Holding, Kardemir D ve Zorlu Enerji'nin alınacağı kaydedildi. Açıklamada, İMKB - 100 endeksinde de Tofaş Ticaret, Vana, Klimesan Klima, Işıklar Ambalaj, Akal Tekstil, Pınar Süt, İzocam, Alarko Carrier hisse senetlerinin yerlerine Turkcell, EGS Holding, Zorlu Enerji, Aktaş Elektrik, İş Finansal Kiralama, Sezginler Gıda, Park Elektrik, Mutlu Akü ve

Aktaş Elektrik alındı. Halen işlem görmeyen Aktaş Elektrik'in işlem görmeye başlamaması durumunda ise ilk yedek olarak Transtürk Holding endekste yer alacak.

Borsada Yatırımcı Sayısı 2 Milyonu Buldu

Borsa yatırımcılarının sayısı son bir yılda yaklaşık 1 milyonluk artışla, 1.967.153'e ulaştı. Takasbank verilerine göre, 15 Eylül 2000 tarihi itibariyle üye bazında açık hesap sayısı 1.967.153'e, içinde hisse senedi bulunan bakiyeli hesap sayısı ise 1.356.824'e ulaştı. 20 Eylül 1999 tarihinde açık hesap sayısı 882.492, bakiyeli hesap sayısı ise 563.132 idi. Hükümetin enflasyonla mücadele programı ile birlikte faizlerdeki düşüş ve başta Tüpraş, Turcell olmak üzere yapılan halka arzlar da yatırımcı sayısında büyük artışa yol açtı.

Banka ve Ekonomik Yorumlar Dergisi Hisse Senedi Fiyat İndeksi

(Ocak 1974 = 100)

Aylar	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000
Ocak	12953.90	10382.15	46499.72	66641.02	121282.26	482009.45	970038.69	736963.15	5078678.55
Şubat	9572.27	14056.56	43685.74	72135.19	148672.55	481567.26	870185.89	996300.48	4534752.07
Mart	11006.98	13455.69	36336.97	94874.84	178248.67	449760.66	936427.88	1224154.39	4662632.07
Nisan	10128.12	20399.46	37260.41	109201.43	174945.81	419157.76	1246481.82	1343754.27	5742031.40
Mayıs	9067.92	21856.16	40688.45	112502.77	166514.22	468188.27	1073822.72	1403551.33	4833067.82
Haziran	12297.79	26303.88	52300.27	116528.07	193595.07	526546.21	1187994.27	1288600.47	4520368.33
Temmuz	11754.44	24501.68	59216.98	128087.60	176955.20	568012.42	1210065.312	1457020.55	4516028.77
Ağustos	11314.53	27193.90	69147.24	110555.47	183969.42	579112.78	737615.22	1352406.47	4355709.75
Eylül	10310.15	33729.97	68630.14	98538.52	207830.76	779779.25	630484.23	1733920.33	3762897.75
Ekim	9077.97	34444.97	66413.15	114393.38	238854.42	849700.62	573932.44	1797901.99	
Kasım	9344.20	44519.48	74373.54	96196.98	267385.51	839360.91	703595.71	2336373.64	
Aralık	9744.28	51099.56	71525.29	96450.06	277923.68	956310.79	726072.07	4117624.90	

Sıra No.	Kuruluşun Adı	Kayıtlı Sermaye (Milyon TL)	Çıkarılmış (Ödenmiş) Sermaye (Milyon TL)	Taksim Yılı Kârı (Net)			Dağıtılan Kâr Payı (%)			Piyasa Fiyatı (TL)			
				1997 (Milyon TL)	1998 (Milyon TL)	1999 (Milyon TL)	1997 (Net)	1998 (Net)	1999 (Net)	Eylül 1999	Temmuz 2000	Ağustos 2000	Eylül 2000
1	AKTAŞ	-	1.000.000	5 026.515	4 794.000	3 310.528	400,00	99,000	275,00	92 000	150.000	150 000	150 000
2	ANADOLU CAM	70.000.000	8 170.000	19 951	174 000	1 117 488	-	1 000	-	3 100	6 400	6 700	5 300
3	ARÇELİK	100 000 000	60 600 000	18 901 661	25 647 000	61 253 949	20,00	6,600	60,00	14 750	23 000	20 750	16 500
4	BAGFAŞ	10.000.000	2.000.000	2.694.148	2.380.000	2.599.697	50,00	11,000	50,00	13 000	24 500	22 000	18 500
5	BOLU ÇİMENTO	24 788 000	24 788 000	2 343 031	3 389 000	3 983 369	34 56	1 875	24 44	3 250	3 700	3 100	2 850
6	BRISA	25 000 000	7 442 000	11 910 227	11 897 000	13 137 330	78,00	6,300	68 30	12 500	48 500	45 000	29 000
7	ÇELİK HALAT	5 000 000	1 994 000	557 568	349 000	312 820	24,00	3,850	12,00	7 900	6 200	6 600	6 000
8	ÇİMSA	16 848 000	16 848 000	3 393 778	6 279 000	10 788 069	100,00	6,700	31,00	5 900	11 500	11 500	8 700
9	ÇUKUROVA ELEKTRİK	-	500 000	12 957 796	8 805 000	-23 969 824	1601,38	310 000	-	305 000	485 000	485 000	485 000
10	DOKTAŞ	20 000 000	9 600 000	553 279	22 113 000	-1 550 430	25,00	5 400	-	4 850	7 800	7 500	5 800
11	ECZACIBAŞI YATIRIM	19 800 000	19 800 000	170 613	-437 000	7 897 837	-	13 000	50,00	2 700	6 600	4 800	3 900
12	EGE GÜBRE	2 009 000	2 009 000	166 267	484 000	1 259 177	36,00	7,100	57 89	4 050	5 500	5 000	5 200
13	EREĞLİ DEMİR ÇELİK	44 352 000	44 352 000	436 225	-32 675 000	-24 922 263	-	12 250	-	10 500	23 250	21 750	19 000
14	GENTAŞ	3 000 000	1 348 000	1 091 589	1 343 000	1 199 502	-	3 500	10,00	7 000	13 000	14 000	14 000
15	GOOD-YEAR	21 000 000	11 918 000	5 277 081	3 237 000	-4 585 600	25,00	6,300	-	5 600	19 750	18 000	9 600
16	GÜBRE FABRİKALARI	10 000 000	2 500 000	534 326	953 000	877 200	85,00	11 750	19,00	6 100	13 500	12 750	11 250
17	HEKTAŞ	15 000 000	10 308 000	788 164	820 000	-2 095 998	22 16	1 950	-	1 200	3 700	3 700	2 850
18	İZMİR DEMİR ÇELİK	62 250 000	62 250 000	638 191	772 000	1 147 456	-	460	-	1 375	1 225	1 350	1 100
19	İZOCAM	12 000 000	4 500 000	648 739	1 154 000	1 095 371	30,00	2 625	25,00	4 400	7 800	8 000	6 100
20	KARTONSAN	2 700 000	2 025 000	4 004 058	4 574 000	1 868 731	130,00	12 000	57 75	17 000	35 500	38 500	39 000
21	KAV DAN PAZ. TİC.	7 000 000	6 435 000	385 684	617 000	3 888 455	8,00	1 625	40,00	3 350	7 200	7 100	7 600
22	KOÇ HOLDİNG	250 000 000	64 102 000	14 193 141	27 140 000	42 296 320	20,00	25 000	15,00	44 500	37 500	36 000	29 000
23	KONYA ÇİMENTO	-	4 873 000	960 453	1 966 000	3 156 398	31,30	4 600	50,00	7 100	12 250	14 250	8 600
24	KORDSA	60 000 000	24 084 000	4 690 334	3 361 000	3 421 774	50,00	7 800	24 50	7 300	20 500	11 500	9 100
25	MAKİNA TAKIM	18 500 000	16 819 000	514 997	960 000	420 697	-	1 250	-	840	1 200	1 225	940
26	MİGROS	9 180 000	9 180 000	4 432 806	15 275 000	25 038 772	300,00	330 000	350,00	200 000	105 000	89 000	78 000
27	MUDURNU TAV.	13 200 000	3 300 000	507 170	1 424 000	596 223	-	8 200	-	13 750	7 500	7 400	5 200
28	OLMUKSA	10 000 000	4 066 000	607 905	-994 000	659 712	-	3 550	-	6 900	13 250	13 000	9 800
29	OTOSAN	50 000 000	29 243 000	26 749 881	31 460 000	1 250 308	1200,00	92 000	-	6 400	105 500	37 500	31 500
30	PETROL FİSİ	100 000 000	50 000 000	21 744 401	31 710 000	70 157 454	350,00	51 000	291 76	155 000	30 500	30 500	28 500
31	PINAR SÜT	15 000 000	5 167 000	1 036 843	1 503 000	3 261 698	90,00	6 400	50,00	7 700	10 750	10 750	9 300
32	SABANCI HOLDİNG	600 000 000	450 000 000	-	33 073 453	38 620 385	-	-	-	8 00	12 250	6 700	5 400
33	SARKUYSAN	10 000 000	4 000 000	2 876 541	3 912 000	4 020 727	200,00	13 250	55,00	5 400	17 250	15 250	12 250
34	TELETAŞ	10 000 000	2 000 000	5 613 207	6 796 000	4 488 080	70,00	13 000	-	30 000	142 500	102 500	86 000
35	TUPRAŞ	100 000 000	74 752 000	-	96 387 000	212 969 504	-	-	233 70	28 500	32 500	29 500	27 000
36	TÜRK DEMİR DOKUM	15 000 000	10 000 000	2 148 231	546 000	-4 766 215	10,00	3 150	-	2 600	9 200	9 000	7 000
37	T. GARANTI BANKASI	1 000 000 000	260 000 000	60 206 087	130 075 000	181 098 648	-	8 800	-	3 350	7 200	6 700	5 700
38	TÜRKİYE ŞİŞE VE CAM	150 000 000	84 106 000	3 833 884	3 720 000	1 539 518	14,00	3 300	1,40	4 900	6 600	7 000	6 200
39	YAPI KREDİ B	-	501 563 000	61 702 502	65 119 000	211 276 596	50,00	3 900	64 00	6 300	6 700	5 500	4 800
40	YASAŞ	10 000 000	2 835 000	2 106 602	1 426 000	1 057 215	221,00	32 500	9 49	5 000	9 200	8 600	8 700

RENAULT Kangoo
PAMPA

Bir kapımdan girer,
bir kapımdan çıkar!

Kangoo Pampa'm var, her şeyim var. Konforum, emniyetim, özgürlüğüm var. Beş koltuğum, kimsede olmayan iki sürgülü kapım var. Kangoo Pampa'yla istersem bulvarda gezerim, istersem kıra giderim. İstersem sahile inerim, istersem dağa çıkarım. İstersem evin bütün eşyasını yazlığa taşıyım, istemezsem taşımam!

Hidrolik direksiyon, sürücü ve yolcu hava yastığı, sis farları, ABS, www.renault.com.tr

Kangoo Pampa.
Hayal kapılarınızı açın!

Yaşamın tüm keyiflerinde **bir** aradayız.

Potada zaferler Efes Pilsen'le yaşıyor;
kortlarda oyun, set ve maçlar Efes Pilsen'le izleniyor; tiyatrodada
perdeler Efes Pilsen'le açılıyor;
sinemada gonglar Efes Pilsen'le çalıyor;
bıllardo masalarında klepsler Efes Pilsen'le çekiliyor;
konser salonlarında bis'ler Efes Pilsen'le yapılıyor;
Assos'ta tarih Efes Pilsen'le gün ışığına çıkıyor.
Efes Pilsen'in kültür ve sanata katkıları artarak sürecek,
yaşamın tüm keyiflerinde daima bir arada olacağız.

EKONOMİK GÖSTERGELER DIŞ DÜNYA (EKİM 2000)

Ülkeler	GSYİH*	Tüketici Fiyatları*	Ücretler Kazançlar*	İşsizlik Oranı (%) (En Son)	Dış Ticaret Dengesi** (Milyar \$) (Son 12 Ay)	Carl İşlem Dengesi** (Milyar \$) (Son 3 Ay)	Faiz Oranları (%)	
							Para Piyasası (Son 3 Aylık)	Kredi
A.B.D.	6.1	3.4	3.6	4.2	-412.1	-393.5	6.50	9.50
Almanya	3.1	2.5	1.8	10.5	63.3	-24.4	-	-
Avustralya	4.7	3.2	3.9	7.3	-7.8	-20.9	6.25	9.25
Avusturya	3.8	2.7	1.9	3.7	-4.4	-5.5	-	-
Belçika	4.4	3.4	2.2	12.2	15.6	10.8	-	-
Danimarka	3.6	2.7	3.3	5.6	4.8	1.8	6.00	8.00
Fransa	3.4	1.8	5.4	11.3	10.9	35.9	-	-
Hollanda	4.1	2.9	2.5	3.2	12.1	20.3	-	-
İngiltere	3.2	3.3	3.9	5.9	-44.1	-17.2	5.81	7.00
İspanya	3.9	3.6	2.3	15.7	-39.3	-17.4	-	-
İsveç	4.3	1.3	3.6	6.1	15.1	5.5	3.75	4.84
İsviçre	3.8	2.3	0.2	2.3	-	32.5	3.28	3.25
İtalya	2.6	2.6	1.8	11.4	5.5	-1.6	-	-
Japonya	0.8	-0.8	-1.1	4.7	125.7	118.8	0.23	1.50
Kanada	5.3	2.5	2.3	7.4	29.7	5.8	5.68	7.50
Euro-11	3.8	2.3	2.4	10.0	24.4	-12.2	4.77	5.00

Açıklamalar: (b.d.) = Belli Değişil. **Kaynak:** The Economist, 14 Ekim 2000.

Yıllık Yüzde Değişim

Avustralya, Fransa, İngiltere, Japonya, A.B.D. ve Kanada için İthalat F.O.B., İhracat F.O.B.; Diğerleri için C.I.F / F.O.B.

Bankacılık

Banka-Mali ve Ekonomik Yorumlar Dergisi

Bankacılık Sektöründen Haberler

Bankacılık Avuca Girdi

Iktisat Bankası, dünyada avuç içi bilgisayarlar için bankacılık hizmeti vermeye başlayan ikinci banka oldu. Dünyada avuç içi bilgisayarların en popülerleri olan ve geçtiğimiz günlerde dili Türkçeleştirilen Palm'dan artık bankacılık hizmetleri de veriliyor.

Finansbank'ın Yeni Operasyon Merkezi

Türkiye genelinde personel sayısı 2 bini aşan Finansbank, daha önce Gayrettepe'de genel müdürlük binasında hizmet veren Bilgi Teknolojileri Operasyon, Plastik Kartlar ve Alternatif Dağıtım Kanalları bölümlerini Ümraniye'de inşa ettiği yeni operasyon merkezine taşıdı. Finansbank'ın diğer yönetim bölümleri ise Gayrettepe'deki mevcut genel müdürlük binasında hizmete devam edecek. Genel müdürlük ve Türkiye genelindeki şubelerle iletişimi, veri ses ve görüntü aktarımı yoluyla sağlayan ve toplam 15.500 metrekare kullanım alanına sahip eşit büyüklükteki iki binadan oluşan yeni operasyon merkezi, ileri teknoloji ürünleri ile donatıldı. Operasyon merkezinin yeri belirlenirken, Finansbank'ın üzerinde öncelikle durduğu kriterlerden biri personelin ulaşım rahatlığı oldu. Operasyon merkezinde çalışan yaklaşık 500 kişinin çoğunun Anadolu yakasında oturması tercihin Ümraniye'den yana kullanılmasına neden oldu.

İlk Türk İnternet Bankası Kuruldu

Hızlı gelişen teknoloji sayesinde Türk bankacılık kesiminde başlayan internet üzerinden hizmet bir aşama daha kaydetti ve ilk Türk internet bankası olan Fiba Bank (Fibank) kuruldu. Fiba Holding bünyesinde 5 trilyon lira sermayeyle kurulan Fibank'ın Genel Müdürü Cenk Tülümen "Müşterilerine internet üzerinden hizmet sunan ilk banka biz değiliz. Ancak diğer bankalarda internet, bankacılığı tamamlayıcı yan faaliyet olarak sunulmaktadır. Fibank, interneti ve ileride bununla birlikte gelişecek tüm teknolojileri ana ve yegane dağıtım kanalı olarak misyon edinen ilk Türk bankasıdır" dedi.

Fibank'ın İstanbul'daki merkez şubesinin yanı sıra İzmir ve Ankara'da yıl sonuna kadar birer şube daha açacağı belirtildi. Yeni kurulan Fibank ile Fiba Holding'in sahibi olduğu banka sayısı dördü yurt dışında olmak üzere altıya çıktı. Grup böylelikle Finansbank'tan sonra Türkiye'deki ikinci bankasına sahip oldu. 75 kişilik kadroya sahip olan Fibank, Fiba Holding'in geçen yıl Kasım ayında satın aldığı Türk Sakura Bank'ın lisansı üzerine isim değişikliği ile kuruldu. Fibank Yönetim Kurulu Başkanlığı'na Hazine eski müsteşarlarından Yener Dinçmen getirildi.

Bankaların Açık Pozisyonları

Merkez Bankası Başkanı Gazi Erçel bankaların açık para pozisyonlarını değerlendirdi. Bankacılık sektöründeki döviz açığına bakılarak döviz yükümlülüklerinin arttığı yorumunun yapılamayacağını söyleyen Erçel, sözlerini şöyle sürdürdü. "Zira bankacılık sektörünün döviz açığının bir kısmı Merkez Bankası'nda döviz fazlalığı olarak mevcuttur. Hazine Müsteşarlığı ve Bankamızca ortak olarak döviz pozisyon açığını ölçmek amacıyla yayımlanan uluslararası kurallara uygun Yabancı Para Net Genel Pozisyon / Sermaye Tabanı Standart Rasyonu'na ilişkin Tebliğ esasları çerçevesinde, bankalarca tarafımıza gönderilen verilere göre, 30 Haziran 2000 tarihi itibarıyla bankaların açık pozisyon tutarı 5.6 milyar dolardır. Tebliğe göre hesaplanan sermaye tabanları toplamı 6.2 milyar dolar olan bankaların olması gereken azami açık tutarı 1.2 milyar dolardır. 1.2 milyar doların üzerindeki döviz açığı ise Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu'na devredilen bankalardan kaynaklanmaktadır" dedi.

Akbank'tan Güvenli E-Kart

Akbank, internet ortamında doğabilecek güvenlik sorunlarını ortadan kaldırmak, müşterilerinin risksiz alışveriş yapmalarına olanak tanımak üzere, sadece internette kullanılan yeni bir kredi kartını kullanıma sundu. Diğer Akbank kredi kartlarından bağımsız özelliğe sahip bir kredi kartı olan Akbank e-kart, internet ortamında % 100 güvenlik sağlıyor. Kullanıcının her alışveriş-

ten önce limitini belirlediği ve ardından isterse limitini sıfırladığı e-kartta sınırlamanın ardından oluşabilecek tüm risklere karşı kullanıcıya Akbank "tam güvence" veriyor.

TEB'e 100 Milyon Dolar Sendikasyon Kredisi

Türk Ekonomi Bankası'nın (TEB) uluslararası piyasalardan sağladığı 100 milyon dolarlık sendikasyon kredisine ilişkin anlaşma, İstanbul'da imzalandı. Libor artı 0.6 faiz ile verilen kredinin 14 ülkenin 25 bankasından sağlandığı belirtildi. Sendikasyon kredisini veren yabancı banka temsilcilerinin de katıldığı imza töreninde konuşan TEB Genel Müdür Vekili Varol Civil, bu sendikasyon kredisi ile birlikte toplam 180 milyon dolarlık krediye ulaştıklarını ifade ederek "enflasyon ile mücadelede arzulanan büyüme ihracat ile sağlanabilir, biz de bunu teşvik ediyoruz" diye konuştu.

İş Bankası İnternette THY Bileti Satacak

İş Bankası, Türk Hava Yolları'nın (THY) "internet kanalıyla bilet satışı" ihalesini kazandı. THY ile İş Bankası'nın ortaklaşa gerçekleştireceği internetten uçak bileti satış uygulamasıyla, dünyanın her yerinden THY bileti almak mümkün olacak. İş Bankası'nın bu hizmeti "sanal POS" uygulamasıyla gerçekleştirecek. Herhangi bir bankanın Visa veya MasterCard kredi kartına sahip olan herkes, THY'nin web sitesinden anında uçak bileti alabilecek.

Fondaki Bankalar 73 Bankanın Toplam Kârını Sildi Süpürdü

Yılın ilk yarısında, fondaki 8 bankanın toplam zararı 1.8 milyar doları aştı. Sepetteki bu "çürük elmalar" nedeniyle, 81 bankanın toplam 6 aylık kârı sadece 69.2 trilyon lirada kaldı. Fon bankalarının toplam zararı neredeyse, diğer 73 bankanın toplam kârını yuttu. Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu bünyesindeki bankalar, bu yılın ilk altı ayındaki zararlarıyla da bankacılık sisteminin yüzünü kararttılar. Fon bünyesindeki 8 bankanın bu yılın ilk altı ayındaki toplam zararı 1.1 katrilyon lirayı aştı. Bu nedenle sistemin yılın ilk altı ayındaki net kârı 69.2 trilyon lirada kaldı. Bankacılık sistemi geçen yılın aynı dönemini ise 641.4 trilyon lira kârla kapatmıştı. Net kâr rakamı geçen yıla göre % 89.2 oranında azaldı.

Fondaki bankalardan Esbank yılın ilk altı ayını 192 trilyon 980 milyar, Yarşarbank 130 trilyon 130 milyar, Sümerbank 38 trilyon 490 milyar, Türk Ticaret Bankası 4 trilyon 997 milyar zararla kapattı. BankExpres, Interbank, Yurtbank ve Egebank'ın bilgileri ise yayımlanmadı.

Bankalar Birliği'nin verilerine göre, yılın ilk altı ayını 4 kamu mevduat bankası toplam 92 trilyon 462 milyar lira kârla kapattı. Bunlardan Ziraat Ban-

kası ilk altı ayda 87 trilyon 483 milyar, Halk Bankası 6 trilyon 731 milyar, Vakıflar Bankası 51 trilyon 745 milyar lira kâr elde ederken, Emlak Bankası'nın 53 trilyon 497 milyar lira zarar ettiği hesaplandı. Kamu mevduat bankaları geçen yılın aynı döneminde 107.9 trilyon lira zarar etmişlerdi.

Özel sermayeli mevduat bankaları ise Ocak - Haziran döneminde net kârını 1999 yılının aynı dönemine göre % 31.8 oranında artırdılar ve 890 trilyon 667 milyar liraya çıkarttılar. Özel mevduat bankaları geçen yılın aynı döneminde bilançolarına 675.7 trilyon lira net kâr yazmışlardı.

Yabancı sermayeli mevduat bankaları ise bu dönemde 86 trilyon 518 milyar lira kâr ettiler. Söz konusu bankaların kârı geçen yılın aynı döneminde 93 trilyon 687 milyar lira olarak gerçekleşmişti.

Kalkınma ve Yatırım bankalarının bu dönemdeki toplam net kârı ise 111 trilyon 978 milyar lirayla geçen yıla yaklaşık aynı düzeyde kaldı.

Yılın ilk altı aylık döneminde İş Bankası 210.8 trilyon lirayla en fazla net kâr elde eden banka oldu. Kâr sıralamasında Akbank 177.8 trilyon lirayla ikinci, Yapı ve Kredi Bankası 120.8 trilyon lirayla üçüncü, Garanti Bankası 116.5 trilyon lirayla dördüncü, Ziraat Bankası 87.5 trilyon lirayla beşinci, Pamukbank 52.7 trilyon lirayla altıncı, Vakıfbank 51.7 trilyon lirayla yedinci, Eximbank 50.2 trilyon lirayla sekizinci, Demirbank 48.2 trilyon lirayla dokuzuncu ve Finansbank ise 45.1 trilyon lirayla onuncu oldu.

Koçbank'ta Genel Müdür Değişti

1991 yılından bu yana Koçbank Genel Müdürü olarak görev yapan Engin Akçakoca, 2 Ekim 2000 tarihinden itibaren görevini Halil Ergür'e devretti. Koçbank'tan yapılan açıklamada, banka yönetim kurulunun 21 Eylül 2000 tarihindeki toplantısında Engin Akçakoca'nın istifası üzerine yerine Halil Ergür'ün getirilmesine karar verildiği belirtildi. Koçbank'ın yeni Genel Müdürü Halil Ergür daha önce Yapı Kredi Bankası'nda Genel Müdür Yardımcısı olarak görev yapıyordu.

Garanti Bankası'na Yeni Genel Müdür Yardımcısı

Garanti Bankası'nda 1999'dan bu yana Finansal Kurumlar Müdürü olarak görevini sürdüren Tolga Egemen, Finansal Kurumlar Müdürlüğü ve Yurtdışı Koordinasyon Müdürlüğünden Sorumlu Genel Müdür Yardımcılığına atandı. Egemen 1992 yılında İnterbank'ta iş yaşamına başladı. 1996 yılında Garanti Bankası'nda Nakit Yönetimi Müdürü olarak çalışmaya başlayan Egemen, 1997 yılında Finansal Kurumlar Müdürlüğü görevini üstlendi.

Halkbank'a Avrupa'dan Büyük İlgisi

Türkiye Halk Bankası (Halkbank) Genel Müdürü Yenal Ansen, özelleşti-

rilmesi öngörülen Halkbank ile Avusturya, Almanya ve İtalya halk bankalarının ilgilendiğini söyledi. Ansen, "birçok yabancı bankayla görüştüklerini belirterek, "yabancılar, Türk bankacılık sistemindeki gelişmeleri yakından izliyorlar" dedi.

Demirbank ATM'lerinde Döviz İşlemi

Demirbank müşterileri, Demirbank'ın 200'e yaklaşan ATM'lerinden 7 gün 24 saat döviz alım satımı, havale, kredi kartı dolar borcu ödeme gibi işlemleri gerçekleştirebilecekler. Demirbank'tan yapılan açıklamaya göre, başlatılan yeni uygulamayla, banka müşterilerini, aynı döviz cinsi hesaplar arasında havale, virman, döviz hesabından Türk Lirası olarak para çekme, vadesiz döviz hesabına kendi para birimi cinsinden para yatırma, kredi kartı dolar borcunu hesaptan veya zarfla ödeme hizmetlerinden yararlanabilecekler.

Oyak Bank'ta Yeni Genel Müdür Yardımcısı

Oyak Bank Genel Müdür Yardımcılığına Ahmet Süreyya Meydanoğlu getirildi. Bankacılık ve finans sektöründe 20 yılı aşkın süredir çalışmakta olan Meydanoğlu son olarak iki finans kuruluşunda risk yönetim danışmanlığı yapıyordu.

Yapı Kredi Bankası'na 300 Milyon Dolar Sendikasyon Kredisi

Yapı ve Kredi Bankası, uluslararası piyasalardan 300 milyon dolarlık sendikasyon kredisi sağladı. Bir yıl vadeli libor artı binde 5 faiz oranıyla sağlanan sendikasyona, 23 uluslararası banka katıldı. Krediyeye ilişkin anlaşma, Genel Müdür Naci Sığın ve kredi veren bankaların temsilcilerinin katılımıyla 30 Eylül 2000 tarihinde Londra'da imzalandı. Yapı ve Kredi Bankası'ndan yapılan açıklamada, bankanın 170 milyon dolar tutarındaki kredisini yenilemek için çıktığı yurtdışı piyasalardan, beş hafta gibi kısa bir sürede 300 milyon dolarlık kredi temin ettiği vurgulandı. Açıklamada, kredinin sevk öncesi ihracatın finansmanında kullanılacağı bildirildi.

Kentbank'ın Kredi Notu "C"

Uluslararası kredi derecelendirme kuruluşu Thomson Financial Bankwatch, Kentbank'ın kredi notunu "C" ve kısa vadeli yurtiçi borçlanma notunu "2" olarak belirledi. Kentbank'tan yapılan açıklamada, bankanın aktif kalitesi, güçlü sermaye yapısı ve iş alanlarını çeşitlendirmeye yönelik başarılı stratejisinden dolayı, kredi notunun "C" olarak tespit edildiği belirtildi.

SİZ DE ABONE OLUN!

«Banka-Mali ve Ekonomik Yorumlar Dergisi»ne abone olanlar,
«Banka-Mali ve Ekonomik Yorumlar Dergisi»ni önce okuyanlardır.

Adı Soyadı :

Firma Adı :

Adres :

Posta Kodu : Tel: Fax:

- Abone olmak istiyorum.
 Yeniden abone olmak istiyorum.
 Lütfen temsilcinizi gönderin (İstanbul'da oturanlar için).

«BANKA-MALİ VE EKONOMİK YORUMLAR» Aylık Dergi, 12 sayı için 2000 Yılı Abone Koşulları;

YURT İÇİ

6 Aylık: 12.000.000.- TL

1 Yıllık: 22.000.000.- TL

YURT DIŞI

6 Aylık 25 \$

1 Yıllık: 40 \$

Not: Öğrencilere % 30 indirim yapılmaktadır.

Abone bedeli (.....) TL, aşağıdaki işaretli banka hesabınıza havale edilmiştir.

Akbank T.A.Ş.
Nuruosmaniye Şubesi
Hesap No: 35875-4

Garanti Bankası
Nuruosmaniye Şubesi
Hesap No: 629887

T. İş Bankası
Cağaloğlu Şubesi
Hesap No: 530979

«EKONOMİK MALİ YAYINLAR SAN. VE TİC. A.Ş.» adına, abone bedeline ilişkin, bankaya yatırdığınız maktubuzun (ve öğrenci iseniz, öğrenci kimliğinizin) fotokopisini, yukarıdaki abone formu ile birlikte lütfen, «Banka-Mali ve Ekonomik Yorumlar Dergisi; Binbirdirek Mahallesi, Suterazisi Sokak, No. 6 / 2; 34400 Sultanahmet – İSTANBUL » adresine gönderiniz. Ya da şu numaraya Fax geçebilirsiniz: (0 – 212) 518 66 43 • Tel: 518 17 32 - 516 11 45

WORLD CARD

DÜNYAYA AÇILAN KART

Yapı Kredi Worldcard yalnızca Türkiye'de en çok kullanılan kredi kartı değil, Türkiye'nin dünyada da en çok kullandığı kredi kartı. Hâlâ Yapı Kredi Worldcard'ınız yoksa geniş bilgi için 444 0 444'ten Yapı Kredi'ye ulaşabilir ya da en yakın Yapı Kredi Şubesine başvurabilirsiniz.

Burası Yapı Kredi. Fark burada.

YAPI KREDİ
"hizmette sınır yoktur"

Sizin için ileriye bakıyoruz.

İMKB, yatırımcılara geleceğe dönük yatırım olanakları sunuyor...

İSTANBUL
MENKULİYETLER
BORSASI
www.imkb.gov.tr